

Наукові здобутки студентів Інституту людини. Спецвипуск. Магістерські дослідження

Тематичний огляд та анотації магістерських
робіт за освітнім рівнем «магістр» 2019 р.

УДК 001:891 378

ББК 72я46

М12

Рекомендовано до публікації:

Кафедрою практичної психології (протокол № 1 від 28.01.2019 р.) – спеціальність «Психологія», освітня програма «Практична психологія»;

Кафедрою загальної, вікової та педагогічної психології (протокол № 1 від 30.01.2019 р.) – спеціальність «Психологія», освітня програма «Психологія»;

Кафедрою спеціальної освіти, корекційної та інклюзивної освіти (протокол № 2 від 13.02.2019 р.) – спеціальність «Спеціальна освіта (логопедія)», освітня програма «Логопедія»;

Кафедрою соціальної педагогіки та соціальної роботи (протокол № 2 від 13.02.2019 р.) спеціальності «Соціальна робота», освітні програми «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка».

Магістерські дослідження. Тематичний огляд та анотації магістерських робіт за освітнім рівнем «магістр» 2019 р. // Наукові здобутки студентів Інституту людини : ел. зб. наук. пр. студентів / Гол. ред. Н. А. Клішевич. – К. : Інститут людини Київського університету імені Бориса Грінченка. – 2019. – Спецвипуск. – 110 с.

Редакційна колегія збірника наукових праць «Наукові здобутки студентів Інституту людини» не завжди поділяє позицію авторів.

Автори, їх наукові керівники та кафедри несуть повну відповідальність за опублікований матеріал.

ЗМІСТ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «ПСИХОЛОГІЯ» ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

<i>Бандура Ю.В.</i>	Соціально-демографічні фактори депресивних та тривожних проявів у старшокласників
<i>Галінкіна Н.С.</i>	Відображення психологічних особливостей відомих осіб в їх текстах
<i>Грипич О.С.</i>	Сценарні чинники професійного вибору в юнацькому віці
<i>Дець О.П.</i>	Особливості соціальних настановлень людей із психосоматичними розладами
<i>Зарівна О.В.</i>	Психосемантична структура соціальних переконань подружжя з різними типами прив'язаності
<i>Кириченко А.А.</i>	Особливості психологічного благополуччя студентів-психологів
<i>Кібальник Н.С.</i>	Психосемантична реконструкція образу воїна-захисника в буденній свідомості сучасника
<i>Компанієць М.В.</i>	Особливості професійної ідентичності студентів технічних спеціальностей
<i>Коркос Я.О.</i>	Особливості прояву прокрастинації у осіб юнацького віку
<i>Мудрак Н.С.</i>	Гендерні особливості комп'ютерної залежності у підлітків
<i>Охота А.А.</i>	Психосемантична структура переконань студентів стосовно представників ЛГБТ-спільнот
<i>Подзюбанчук І.М.</i>	Психологічні особливості переживання самотності в юнацькому віці
<i>Пузир М.М.</i>	Уявлення про заздрощі у студентів-психологів
<i>Стрельченко А.В.</i>	Психологічні чинники депресивних проявів студентів-психологів
<i>Черненко М.О.</i>	Психологічні механізми формування екологічної поведінки у соціальних мережах

**СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «ПСИХОЛОГІЯ»
ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «ПСИХОЛОГІЯ»**

<i>Гончарова Я.І.</i>	Самотність як соціально-психологічна проблема сучасного юнацтва
<i>Гушель В.А.</i>	Кар'єрні орієнтації сучасної молоді
<i>Зіналиєв М.М.</i>	Проблема віртуального тайм-кілерства у молодіжному середовищі
<i>Комас-Кутаєв О.О.</i>	Психопрофілактика дезінформації та фейків
<i>Миколайчук В.В.</i>	Адаптація першокласників до навчання у школі
<i>Пащенко К.В.</i>	Формування правової культури школярів
<i>Полякова А.В.</i>	Психологічний супровід батьків дітей з розладами аутичного спектру
<i>Савченко Т.В.</i>	Розвиток стресостійкості сучасних підлітків
<i>Сидоркін В.В.</i>	Духовні цінності особистості у профілактиці ворожості та насилля
<i>Трояновський В.С.</i>	Психологічний портрет молодого підприємця

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА» ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «ЛОГОПЕДІЯ»

- Абраменко М.А.* Формування читацьких навичок в учнів молодшого шкільного віку з ООП
- Бабеша О.М.* Розвиток тактильного сприймання як засіб активізації пізнавальної та мовленнєвої діяльності дітей із загальним недорозвитком мовлення
- Бабчук С.В.* Формування графомоторних навичок у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ
- Берегова К.А.* Формування навичок читання у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ засобами Монтессорі-педагогіки
- Голуб В.В.* Формування довільного мовного аналізу у дітей дошкільного віку із ЗНМ
- Іванкевич І.А.* Подолання артикуляційної диспраксії у дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ засобами кінестетичної міогімнастики
- Коваленко С.В.* Формування синтаксичної складової мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ засобами тактильних квестів
- Кулик Д.В.* Класний менеджмент як стратегія створення інклюзивного освітнього середовища для дітей з ТПМ
- Кухарчук К.П.* Формування навичок самообслуговування у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення
- Лозинський В.І.* Формування логіко-граматичних конструкцій у мовленні дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ
- Марчук М.В.* Збагачення словника дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ емоційною лексикою засобами методики «Лялька як персона».
- Махенько М.О.* Формування мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ засобами інтерактивних ігор
- Меліхова К.О.* Формування діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвитком
- Миколаєнко В.О.* Формування складо-ритмічної структури слова у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.
- Михасів Я.О.* Особливості соціально-емоційної сфери у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення
- Підручна Ю.С.* Формування зорового гнозису у дорослих з афазією
- Попович Т.М.* Формування логічного мислення дітей старшого дошкільного віку з ФФНМ
- Рудько М.В.* Формування зв'язного мовлення з використанням візуальних засобів у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку.
- Савченко М.Р.* Використання методики РЕР-3 для планування логопедичної допомоги дітям старшого дошкільного віку з ООП
- Саєвич Н.О.* Формування комунікативних навичок засобами дидактичних ігор у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ
- Третьак Л.А.* Особливості психологічної картини світу у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ
- Шафаренко А.С.* Особливості формування слухового гнозису у дітей середнього дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА» ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА»

<i>Бернацька А.Л.</i>	Формування соціальної активності студентської молоді в місцевих громадах
<i>Бовсуновська А.М.</i>	Сучасні практики організації дозвілля дітей у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку
<i>Бойчас К.І.</i>	Соціально-педагогічна діагностика шкільної дезадаптації учнів підліткового віку
<i>Грицуняк І.С.</i>	Соціальна профілактика гендерних стереотипів у військовослужбовців
<i>Єрмачкова В.Ю.</i>	Розвиток центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді в Україні на засадах партнерської взаємодії
<i>Зюзько Д.М.</i>	Соціалізація дітей молодшого шкільного віку під впливом віртуального середовища
<i>Качура К.О.</i>	Соціально-педагогічна профілактика кібербулінгу серед підлітків
<i>Кравченко К.М.</i>	Соціально-педагогічна робота з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом
<i>Литвиненко В.І.</i>	Соціально-педагогічна профілактика жорстокого поводження щодо дітей у сім'ї
<i>Пивовар М.О.</i>	Сексуальна освіта молоді в діяльності громадських об'єднань
<i>Шевченко В.О.</i>	Підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи в закладах оздоровлення та відпочинку.
<i>Лещенко Г.В.</i>	Соціальна адаптація першокласників до умов закладу середньої освіти
<i>Михайленко О.Д.</i>	Соціально-педагогічна робота з формування безпечної поведінки у Інтернет-мережі слабчущих дітей
<i>Рашиєвська Р.І.</i>	Соціально-педагогічна підтримка дітей з розумовою відсталістю у закладах інтернатного типу
<i>Свінцова П.О.</i>	Соціально-педагогічна робота з підлітками, схильними до правопорушень, у закладах середньої освіти
<i>Шинкаренко Д.В.</i>	Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки підлітків у ІТ-середовищі
<i>Чепенець О.О.</i>	Соціально-педагогічна робота з подолання подружніх конфліктів у молодих сім'ях
<i>Сергєєва О.С.</i>	Національно-патріотичне виховання підлітків у закладах позашкільної освіти

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА» ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

<i>Глушкова К.О.</i>	Формування мотивації до здорового способу життя в учнів професійно-технічних навчальних закладів
<i>Гордун Г.В.</i>	Застосування технологій медико-соціальної роботи в діяльності соціального працівника
<i>Євтушок І.А.</i>	Профілактика булінгу у дітей із сімей, які перебувають в складних життєвих обставинах
<i>Льтяєва Т.О.</i>	Професійна готовність майбутнього соціального працівника до роботи з засудженими у місцях позбавлення волі
<i>Маденова Ю.В.</i>	Організація культурно-дозвіллевої діяльності людей похилого віку
<i>Потапенко К.Ю.</i>	Соціальна робота з профілактики домашнього насильства стосовно дітей в центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді
<i>Радомська Д.Ю.</i>	Врегулювання міжособистісних конфліктів серед молоді в професійній діяльності соціального працівника
<i>Резніченко В.Г.</i>	Соціальна профілактика протиправної поведінки громадськими організаціями
<i>Сімановська М.Г.</i>	Соціальна реінтеграція безпритульних осіб у територіальних громадах

Спеціальність «ПСИХОЛОГІЯ»

Освітня програма «ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Бандура Юлія Валеріївна

Науковий керівник:

Литвиненко Олена Олександрівна,
кандидат психологічних наук

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ФАКТОРИ ДЕПРЕСИВНИХ ТА ТРИВОЖНИХ ПРОЯВІВ У СТАРШОКЛАСНИКІВ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства депресивні та тривожні прояви є широко розповсюдженими серед учнів старших класів. Згідно з даними ВООЗ, клінічну депресію діагностують у 8% підлітків, депресивні ж прояви та епізоди зустрічаються в декілька разів частіше. Учні, які мають депресивні та тривожні прояви відрізняються пригніченістю, низькою самооцінкою, втратою інтересу до того, що раніше приносило задоволення. Вони частіше за інших хвилюються, важко зосереджуються, мають погану успішність у школі. Депресивні та тривожні прояви часто ігноруються як носієм, так і особами з його оточення: друзями, батьками, вчителями. Однак, саме ігнорування таких проявів може призвести до психічних розладів, а також до суїцидальних намірів та дій. Причиною депресивних і тривожних проявів серед учнів старших класів можуть бути як проблеми соціально-економічного характеру, так і внутрішньо-сімейні ситуації чи індивідуально-типологічні властивості старшокласників. Тому, першочерговим завданням шкільного психолога має бути виявлення депресивних і тривожних проявів в учнів, і вжиття заходів, покликаних зупинити прогрес цих проявів.

Дана проблема досліджена багатьма вітчизняними і зарубіжними фахівцями: психологами, психотерапевтами та психіатрами (Г. Айзенк, В. Астапов, А. Бек, Л. Божович, Д. Вестбрук, Ю. Єлісєєв, О. Захарова, К. Ізард, Б. Карвасарський, Д. Клерман, І. Малкіна-Пих, У. Морган, А. Прихожан, М. Селігман, Ч. Спілбергер, Ю. Ханін та інші). Проте аналіз наукової літератури свідчить про недостатність інформації щодо залежності депресивних і тривожних проявів у старшокласників від соціально-демографічних факторів.

Отже, актуальність теми «Соціально-демографічні фактори депресивних та тривожних проявів у старшокласників» пояснюється тим, що проблема депресивних і тривожних проявів є досить поширеною серед людей загалом, в тому числі, серед старшокласників, а тому важливим є подолання даних проблем задля попередження можливих негативних наслідків та збереження психологічного благополуччя учнів. Дослідивши особливості депресивних і тривожних проявів серед старшокласників сільської та міської місцевостей шляхом порівняння, ми зможемо зрозуміти детермінанти, що їх обумовлюють.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити особливості депресивних та тривожних проявів у старшокласників із міської та сільської місцевостей.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми депресивних та тривожних проявів у старшокласників.

2. Емпірично дослідити особливості депресивних та тривожних проявів у старшокласників.

3. Систематизувати та узагальнити результати емпіричного дослідження.

4. Розробити психолого-педагогічні рекомендації старшокласникам щодо зменшення рівня депресивних та тривожних проявів.

Методи дослідження: теоретичні методи – вивчення та аналіз педагогічних, психологічних джерел та документів, порівняння, систематизація, узагальнення; емпіричні – опитувальник Спілбергера-Ханіна для визначення рівня реактивної (ситуативної) та особистісної тривожності, індивідуально-типологічний опитувальник для визначення типологічних особливостей особистості та її провідних рис характеру Л. Собчик, опитувальник депресивності Бека на визначення рівня депресії та анкета, яка включає в себе соціо-демографічні запитання; статистичні – кореляційний та кластерний методи. Також було надано рекомендації старшокласникам щодо зменшення рівня депресивних і тривожних проявів.

Ключові слова: депресивні та тривожні прояви, особистісна тривожність, реактивна тривожність, соціально-демографічний фактор, особистісне становлення старшокласника.

Галінкіна Надія Сергіївна

Науковий керівник:

Клібайс Тетяна Володимирівна,

кандидат психологічних наук

ВІДОБРАЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВІДОМИХ ОСІБ В ЇХ ТЕКСТАХ

Актуальність дослідження. Про людей, які зробили вагомий внесок в історію людства, написано чимало в художній літературі, проте психологічній стороні їх особистості приділено досить мало уваги. Видатні винахідники, художники, письменники, політики працювали на користь суспільства, їх діяльність впливає не лише на сучасників, але й на зміни в житті та світогляді майбутніх поколінь. Адже вони несуть у маси величезний вербальний та невербальний посил. Причому, вони можуть робити це як спеціально, так і керуючись своїми прихованими (підсвідомими) внутрішніми психологічними процесами (намаганнями, бажаннями, прагненнями). Саме тому нас зацікавила сама конструкція особистості відомих людей та ті чинники, що спонукають їх до дій.

В даній роботі буде розглянуто особливості атрибутивних стилів та інших настановлень, що виявлені в текстах відомих діячів. Атрибутивний стиль – стійка особистісна характеристика, що створює одну з центральних структур особистості та визначає загальний тип сприйняття подій і поведінки стосовно них (О. Юревич). Атрибутивний стиль впливає на сприймання людиною світу, причин та наслідків ситуацій.

Дослідженням феномену атрибутивних стилів займалися такі вчені, як: В. Вайнер, Т. Клібайс, К. Муздибаєв, С. Петерсон, Л. Рудіна, М. Селігман, Д. Цирінг, В. Янчук та ін. Дослідниками вивчалися особливості формування та адаптивні можливості атрибутивних стилів. Досліджено зв'язок атрибутивних стилів з успішністю, мотивацією особистості, а також розвитком навченої безпомічності.

Вивчення настановлень було об'єктом дослідження багатьох вчених. О. Асмолов, Д. Узнадзе виявляли типи настановлень, їх прояв в діяльності. Н. Сарджвеладзе розглядав фіксовані настановлення як механізм формування особистості. В. М'ясищев вивчав настановлення як систему ставлень до себе, до інших та до оточуючого світу, що і

створюють особистість. Поняття «соціального настановлення» (аттитюда), в якій зафіксовано переконання особистості, розглядали О. Асмолов, Ш. Надирашвілі, В. Ядов та ін. Проте недостатньо дослідженим залишається аспект психологічних особливостей настановлень відомих особистостей.

Мета дослідження: теоретично проаналізувати та емпірично виявити особливості співвідношення настановлень, що виявлені в текстах відомих особистостей, та настановлень їх прихильників.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз та розкрити основні поняття дослідження.

2. Проаналізувати особливості настановлень відомих осіб.

3. Емпірично дослідити психологічні особливості взаємозв'язку настановлень, що виявлені в текстах відомих особистостей, та настановлень їх прихильників.

Методи дослідження: теоретичні методи – вивчення та аналіз наукової літератури з питань феномену атрибутивних стилів та наявної літератури, в якій розглядаються психологічні особливості відомих осіб, порівняння, систематизація, узагальнення; емпіричні – тест Янова-Бульмана «Шкала базових переконань», тест Потьомкіної «Діагностика соціально-психологічних настановлень особистості в мотиваційно-потребовій сфері» для виявлення настановлень та атрибутивного стилю, тест на оптимізм Л. Рудіної, контент-аналіз для аналізу настановлень відомих особистостей за їх текстами; статистичні – коефіцієнт кореляції Пірсона для визначення специфіки взаємозв'язку настановлень, що виявлені в текстах відомих особистостей, та настановлень людей, які є їх прихильниками.

Ключові слова: настановлення, атрибутивні стилі, оптимістичний атрибутивний стиль, песимістичний атрибутивний стиль, психологічні особливості.

Грипич Олександр Сергійович

Науковий керівник:

Старинська Наталія Володимирівна,

кандидат психологічних наук

СЦЕНАРНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИБОРУ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Актуальність дослідження. У сучасному житті проблема професійного вибору є одним з найважливіших життєвих запитань, що постає перед особистістю. Особливо гостро вона проявляється саме в юнацькому віці, оскільки саме в цей час особистість починає самостійне життя, відбувається розширення власного світогляду, змінюються старі звички та пошук нових шляхів взаємодії з навколишнім світом. Відбувається розширення часового горизонту індивіда – особистість повністю спрямована в майбутнє, адже воно стає її головним виміром. У період, коли шкільне життя доходить до свого логічного завершення, юні абітурієнти постають перед найголовнішим питанням на даному етапі свого розвитку, а саме перед професійним вибором, як складовою самовизначення та вступу у доросле життя.

На вибір сфери професійної діяльності впливають різні чинники, як зовнішні, так і внутрішні. Вагоме місце займає життєвий сценарій особистості, адже саме на його основі вибудовується поведінка та шляхи досягнення мети. Життєвий сценарій діє як певний план життя, який створюється у дитинстві, і згідно з яким особистість поводить себе протягом свого подальшого життя. На початку юнацького віку людина приймає остаточне рішення щодо ходу протікання свого життєвого сценарію, усвідомлює можливість незалежного вибору, який не буде підпорядкований її сценарним рішенням, прийнятим у дитинстві.

Проблему життєвого сценарію досліджували такі зарубіжні та вітчизняні вчені як: А. Адлер, Е. Берн, П. Горностаї, В. Джонс, Є. Клімов, Т. Костіна, І. Лєтова, М. Пряжніков, А. Славська, Й. Стюарт, Дж. Холланд, К. Штайнер та ін.

За Е. Берном, особистість у своєму житті намагається досягнути фінальної стадії життєвого сценарію, його кульмінації і обирає такі форми поведінки та діяльності, які приведуть до цього найбільш коротким та швидким шляхом. Саме тому питання правильного професійного вибору, який відповідав би життєвому сценарію особистості, є таким важливим. Неправильний вибір сфери професійної діяльності призводить до зламу всього життя і негативно впливатиме на процес досягнення заключної стадії життєвого сценарію людини.

Отже, проблема професійного вибору відіграє важливу роль не лише у соціальній сфері життя особистості, але й на індивідуальному рівні, як одна зі складових досягнення заключної стадії життєвого сценарію. Саме тому слід враховувати сценарні чинники при виборі майбутньої сфери професійної діяльності.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити вплив сценарних чинників на професійний вибір особистості в юнацькому віці.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати філософські, психологічні та педагогічні літературні джерела за проблемою дослідження.
2. Дослідити вплив життєвого сценарію на професійний вибір особистості.
3. Розробити та надати психологічні рекомендації щодо врахування сценарних чинників особистості у процесі професійного вибору.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз науково-теоретичних джерел з проблеми дослідження, систематизація, узагальнення; емпіричні – спостереження, бесіда, анкетування, тестування за методикою «Опитувальник Холланда», методикою «Особистісна его-грама» Е.Берна, опитувальником визначення провідного драйверу особистості, що використовується у межах теорії транзактного аналізу («Слідами свого драйверу»); кількісний (статистичний) та якісний аналіз отриманих результатів. Розробка психологічних рекомендацій щодо врахування сценарних чинників особистості у процесі професійного вибору.

Ключові слова: сценарні чинники, професійний вибір, особистість, юнацький вік, транзактний аналіз.

Дець Ольга Петрівна

Науковий керівник:

Клібайс Тетяна Володимирівна,
кандидат психологічних наук

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНИХ НАСТАНОВЛЕНЬ ЛЮДЕЙ ІЗ ПСИХОСОМАТИЧНИМИ РОЗЛАДАМИ

Актуальність дослідження. Згідно з даними ВООЗ, від 38 до 42% пацієнтів, які відвідують кабінети соматичних лікарів, належать до групи психосоматичних хворих. Зі збільшенням кількості людей з психосоматикою можна припустити те, що психологічні настановлення людей з психосоматичними порушеннями мають явні відмінності порівняно зі здоровими суб'єктами.

Психологічне настановлення – це неусвідомлений психологічний стан, внутрішня якість людини, яка базується на її попередньому досвіді, схильності до певної активності в певній ситуації. Настановлення передусє і визначає розгортання будь-якої форми психічної діяльності. Воно виступає як стан мобілізації, готовності до подальшої дії. Обумовлена

конкретною ситуацією наявність у суб'єкта потреби і необхідність її задоволення. Наявність у людини настановлення дозволяє їй реагувати тим чи іншим чином на подію або явище. Поняття настановлення тісно пов'язано з усіма сферами людського життя та істотно впливає на його протікання.

З еволюцією людини поступово порушувався універсальний механізм пристосування її психіки до навколишнього середовища. Разом зі зміною психології людини і середовища її проживання виявлялися нові і чисельно збільшувалися наявні психологічні симптоми і синдроми. Емоції людини, які спочатку мали на меті мобілізувати організм на захист, тепер придушуються, вбудовуються в соціальний контекст, а з часом псуються, перестають визнаватися і можуть стати причиною руйнівних процесів в організмі (Радченко, 2002). Супроводжуючі психосоматичні захворювання, які характеризуються як група хворобливих станів, з'являються у результаті взаємодії психічних й фізіологічних чинників, є психічними розладами, що проявляються на фізіологічному рівні. Фізіологічні розлади, які проявляються на психічному рівні або фізіологічні патології, розвиваються під впливом психогенних чинників.

З поглибленням знань в галузі фізіології, психофізіології та психічної діяльності, вчені намагаються більш предметно дослідити фізіологічні і психічні феномени. Проблему взаємозв'язку соматичних функцій і психічних процесів досліджувати фізіологи (Ю. Александров, П. Анохін, В. Бехтерев, Н. Бехтерева, О. Лурія, І. Павлов, І. Сеченов, Є. Соколов, Г. Фехнер, Є. Хомська та ін.), психологи (В. Вундт, А. Іваницький, Е. Констандов, О. Леонт'єв, В. Небиліцин, С. Рубінштейн, П. Сімонов, К. Судаков, В. Теплов та ін.).

Явищу психологічного настановлення присвячено багато експериментальних та теоретичних досліджень. Поняття настановлення спочатку було введено в експериментальній психології німецькими психологами для позначення, обумовленого минулим досвідом чинника готовності діяти тим чи іншим чином (Г. Мюллер, Т. Шуман). Також для опису, що виникає при постановці завдання неусвідомлюваного стану готовності, що обумовлює спрямованість різних психічних процесів (Н. Ах). Проводилося експериментальне дослідження настановлень (В. Мясіщев, Д. Узнадзе). Теоретичним вивченням психологічних настановлень людей займалися (С. Максименко, С. Рубінштейн). На базі теорії настановлення Д. Узнадзе розробив та досліджував поняття «соціального настановлення» (аттитюда), у якому фіксуються переконання особистості (О. Асмолов, Ш. Надирашвілі, О. Прангішвілі, Н. Сарджвеладзе, В. Ядов та ін.).

Не зважаючи на досить глибокі нароби вчених з питань психологічних причин виникнення психосоматичних захворювань та формування настановлень, психологічні характеристики особливостей настановлень осіб з психосоматичними захворюваннями та вікової групи студентів недостатньо вивчені, що і зумовлює актуальність нашого дослідження у зв'язку з соціальною важливістю даної проблеми.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично вивчити психологічні особливості настановлень осіб з психосоматичними захворюваннями.

Завдання дослідження:

1. Дослідити теоретичні основи вивчення психологічних особливостей настановлень осіб з психосоматичними захворюваннями.
2. Створити порівняльну теоретичну модель особливостей настановлень осіб з психосоматичними захворюваннями та здорових осіб.
3. Підібрати діагностичний інструментарій дослідження.
4. Емпірично вивчити особливості настановлень осіб з психосоматичними захворюваннями.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, узагальнення та систематизація наукових джерел за проблематики аналізу особливостей психологічних настановлень та

психосоматичних захворювань, а також близьких до феномену настановлень понять: образ себе у психосоматичних хворих, Я-концепція, життєстійкість, особистісна та навчена безпорадність; емпіричні – Гіссенський опитувальник для поділу вибірки на групи здорових осіб та осіб з психосоматичними захворюваннями, методика «Діагностика ірраціональних настановлень» Альберта Елліса, методика «Шкала базових переконань» Янова-Бульмана (адаптація Кравцової); статистичні – для порівняння особливостей настановлень в групі здорових осіб та осіб з психосоматозами використано t-критерій Стьюдента. Фінальна стадія роботи передбачає створення психокорекційної програми корекції настановлень особистості з психосоматичними захворюваннями.

Ключові слова: здоров'я, настановлення, соціальні настановлення, психосоматика, психосоматичні захворювання.

Зарівна Ольга Володимирівна

Науковий керівник:

Лозова Ольга Миколаївна,

доктор психологічних наук, професор

ПСИХОСЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА СОЦІАЛЬНИХ ПЕРЕКОНАНЬ ПОДРУЖЖЯ З РІЗНИМИ ТИПАМИ ПРИВ'ЯЗАНІСТІ

Актуальність дослідження. Важливість ролі сім'ї у житті людини є незаперечною. У сучасному суспільстві більшість людей самотійно вступають в шлюб, здійснюючи власний вибір, на який впливає безліч чинників: почуття до партнера, бажання емоційної близькості, прагнення цю близькість зберегти, прив'язаність. Глибока емоційна прив'язаність з коханою людиною є джерелом життєвих сил і позитивних емоцій. З точки зору психології розвитку, у близьких відносинах задовольняються значущі потреби особистості в прив'язаності, приналежності, любові, прийнятті, почутті безпеки, необхідні для повноцінної реалізації особистісного потенціалу, а також продуктивної взаємодії людини з навколишнім світом.

Останнім часом у психології посилюється увага до проблем взаємин подружжя, до труднощів при встановленні психологічної близькості, до причин цих процесів. Змінюється структура сім'ї, відзначається подовження періоду пошуку партнера, збільшення віку вступу до шлюбу, відмова від формального закріплення відносин та дітнародження, нетривалість подружніх відносин і низька задоволеність ними, що також можна вважати проявом дефіциту здатності до формування гармонійних відносин.

Прив'язаність є базою для дослідження формування відносин з іншими людьми. В ранньому дитинстві формується прив'язаність до матері: Джон Боулбі називав всі прояви дитячої поведінки у ранньому віці спрямованими на отримання уваги і турботи матері. У більш зрілому віці за відсутності у людини позитивного досвіду вирішення конфлікту між близькістю та ізоляцією може відзначатися брак внутрішніх сил для вирішення соціальних труднощів, надмірне занурення у себе та свої проблеми. Результатом подібних станів можуть бути почуття самотності, власної неповноцінності, відчаю та неможливості контролювати і змінювати своє життя. Наслідком невирішеності цього конфлікту може бути ситуація, в якій людина утримує партнера, відносини з яким не лише не приносять задоволення, але й викликають сильні негативні емоції.

Теоретичний аналіз наукових досліджень подружніх стосунків дозволяє зробити такі висновки. Основна кількість досліджень прив'язаності у дорослих проводиться з кінця 1980-х переважно за кордоном (M. Ainsworth, K. Bartholomew, R. Bornstein, J. Bowlby, K. Brennan, N. Collins, P. Crittenden, B. Feeney, C. Hazan, J. Holmes, L.M. Horowitz, L.A. Kirkpatrick,

M. Main, M. Miculincer, J.A. Simpson, Ph. Shaver, W.S. Rholes, E. Waters). У вітчизняній психології подібні роботи розпочалися на початку 2000-х, і досі лишаються розрізненими і поодинокими (В. Анікіна, О. Макушина, Л. Миколаєва, Р. Радєва, Є. Смірнова, М. Падун, Є. Пупірева). Гостро відчувається брак надійного діагностичного інструментарію для дослідження прив'язаності у подружніх пар.

Мета дослідження: теоретично вивчити соціально-психологічні особливості міжособистісної прив'язаності та експериментально виявити психосемантичну структуру соціальних переконань подружжя з різними типами прив'язаності.

Завдання дослідження:

1. Провести аналіз підходів до розуміння природи прив'язаності, її типології; систематизувати різні уявлення про фактори формування прихильності в міжособистісних стосунках. Розглянути прив'язаність з точки зору соціальних уявлень особистості.

2. Вивчити уявлення про залежність і прив'язаність, співвіднести їх з виділеними типами.

3. Визначити специфіку різних типів прив'язаності в сімейних відносинах.

4. Розглянути соціально-психологічні особливості соціальних переконань, що визначають прив'язаність.

5. Віднайти психосемантичну структуру соціальних переконань подружніх пар, що визначають тип прив'язаності до партнера.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, систематизація, узагальнення наукових джерел з теми дослідження, зокрема проаналізовано теоретико-методологічні підходи до вивчення прив'язаності, її типології, формування переконань в подружніх парах та виявлення психосемантичної складової змісту останніх; емпіричні – опитувальник «Соціальні аксіоми» (SAS-82, K.Leung, M.Bond), «Опитувальник прив'язаності до близьких людей» (Д. Каширський, Н. Сабельникова), «Опитувальник виміру романтичної прихильності у дорослих» (адаптації Т. Крюкової, О. Єкімчик, 2005), опитувальник «Вимір переконань у сімейній парі» (Ю. Альошина, Л. Гозман, К. Дубовська), методика асоціативного експерименту, методика семантичного диференціала; статистичні – кількісний та якісний аналіз результатів.

Ключові слова: прив'язаність, подружні відносини, взаємини, соціальні переконання, психосемантика.

Кириченко Анастасія Анатоліївна

Науковий керівник:

Маланьїна Тетяна Михайлівна,

кандидат психологічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство характеризується динамічністю. За активний цивілізаційний поступ і технологічний розвиток ми розраховуємося щоденними стресами, хронічною втомою і виснаженням, неможливістю отримувати задоволення від простих речей і життя загалом. Проблема психологічного благополуччя набуває актуальності, дедалі частіше приходиться розуміння і визнання, що здоров'я це не лише відсутність хвороб. Причиною зростання уваги дослідників до поняття психологічного благополуччя є зростання потреб населення у пошуку шляхів створення сприятливих умов для саморозвитку та реалізації особистісного потенціалу.

До вивчення проблеми психологічного благополуччя з часів її першої появи у науковій літературі зверталися багато дослідників. Найбільш суттєвий внесок у розробку змістовного наповнення поняття здійснили Н. Бредберн, Е. Дінер, Е. Дісі, Р. Кемпбелл, К. Ріфф, Р. Райан, Але перш ніж воно увійшло в широкий науковий обіг, багато авторів намагалися визначити головні компоненти психологічного благополуччя. А. Адлер розглядав проблему задоволеності життям, як основу людського існування, через соціальний інтерес. К. Хорні та Е. Фромм акцентували уваги на прагненні до відповідальності та піклування про інших. А. Маслоу і К. Роджерс наголошували на внутрішній потребі в самоактуалізації як втіленні суб'єктної позиції в житті, як реалізації власного потенціалу та можливостей. М. Селігман вважає основним компонентом психологічного благополуччя оптимізм, тобто тенденцію позитивно інтерпретувати події.

На допомогу і відновлення психологічного благополуччя людей орієнтовано багато спеціалістів допомагаючих професій, провідне місце серед яких займають психологи. Однак в процесі свого становлення останні також зіштовхуються з проблемами власного психологічного благополуччя. Зважаючи на особливу роль в життєдіяльності людини та його ресурсний потенціал, актуальним видається дослідження особливостей психологічного благополуччя психологів з метою впровадження відповідної науково-обґрунтованої психологічної допомоги. Недостатність науково-практичних розробок даної проблеми та актуальність її вивчення обумовили вибір теми дослідження.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості психологічного благополуччя студентів психологів.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз феномену психологічного благополуччя особистості та його ролі у професійному становленні молодих психологів;
2. Проаналізувати поняття самоефективності та механізмів психологічного захисту в контексті психологічного благополуччя;
3. Дослідити особливості психологічного благополуччя студентів-психологів;
4. Розробити рекомендації щодо оптимізації психологічного благополуччя студентів – психологів.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукових джерел з проблем психологічного благополуччя, його особливостей та складових, а також особливостей професійного становлення психологів, порівняння, узагальнення, систематизація даних; емпіричне дослідження специфіки психологічного благополуччя та його проявів у студентів-психологів за допомогою методу тестування; математико-статистична обробка, кількісний та якісний аналіз отриманих результатів дослідження; розробка стратегії психологічної роботи щодо оптимізації психологічного благополуччя студентів-психологів.

Ключові слова: психологічне благополуччя, самоефективність, психологічний захист, баланс афектів.

Кібальник Нікіта Сергійович

Науковий керівник:

Лозова Ольга Миколаївна,

доктор психологічних наук, професор

ПСИХОСЕМАНТИЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ ОБРАЗУ ВОЇНА-ЗАХИСНИКА В БУДЕННІЙ СВДОМОСТІ СУЧАСНИКА

Актуальність дослідження. Події, що відбуваються на сході України, накладають відбиток не лише на життя представників ворогуючих сторін конфлікту, але й на свідомість багатьох пересічних українців. Ця, без сумніву, актуальна тематика так чи інакше представлена в буденній свідомості наших сучасників. Зокрема, буденна масова свідомість відображає загальну картину того, як люди розуміють події, які відбуваються навколо них, що, в свою чергу, надає інформацію про тенденції та загальний стан свідомості (О. Артем'єва, О. Лозова).

Сьогодні особливо актуальним є дослідження думки українського соціуму про воїна-захисника, адже його образ у буденній свідомості останні роки зазнав трансформацій і набув певної специфіки. Воїн – це людина, включена в активну боротьбу, яка постійно наражається на небезпеку, проте часто може виступати на боці тих, що спровокували конфлікт. При цьому воїн-захисник може виступати лише на боці сили, що захищається від агресора.

Протягом останніх десятиліть українці більшою мірою мали пацифістські погляди, ставали до зброї лише за безпосередньої небезпеки, довіру до військовослужбовця та військової служби було підірвано. Всі ці чинники свідчать про те, що позитивність образу воїна було втрачено. Ця ситуація викликала необхідність дослідження теперішнього ставлення до військової служби та військовослужбовців.

Важливим аспектом впливу на формування ставлення до військових та їх служби має соціальна реклама, яка фактично не проводили, а лише намагалася привернути увагу чоловіків до строкової служби. Сьогодні кількість соціальної реклами зросла, проте її ефективність залишається під сумнівом. Дослідження сфокусоване на тому, як носії буденної свідомості сприймають образ військовослужбовця-захисника Батьківщини, дасть змогу створити підґрунтя для більш ефективної соціальної реклами (Г. Андреєва, А. Бодальов, В. Знаков).

Дослідження, проведені в 2011 році Київським інститутом проблем управління імені Горшеніна, показали, що 67,9 % респондентів не засуджують молодих людей, які уникають військового призову (М. Ткаченко). Цей факт наочно показує високий відсоток громадян, що відчують недовіру до армії та служби у війську. Через необхідність дослідження громадської думки, рекламних образів, інших продуктів творчості стосовно воїна-захисника України було започатковане психосемантичне дослідження з реконструкції образу воїна-захисника в буденній свідомості сучасника (В. Горбунова, О. Мітіна, В. Петренко, О. Шмельов).

Практичне значення дослідження полягає в тому, що комплексне розуміння та емпірична розробка проблеми створить психологічне підґрунтя для побудови ефективної соціальної реклами позитивного образу Збройних сил України та служби у військах.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості психосемантичного образу військовослужбовця в очах українців.

Завдання дослідження:

1. Теоретично розкрити поняття буденної свідомості, образу, його структури, функції та механізмів формування.
2. Емпірично дослідити психологічну специфіку рекламного образу воїна-захисника.
3. Виявити емоційно-оцінковий компонент стереотипних уявлень про воїна, асоціативне поле та семантичний простір образу воїна в буденній свідомості сучасників.
4. Розробити методичні рекомендації фахівцям рекламної галузі, спрямовані на підвищення позитивності образу воїна-захисника.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз психологічної літератури з даної та дотичних тем, узагальнення, порівняння, систематизація; емпіричні – опитування респондентів, аналіз продуктів діяльності, семантичний диференціал, асоціативний експеримент з подальшою обробкою та систематизацією отриманих даних; статистичні – кількісний та якісний аналіз результатів.

Ключові слова: буденна свідомість, військовослужбовці, психосемантика, психосемантична структура образу, формування.

Компанієць Микита Віталійович

Науковий керівник:

Краєва Оксана Анатоліївна,
кандидат психологічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження професійної ідентичності пов'язана з різкими соціально-трансформаційними змінами, виникненням нових статусно-рольових і професійних позицій майбутнього фахівця. В умовах соціальних змін, підвищення вимог до сучасного спеціаліста, набута професійна ідентичність особистості є важливою передумовою вдалої та ефективної адаптації на етапі професійного становлення. Саме сформована професійна ідентичність є суттєвим чинником подолання кризи ідентичності, попередження особистісних і професійних криз, пов'язаних із специфікою соціально-економічних змін у суспільстві, набуттям гідного професійного статусу.

Оскільки ідентичність транлює складну психічну реальність, яка включає в себе різні рівні свідомості та соціогенетичні основи, професійна ж ідентичність, як один з ефективних видів досліджуваного феномену, пов'язаного з формуванням ролі особистості в ході підготовки до виконання професійної діяльності, забезпечується розумінням особистості свого місця в суспільстві та специфіки професійного товариства, розумінням себе як представника певного виду діяльності.

Усвідомлення професійної ідентичності студентами коледжу технічно-інженерного напрямку підготовки стимулює психологічні зрушення в особистісному зростанні, сприяє відкритості до використання та впровадження нових освітніх технологій, підвищенню критичного рівня володіння та систематизації інформаційного контексту.

Дослідження проблеми професійної ідентичності технічних інженерів ускладнюється тим фактом, що в сучасній трансформаційній ситуації українського суспільства, особистість під впливом зовнішніх чинників змушена змінювати професійні вподобання та встигати адаптуватись до появи нових критеріїв якості підготовки. В результаті, досягати успіху в справі можуть лише ті, хто володіє ефективними стратегіями адаптації до нових вимог та умов, що стрімко змінюються та характеризуються невизначеністю.

Нестабільність політичної, соціально-економічної ситуації в державі впливає на усвідомлення, становлення та набуття професійної ідентичності студента коледжу, що й обумовлює актуальність проблеми дослідження професійної ідентичності особистості.

Наше дослідження має на меті визначити основні психологічні особливості усвідомлення студентами складників професійної ідентичності, які під впливом перебігу кризи ідентичності, можуть вступати в конфлікт один із одним, призводити до ідентифікаційної неузгодженості майбутнього фахівця.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості професійної ідентичності студентів технічних спеціальностей.

Завдання дослідження:

1. Визначити теоретичні підходи до вивчення професійної ідентичності студентів технічних спеціальностей, описати та систематизувати досвід проведення досліджень щодо обраної тематики.

2. Розглянути та проаналізувати ефективні методи та методики дослідження професійної ідентичності.

3. Емпірично дослідити психологічні особливості професійної ідентичності студентів третього та четвертого курсу коледжу технічно-інженерного напрямку підготовки під час перебігу кризи ідентичності.

4. Розробити психологічні рекомендації щодо ефективного та успішного набуття професійної ідентичності майбутніх працівників.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, синтез, порівняння; емпіричні – включене спостереження, бесіда, аналіз документів та продуктів діяльності; психодіагностичні методи – методика «Діагностика професійної ідентичності» Л. Шнейдер, опитувальник «Ідентичність / маргіналізм» О. Єрмолаєва; методика «Вивчення статусів професійної ідентичності» А. Азбель, А. Грецов; опитувальник професійної готовності Л. Кабардова; статистичні – коефіцієнт кореляції Пірсона, критерій Стюдента тощо.

Ключові слова: ідентичність, професійна ідентичність, криза ідентичності, технічні спеціальності.

Коркос Ярослав Олександрович

Науковий керівник:

Циганчук Тетяна Володимирівна,
кандидат психологічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПРОКРАСТИНАЦІЇ У ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. За результатами досліджень, проведених з 1978 по 2007 р. відсоток людей, що мають ознаки прокрастинації збільшився з 5% до 26%. При цьому, схильність до відтермінування дій в часі мають приблизно 95% населення Західних країн. Враховуючи те, що наслідки прокрастинації можуть впливати на фізичне, ментальне здоров'я (відтермінування відвідувань лікарні, виконання фізичних вправ) та фінансову сферу (невчасна сплата кредитних платежів, невчасне виконання робочих завдань), то прокрастинація як психологічний феномен може здійснювати глобальний вплив на якість життя особистості.

За останні роки інтерес до проблеми прокрастинації значно зріс. За даними вчених В. Барабаншикової та Г. Марусанової близько 80% досліджень даного феномену були опубліковані протягом останніх 15 років. Результати систематизації даних на основі наукометричної бази публікацій “Web of Science” свідчать про наявність тенденції до щорічного посилення дослідницького інтересу до причин виникнення та наслідків відтермінування дій. З 1980 року число публікацій, що стосуються різних аспектів психологічної стратегії відтермінування виконання справ або рішень, зростає в геометричній прогресії. Так, протягом останніх десяти років видано більшість (66%) статей з прокрастинації, при цьому за останні п'ять років вийшла майже половина (42,1%) усіх наукових робіт з даної теми.

Сучасні дослідження прокрастинації проводилися зарубіжними (А. Блант, Н. Мілграм, П. Стіл) та вітчизняними дослідниками (Є. Базика, А. Шиліна). Спільним в дослідженнях прокрастинації є схожість даного терміну з такими феноменами, як сибаритство та депресія.

Загалом, прокрастинація визначається як схильність особистості відкладати на майбутнє неприємні рішення та справи. При цьому, залежно від характеру емоцій, які виникають у особистості при відтермінуванні дії, прокрастинація ділиться на два типи: «розслаблена» (тимчасова), коли людина витрачає час на інші, приємніші заняття і розваги, і

«напружена» (хронічна), пов'язана із загальним перевантаженням, втратою відчуття часу, незадоволеністю власними досягненнями, неясними життєвими цілями, нерішучістю і невпевненістю в собі.

Незважаючи на значну кількість публікацій, актуальність теми зумовлена двома причинами. По-перше, шляхи ірраціонального витрачення часу під час прокрастинації є малодослідженою темою, оскільки більшість досліджень були присвячені виявленню наслідків прокрастинації, вивченню її кореляційних зв'язків з іншими психологічними категоріями та побудові наукових моделей цього феномену. По-друге, у сучасній науці існує криза впровадження результатів цих досліджень. Зокрема, організація "Open Science Collaboration" виявила, що лише 39% результатів психологічних досліджень впроваджено.

Таким чином, дослідження прокрастинації допоможе виявити способи та стратегії ірраціонального витрачення власного часу, поглибити та уточнити наявні психологічні дані щодо осіб, схильних до прокрастинації, систематизувати сучасні дані щодо цього феномену.

Мета дослідження: теоретично обґрунтування й емпірично вивчити сукупність особливостей прояву прокрастинації серед різних груп населення.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз прокрастинації як психологічного явища, виокремити напрямки сучасних досліджень та окремі характеристики прояву прокрастинації.

2. Емпірично дослідити особливості прояву прокрастинації (рівень стресу, способи ірраціонального витрачення часу, механізми психологічного захисту, особистісні особливості прокрастинаторів) та їх залежність від статевих та вікових характеристик серед школярів, студентів та викладачів ЗВО.

4. Розробити методичні рекомендації з метою зниження рівня прояву прокрастинації у осіб юнацького віку.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз наукових джерел з проблематики прояву прокрастинації, її складових та поширеності, порівняння, узагальнення; емпіричні – розробка авторської анкети для діагностики ірраціональних способів витрачення часу під час прокрастинації, тестування за допомогою діагностичного інструментарію, що дозволяє виявити рівні прокрастинації, рівні стресу, виокремити особистісні особливості прокрастинаторів; статистичні – кількісний та якісний аналіз отриманих даних. Також передбачено розроблення методичних рекомендацій та корекційної програми з метою зменшення рівня прояву прокрастинації задля збільшення продуктивності та активності людей у повсякденному житті.

Ключові слова: академічна прокрастинація, тайм-менеджмент, стрес, особистісні особливості, юнацький вік.

Мудрак Наталія Сергіївна

Науковий керівник:

Музиченко Ірина Вікторівна,
кандидат психологічних наук

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Актуальність дослідження. Комп'ютери відіграють важливу роль для сучасного суспільства. Вони активно використовуються в освіті, медицині, побуті тощо. Кількість людей, які використовують комп'ютерні технології, постійно зростає. Нині важко уявити людство без цього надбання цивілізації, оскільки вони розширюють можливості людини.

Проте, суспільство стає більш залежним від гаджетів. Це пов'язано з тим, що люди надто багато часу приділяють комп'ютеру, іноді, відмежовуючись від інших, важливих сфер життя.

Особливо чуттєвими до цієї проблеми є підлітки. Підлітковий вік є надзвичайно важливим періодом у житті кожної людини. Саме в цей момент відбувається формування особистості, закладається підґрунтя на усе подальше життя. Підліток є дуже чутливим до впливу навколишнього світу. Тому є важливим, щоб інформація, яку сприймає дитина, впливала позитивно.

У підлітковому віці особистість найбільше піддається впливу чинників, які можуть викликати різні види адикцій. Саме підлітки є основними користувачами комп'ютерних технологій. Комп'ютери для них – це не лише засіб для здобуття необхідної інформації, зручної роботи та спілкування, а ще й спосіб отримання задоволення. Тому, підлітки є в зоні ризику виникнення комп'ютерної залежності. Крім того, провідний вид діяльності підлітків – інтимно-особистісне спілкування з однолітками. Залежність від комп'ютерних технологій негативно впливає на психічний розвиток підлітка, негативно впливає на емоційну, когнітивну та поведінкову сфери. Підлітки, які мають комп'ютерну залежність часто не реалізують провідну діяльність, характерну для їхнього віку, що має вагомий вплив на подальший розвиток.

Над проблемою комп'ютерної залежності працювало багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Це питання стає все більш актуальним. Особливості комп'ютерної залежності у підлітковому віці вивчали: Н. Атаманчук, Т. Больбот, Д. Грінфілд, О. Камінська, В. Корнієнко, В. Пілецький, В. Ходан, О. Чабан, Я. Шугайло та ін.

Дослідженням гендерних аспектів комп'ютерної залежності займалися такі дослідники: Н. Бугайова, А. Войскунський, М. Гріфітс, О. Макаренко, О. Мітіна, Р. Фольберг, Г. Чайка, К. Янг та ін.

На формування комп'ютерної залежності впливають багато різних чинників та особливу роль відіграє гендер. Саме тому наше дослідження спрямоване на визначення гендерних аспектів підліткової комп'ютерної залежності.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити гендерні особливості комп'ютерної залежності у підлітковому віці.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан розробки зазначеної проблеми в психологічній літературі.
2. Визначити гендерні особливості комп'ютерної залежності серед підлітків.
3. Експериментально виявити гендерні особливості комп'ютерної залежності серед підлітків.
4. Розробити психологічні рекомендації для батьків щодо профілактики виникнення комп'ютерної залежності у підлітків.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, систематизація, узагальнення, порівняння; емпіричні – тестування за допомогою методики «Скринінгова діагностика комп'ютерної залежності» (Т. Больбот, Л. Юр'єва), методики «Дослідження маскуліності-фемінності» (С. Бем), «Виявлення інтернет-залежності» (К. Янг), «Виявлення комп'ютерної залежності» (А. Шакурова, А. Дроздікова – Заріпова); статистичні – кількісний та якісний аналіз отриманих даних.

Ключові слова: комп'ютерна залежність, інтернет-залежність, ігрова залежність, підлітковий вік, гендер.

Охота Алла Андріївна

Науковий керівник:

Лозова Ольга Миколаївна,

доктор психологічних наук, професор

ПСИХОСЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ПЕРЕКОНАНЬ СТУДЕНТІВ СТОСОВНО ПРЕДСТАВНИКІВ ЛГБТ-СПІЛЬНОТ

Актуальність дослідження. У процесі еволюції, завдяки механізмам виживання, людський організм є ідеально пристосованим до умов навколишнього середовища, кінцевою метою якого є здатність до продовження виду та відтворення себе в нащадках. Проте, як і все живе, людський організм не виключає альтернативних шляхів розвитку, що призводить інколи до неоднозначних результатів.

Однією із таких точок біфуркації є момент усвідомлення людиною своєї гендерної ідентичності, адже самоототожнення з представниками жіночої або чоловічої статі ще не означає завершення становлення сексуальної самосвідомості. Сьогодні існує декілька типів гендерної ідентичності: гетеросексуальність, гомосексуальність, геї, лесбійки, бісексуали, трансгендери, пансексуали, асексуали та інші.

Попри те, що така статево-гендерна ідентифікація була властива людині як біологічному виду від початку його існування, саме у 21 столітті відбулася значна актуалізація теми гендерної ідентичності. Причинами цього є: збільшення кількості камінг-аутів, утворення відповідних спільнот та поява в інформаційному просторі їх символіки; відкритий характер прояву гомосексуальності, обмеженість пропаганди, зокрема, пояснень причин гомосексуалізму, страх та упереджене ставлення до представників ЛГБТ-спільнот.

Актуальність даної теми виражається саме у потребі дослідження рівня сформованості переконань у гетеросексуальній особистості, способів її емоційного та поведінкового реагування на представників ЛГБТ-спільнот. Так як проблемою в даному випадку виступає не саме явище гомосексуалізму, а інтеріндивідуальна підсистема особистості.

Обрана тема не є новою для психологічної науки. У низці наукових досліджень (Е. Бібер, Р. Грін, А. Кінсі, А. Тардье, В. Тарновський, З. Фрейд та ін.) спостерігаємо спроби пояснити причини гомосексуалізму, висвітлити характерні ознаки гомосексуальних стосунків. Становлення цієї проблематики сьогодні вирізняється появою таких соціальних течій, як гомофобія та ксенофобія (Г. Адамс, Б. Лор, Т. Марценюк, Л. Райт-молодший, Г. Херек,

Г. Ярманова), фемінізм (Д. Батлер, С. де Бовуар, В. Брайсон, Б. Етінгер, Ю. Кристева, Е. Шоволтер), толерантність (А. Войтовська, В. Золотухін, В. Красіков, О. Кондаков, Д. Локк, О. Матієнко, Г. Олпорт).

Відтак, для більш повного бачення проблематики недостатньо розглядати гомосексуалізм лише з точки зору психології, а обов'язковим компонентом дослідження є вивчення системи соціальних уявлень про представників ЛГБТ-спільнот.

Мета дослідження: теоретично осмислити та емпірично дослідити психосемантичну структуру переконань у студентів, виявлення конотацій (емоційного забарвлення) їх ставлення до представників ЛГБТ-спільнот.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз детермінант виникнення, проявів гомосексуальності в соціумі та системи соціальних уявлень про останню.

2. Теоретично обґрунтувати та емпірично виявити психосемантичну структуру переконань та індивідуальної системи значень стосовно проявів гомосексуальної ідентичності.

3. Визначити рівень сформованості переконань у студентів стосовно представників ЛГБТ-спільнот, а також наявність особистісних способів реагування (гомофобія, гомофілія, толерантність-інтолерантність).

Методи дослідження: теоретичні – теоретичний аналіз наукових джерел з проблематики ЛГБТ-спільнот та гендерної ідентичності, узагальнення, систематизація; емпіричні – тестування за допомогою методики «Дослідження маскулітності-фемінності» (С. Бем), семантичний диференціал; методи якісної інтерпретації даних.

Ключові слова: психосемантика, гендерна ідентичність, гомосексуалізм, переконання.

Подзюбанчук Ірина Миколаївна

Науковий керівник:

Гафіатуліна Анна Вікторівна,
кандидат психологічних наук

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Актуальність дослідження. Феномен самотності є однією з серйозних проблем сучасного суспільства. Він пов'язаний з переживанням ситуацій, що суб'єктивно сприймаються людиною як небажаний дефіцит спілкування і позитивних відносин з оточуючими людьми. Самотність – це важкий, психологічний стан, який зазвичай супроводжується поганим настроєм і важкими емоційними переживаннями. Самотні люди, як правило, дуже нещасні, у них мало соціальних контактів, їх особисті зв'язки з іншими людьми, або обмежені, або взагалі розірвані. Нерідко переживання самотності проявляється у формі бажання бути включеним в певну групу, чи у потребі бути в контакті з будь-ким. Прояви і наслідки самотності людини стають все більш болючими та значущими. Стає очевидною необхідність аналізу природи і суті цього стану, специфіки і характеру його переживання і проявів в житті людини.

Проблема самотності завжди хвилювала людство, займаючи розум вчених, письменників, філософів. Останнім часом їй присвячено значну кількість робіт, що досліджують сутність самотності, причини її виникнення, характерні прояви і вплив на різні категорії людей в певні періоди життя. Багато аспектів самотності було висвітлено в працях таких вітчизняних і зарубіжних дослідників, як Д. Боумен, С. Духновський, Д. Зілбург, С. Корчагіна, Д. Перлман, Л. Попелу, Ж. Пузанова, І. Ялом та ін..

Разом з тим, актуалізацію проблеми самотності ряд дослідників пов'язує з ускладненими процесами адаптації. Суспільство з кожним днем стає все більш складним та динамічним, людині доводиться адаптуватися до соціального середовища. Все частіше людина стикається зі стресовими ситуаціями, адаптаційними проблемами і дезадаптацією. Людина, яка не вписується в соціальну реальність, відчуває почуття самотності.

Мета дослідження: теоретично виявити та емпірично дослідити особливості переживання самотності в юнацькому віці.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових досліджень щодо поняття самотності.
2. Проаналізувати проблему самотності серед осіб юнацького віку.
3. Емпірично дослідити особливості переживання самотності у студентів психологів і студентів художників.
4. Провести порівняльний аналіз переживання самотності у студентів психологів і студентів художників.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз наукових джерел щодо психологічних особливостей переживання самотності в юнацькому віці, узагальнення, порівняння, систематизація; емпіричні – тестування за допомогою Шкали суб'єктивного переживання самотності СПО, Шкали самотності Деніела Рассела – UCLA Loneliness Scale, Диференційованого опитувальника переживання самотності, семантичний диференціал; статистичні – кількісний та якісний аналіз результатів.

Ключові слова: самотність, юнацький вік, адаптація, дезадаптація.

Пузир Марія Миколаївна

Науковий керівник:

Циганчук Тетяна Володимирівна,
кандидат психологічних наук

УЯВЛЕННЯ ПРО ЗАЗДРОЩІ У СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Актуальність дослідження. Неоднозначність поняття заздрощів, як однієї зі сторін моральної поведінки особистості та розуміння їх місця в системі міжособистісної взаємодії визначають відмінності в баченні вченими етіологічних основ даного феномену та розбіжності у визначенні шляхів його вивчення. Перші погляди на прояви заздрощів та їх деструктивні характеристики можна знайти ще в працях філософів періоду античності (Аристотель, Ксенофонт, Платон, Сократ та ін.) та Нового часу (Ф. Бекон, Ф. Гегель, Р. Декарт, І. Кант, С. К'єркегор, Б. Спіноза, А. Шопенгауер).

Перші наукові спроби психологічного теоретико-методологічного аналізу заздрощів належать психоаналітичній школі (А. Адлер, У. Джеймс, О. Кернберг, М. Кляйн, Х. Розенфілд, З. Фройд, Е. Фромм, К. Хорні, К. Юнг). Механізмами формування заздрощів виступають суперечності у міжособистісних відносинах батьків і дітей. Саме тут закладаються основи самооцінки і рівня домагань особистості, міри її прагнення до влади, почуття приниженості, провини, хворобливого честолюбства, «втечі від свободи» тощо.

З 50-х років ХХ століття заздрощі є предметом обговорення у вітчизняній соціальній і віковій психології. Результати досліджень (Р. Александрова, А. Бодальов, Е. Бреус, І. Котова, І. Кон, В. Куніцина, В. Лабунська, Ю. Менджеричька, К. Муздибаєв, О. Соколова, та ін.) пов'язують схильність до заздрощів з порушеннями у спілкуванні, непродуктивним соціальним порівнянням, коли життєва енергія заздрісної особистості спрямовується не стільки на власне вдосконалення, скільки на руйнацію стосунків з більш успішними людьми.

Подальші дослідження акцентують увагу на характерній для суб'єкта заздрощів патогенній системі стосунків, яка руйнує об'єкт заздрощів, створює ситуацію переконструювання системи сталих стосунків з оточенням, що особливо деструктивно в юнацькому віці (Н. Карпова, А. Ковальов, В. М'ясищев). Майже в усіх дослідженнях наголошується на неусвідомленості суб'єктом заздрощів подібних почуттів, або їх витісненні і маскуванні, що призводить до проблеми об'єктивного вивчення даного питання та необхідності створення валідних та надійних методик фіксації його проявів та механізмів.

При існуванні суперечностей вивченні феномену заздрості можна відмітити і спільні позиції дослідників. Заздрощі визначаються тією моральною особистісною якістю і формою поведінкового прояву, яка характерна для неупереджених, самодостатніх людей, здатних спрямувати свою енергію на самореалізацію. Саме така поведінка сприяє формуванню позитивного ставлення до успіхів інших та конструктивного оцінювання власних невдач.

Проте подібні погляди на природу заздроців є більше декларативними і потребують емпіричного підтвердження.

Існування суперечностей та декларативних поглядів на природу заздроців, відсутність об'єктивного дослідницького інструментарію зумовлюють актуальність пропонованої нами теми. Вивчення даного питання уявляється важливим в умовах економічного розшарування населення країни, прогресування соціальної нерівності, коли в умовах нестабільної соціально-психологічної реальності заздроці спрямовуються не стільки на окремих осіб, скільки на певні соціальні групи, що може призвести до міжгрупової конфронтації і, навіть, соціально-політичної та економічної нестабільності в державі. Саме тому глибоке науково зважене вивчення психологічної природи заздроців є об'єктивною необхідністю. Це дозволить не лише з'ясувати їх психологічну природу, а й використати отримані знання для забезпечення продуктивного розвитку особистості, її прагнення до саморозвитку і самореалізації.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості переживання заздроців у студентів-психологів.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз поняття заздроців.
2. Визначити причини, види та наслідки заздроців в юнацькому віці.
3. Емпірично дослідити уявлення про заздроці у студентів-психологів.
4. Надати психологічні рекомендації щодо забезпечення продуктивного розвитку особистості.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз теоретичних та емпіричних розробок вчених, пов'язаних з поняттям заздроців, узагальнення, порівняння, систематизація; емпіричні – авторська анкета спрямована на вивчення уявлень про заздроці у студентів психологів, семантичний диференціал, контент-аналіз та комплекс проєктивних малюнкових методів; статистичні – методи математичної статистики, методи якісної інтерпретації даних.

Ключові слова: заздрість, юнацький вік, суб'єктивні уявлення, моральні цінності, ціннісно-мотиваційна сфера.

Стрельченко Анастасія Владиславівна

Науковий керівник:

Грубі Тамара Валеріївна

кандидат психологічних наук

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ДЕПРЕСИВНИХ ПРОЯВІВ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Актуальність дослідження: За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, понад 6% українців мають ознаки депресії. Це найбільший відсоток у Європі. Депресія – це афективний розлад, що може негативно впливати на настрій, працездатність, стиль атрибуції, світосприйняття та стосунки людини. Депресія впливає на спроможність людини сприймати нову інформацію, може викликати постійну втому та ставати причиною психосоматичних розладів.

У студентському віці, який є стартовою базою в житті людини, негативний вплив депресії може стати причиною академічної неуспішності, ізоляції, емоційної незадоволеності навчанням та спричинити сильний спад інтересу до нових знань. Відповідно, депресія може вплинути не лише на навчання людини, але і на її подальше працевлаштування, на набуття нею професійних навичок, на її професіоналізм та на коло її знайомств. Отже, депресія в

студентському віці має значення не лише у межах цього періоду становлення людини, а й поза ним. Це також має значення для України загалом, бо майбутні спеціалісти, які могли б зробити вагомий внесок у життя країни, можуть мати сильні перешкоди в формі афективного розладу, що впливає на їх працездатність. Однак, не зважаючи на це, досліджень з цієї теми порівняно мало.

Актуальність дослідження полягає в існуванні потреби у виокремленні чинників депресії в студентському віці. При наявності розуміння вікових особливостей, що впливають на психологічні чинники депресії, саме у студентів закладів вищої освіти, відкриваються можливості профілактики та корекційного впливу для зниження рівнів прояву депресії та її руйнівного впливу на подальше життя молодих спеціалістів.

Вивченням даної проблеми займалися: Д. Авдєєв, П. Вацлавик, О. Вертоградова, В. Волошин, Н. Данників, А. Ленге, М. Ллойд-Джонс, В. Нев'ярович, Д. Сухарева, Д. Хелл, А. Ширман та ін.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити прояви та чинники депресії студентського віку; розробити тренінгову програму, спрямовану на зниження рівня депресії у студентів.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз наукової літератури з проблеми депресії та її чинників у студентів;
2. Провести емпіричне дослідження психологічних чинників депресії в студентів;
3. Розробити тренінгову програму, спрямовану на зниження рівня депресії у студентів.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз наукової літератури зарубіжних та вітчизняних вчених з означеної проблеми, узагальнення та систематизація отриманих даних; емпіричні – спостереження, анкетування за авторською методикою, психодіагностичні методики: «Шкала депресії Бека» (А. Бек), «Шкала реактивної (ситуативної) та особистісної тривожності» (Ч. Спілбергер, в адаптації Ю. Ханіна), «Велика тривимірна шкала перфекціонізму» (М. Сміт та ін., в адаптації Т. Грубі), «Опитувальник Роджерс-Даймонд» (К. Роджерс, Р. Даймонд); статистичні – кількісний та якісний аналіз, визначення статистичної значущості отриманих під час дослідження результатів. Також передбачена розробка та проведення тренінгової програми, направленої на зниження рівня депресії в студентів.

Ключові слова: депресія, студентська молодь, тривожність, перфекціонізм, соціальна дезадаптація.

Черненко Марія Олегівна

Науковий керівник:

Литвиненко Олена Олександрівна,
кандидат психологічних наук

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Актуальність дослідження. У сучасному суспільстві, яке носить назву інформаційного, основним фактором суспільного розвитку є засвоєння та обробка інформації. Інформаційна сфера не тільки задовольняє інформаційні потреби людини, вона активно впливає на поведінку, бажання, пріоритети, змінюючи їх. Інформатизація

суспільства стає причиною не лише змін у соціально-економічній, політичній та культурній сферах життя, вона також є невід'ємною частиною буденності сучасної людини.

Одним з основних джерел отримання інформації на даний момент – є мережа Інтернет. Враховуючи неоднозначність впливу дій Інтернет-середовища на особистість (необмежені можливості для самореалізації з одного боку і відхилення у процесі соціалізації, внаслідок зняття обмежень, вільного доступу до інформації різного характеру – з іншого), слід виокремити осіб юнацького віку, як найбільш уразливу категорію користувачів. Відповідно до різних психологічних теорій та напрямків, ця вікова категорія та процеси, що відбуваються у ній, є важливими для подальшого розвитку особистості. Саме це визначає необхідність вироблення механізму екологічної поведінки осіб юнацького віку у соціальних мережах.

Різні аспекти поведінки в мережі Інтернет розглянуті в дослідженнях авторів: І. Девтеров, О. Кудашкіна, В. Плешаков (кіберсоціалізація); Ю. Данько, В. Сазонов, О. Фаблінова О. (безпека у соціальних мережах), О. Вацлавик, А. Гаспарян, Є. Грінькова, Н. Калька, Д. Погонцева, Д. Радова, Н. Тавровецька (проблема «селфі»), Н. Алексеєнко (психоаналітичні аспекти поведінки у кіберпросторі), В. Посохова (особливості життєвого планування Інтернет-залежної молоді).

Актуальність даної теми обумовлена питаннями безпеки інформаційного простору та поведінки у ньому, як факторів впливу на психологічний стан користувача мережі Інтернет. Дослідження механізмів формування екологічної поведінки у соціальних мережах допоможе знизити маніпулятивний вплив на користувача та підкреслить важливість критичного мислення в обробці отриманої інформації.

Мета дослідження: теоретично визначити та емпірично дослідити психологічні механізми формування екологічної поведінки в соціальних мережах.

Завдання дослідження:

1. На основі наукової літератури, визначити теоретичні підходи до проблеми екологічної поведінки юнаків у соціальних мережах.
2. Провести емпіричне дослідження особливостей екологічної поведінки в соціальних мережах.
3. Виокремити та проаналізувати механізми формування екологічної поведінки в соціальних мережах.
4. Провести формуючий експеримент, спрямований на формування екологічної поведінки юнаків у соціальних мережах.

Методи дослідження: теоретичні – теоретичний аналіз механізму формування неекологічної поведінки в соціальних мережах, особливостей сприймання юнаком візуальних образів в соціальних мережах та особливостей впливу цих образів на психіку, узагальнення, порівняння, систематизація; емпіричні – експеримент, тестування за допомогою Методики незакінчених речень Сакса-Сіднея, модифікованої під предмет дослідження, 16 РР-Опитувальника Р.Кеттелла, Методики самооцінки особистості Будассі, анкетування за допомогою розробленої авторської анкети «Використання соціальної мережі Instagram»; статистичні – кількісний та якісний аналіз. Також передбачено створення алгоритму дій, спеціальних правил поведінки у соціальних мережах та рекомендацій, які дають змогу зменшити вплив соціальної мережі на психіку людини, дозволивши досягти екологічності використання соціальних мереж.

Ключові слова: екологічна поведінка, безпека у соціальних мережах, маніпуляція у соціальних мережах

Спеціальність «ПСИХОЛОГІЯ»

Освітня програма «ПСИХОЛОГІЯ»

Гончарова ЯринаІгорівна

Науковий керівник:

Сорокіна Олена Анатоліївна,

кандидат психологічних наук, доцент

САМОТНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО ЮНАЦТВА

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження самотності обумовлена особливостями сучасних реальних відносин між людьми. Так, стрімка урбанізація міст, яка несе в собі небезпеку формалізації особистісних відносин, послаблення моральних принципів, зниження глибини міжособистісних контактів, деіндивідуалізацію, зростання кількості самотніх людей, зумовлює актуальність обраної нами проблеми. Адже сучасна людина відчуває гостру потребу в близьких соціальних контактах і боліче переживає їх відсутність.

Переживання самотності має свою специфіку на різних життєвих етапах особистості. У юнацькому віці такі переживання тісно пов'язані з рівнем розвитку навичок міжособистісної взаємодії, зміною соціальної ситуації розвитку, труднощами адаптації до неї та віковими характеристиками особистості, зокрема, емоційною нестабільністю, юнацьким скептицизмом.

Самотність аналізується та вивчається у роботах як вітчизняних дослідників (К. Абульханової, В. Андрусенко, І. Бабанової, Т. Гольдмана, О. Данчевої, Я. Коломинського, І. Кона, Г. Костюка, С. Корчагіної, С. Максименка, Р. Немова, Н. Покровського, Л. Симеонова, Н. Хамітова, Н. Харламенкової), Ю. Швалба, так і зарубіжних (А. Бека, Е. Еріксона, Д. Майерса, Д. Перлмана, Г. Саліван, В. Франкла, З. Фрейда, Е. Фромма, К. Хорні, І. Ялома, та інших). Аналіз цих досліджень дозволяє стверджувати, що в позитивному аспекті самотність виступає як природна потреба в самопізнанні і самовизначенні. Разом з тим негативний аспект самотності розглядається у двох вимірах: як внутрішнє глибоке переживання, що включає в себе емоційний та когнітивний компоненти, та як фізична, соціальна ізоляція особистості, яка є вимушеною і небажаною. Зазвичай, у цьому контексті самотність розглядається як порушення сітки міжособистісних стосунків.

Науковці пропонують різне трактування феномену самотності та чинників, що його зумовлюють. Зокрема, самотність аналізують у тісному взаємозв'язку із самооцінкою та припускають, що переживання її з'являється, коли індивід усвідомлює невідповідність між бажаним і досягнутим рівнем власних соціальних контактів (М. Міцеллі, Б. Мораллі, Л. Пепло); розглядають цей феномен як відчуження особистості від власних почуттів у результаті виконання соціальних ролей, які обмежують свободу індивіда, що, в свою чергу, призводить до суперечності між внутрішнім істинним «Я» індивіда і проявами «Я» у відносинах з іншими людьми (К. Роджерс); пов'язують аналіз самотності з вивченням суспільства і вважають, що люди перетворилися на особистостей, «спрямованих на інших» – відокремлених від свого істинного «Я», своїх відчуттів і своїх очікувань, так званій «самотній натовп» (І. Рісмен, Ф. Слейтер); аналізують самотність як епізодичне гостре відчуття занепокоєння і напруги, пов'язане з прагненням людини мати дружні або інтимні відносини (Р. Вейс).

Однак, проблема самотності молоді в умовах стрімкої урбанізації сучасного життя та способи подолання її негативних проявів недостатньо досліджені, що і зумовило вибір теми нашого дослідження.

Мета дослідження: розроблення, на основі теоретичного та емпіричного дослідження особливостей самотності молоді, програми профілактики її негативних проявів.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових досліджень проблеми самотності сучасної молоді.

2. Емпірично дослідити психологічні особливості переживання самотності в юнацькому віці.

3. Розробити програму тренінгу щодо профілактики негативних переживань самотності серед молоді.

Методи дослідження: аналіз психологічних праць, присвячених проблемі дослідження, з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя розробки програми профілактичного тренінгу щодо пом'якшення наслідків переживання самотності особами юнацького віку; авторська анкета для виявлення особливостей переживання самотності; опитувальники, інтерв'ю, а також методи соціально-психологічного впливу.

Ключові слова: самотність, юнацький вік, міська молодь.

Гушель Владислав Анатолійович

Науковий керівник:

Коханова Олена Петрівна,

кандидат психологічних наук

КАР'ЄРНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Актуальність дослідження. Розвиток кар'єри сучасної молоді людини є одним з показників її індивідуального професійного становлення, досягнення нею бажаного статусу та відповідного рівня і якості життя. Ми вважаємо, що професійна підготовка майбутніх фахівців має бути спрямована на професійну соціалізацію та професійну індивідуалізацію особистості, що передбачає її успішне кар'єрне зростання.

Аналіз наукових досліджень, присвячених вивченню проблем кар'єрного становлення фахівця саме в Україні, дозволяє зробити висновок, що існує низка невирішених соціальних перешкод, які суттєво впливають на успішне становлення та подальший розвиток як професійної діяльності самої особистості, так і на розвиток явища кар'єри в цілому. Наразі спостерігаються тривожні тенденції, що молодь після закінчення навчання в університеті йде працювати далі не за фахом. Дехто з фахівців вирушає за кордон, вважаючи, що зможе там досягти успіху. Молодь опиняється в ситуації складного вибору: займатися улюбленою справою чи обрати перспективний у фінансовому плані напрям професійної самореалізації; приносити користь своїй державі чи мати високий рівень життя за її межами.

Нині змінилися й обставини на ринку праці. Якщо раніше сфера зайнятості відрізнялася стабільністю, гарантованістю, довготривалістю, то тепер їй притаманний тимчасовий характер контрактів, відсутність стабільних гарантій, непередбачуваність, самоконтроль зі сторони працівників та їх самостійне управління своєю кар'єрою. Отже, зараз на ринку праці дуже затребувані особи, що здатні до самостійної реалізації свого особистісного та професійного потенціалу. Людина з успішною кар'єрою є впевненою у своїх силах особистістю, яка має високий статус у суспільстві або певному середовищі. Кар'єрні орієнтації особистості визначають як напрямки, так і способи її самореалізації і

саморозвитку. Вважаємо, що вивчення кар'єрних орієнтацій сучасної молоді допоможе не лише визначити пріоритети молодих людей, а й окреслити основні вектори психолого-педагогічного супроводу їх кар'єрного становлення в сучасних умовах.

Проблематикою вивчення кар'єри та кар'єрних орієнтацій займалися Д. Левінсон, Р. Пек, Б. Почебут, С. Сіарс, Д. Сьюпер, Д. Холл, В. Чикер. Незважаючи на те, що дослідження кар'єрних орієнтацій почалося ще в 70-80-х роках минулого століття, на сьогодні ця проблема залишається недостатньо вивченою.

З урахуванням вищесказаного, вважаємо проблему дослідження кар'єрних орієнтацій сучасної молоді актуальною і такою, що потребує наукового вивчення.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити типи кар'єрних орієнтацій студентів.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми вивчення кар'єрних орієнтацій молоді.
2. Розробити опитувальник, спрямований на вивчення кар'єрних орієнтацій студентів.
3. Емпірично дослідити типи кар'єрних орієнтацій студентів.
4. Обґрунтувати, розробити та апробувати програму психологічного супроводу кар'єрного становлення осіб юнацького віку.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми, узагальнення, синтез, порівняння; емпіричні: авторський опитувальник, спрямований на вивчення кар'єрних орієнтацій студентів, методика дослідження ціннісних орієнтацій С. Бубнової, методика діагностики ціннісних орієнтацій в кар'єрі («Якорі кар'єри» Е. Шейна, переклад і адаптація В. Чикера, В. Винокурова), 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттела; методи психолого-педагогічного впливу.

Ключові слова: кар'єра, кар'єрні орієнтації, студенти, професійне навчання, професійна діяльність.

Зіналієв Максим Миколайович

Науковий керівник:

Шевцова Олена Михайлівна,
кандидат психологічних наук.

ПРОБЛЕМА ВІРТУАЛЬНОГО ТАЙМ-КЛЕРСТВА У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Актуальність дослідження. Прогрес сучасного суспільства не можна уявити без розвитку науки і техніки. Динамічне використання нових технологій та засобів комунікації приваблює широкі верстви населення незалежно від віку, освіти та соціального статусу. Це неминує вносить зміни в соціальне життя людей, впливаючи на закони та правила поведінки. Проте, поряд з позитивними аспектами науково-технічного прогресу, ми стикаємось і з його негативним впливом на формування та функціонування особистості, одним з яких є феномен хронофагів або «поглиначів часу».

Неконтрольоване використання комп'ютерів та гаджетів перетворилося на загрозу гармонійному розвитку особистості, її психічному здоров'ю. Тому проблема віртуальної залежності все більше привертає увагу представників влади та вчених у різних країнах світу і спонукає до її глибшого дослідження та пошуку шляхів подолання.

Вперше про проблему залежності від мережі Інтернет заговорила американська дослідниця Кімберлі Янг, яка вважала, що інтернет залежність – це широкий термін, що

позначає велику кількість проблем поведінки й контролю над бажаннями, а сам термін «інтернет-залежність» ввів американський дослідник Айвен Голдберг в 1996 році.

Тематика віртуальної залежності багато в чому перегукується з інтернет залежністю, теоретичні та практичні основи якої відображені у роботах багатьох науковців, зокрема, В. Бурова, А. Войскунського, І. Голдберга, А. Жичкіної, Н. Іванова, Л. Куликова, В. Петрунька, А. Церковного та інші. Вченими наводяться такі критерії, що визначають інтернет залежність: пріоритетність, зміна настрою, толерантність, симптоми розриву, конфлікт та рецидив. Віртуальна залежність розуміється широко і включає в себе такі форми девіантної поведінки за комп'ютером або телефоном: програмування, ігрова діяльність, веб-серфінг, пристрасть до електронних покупок; залежність від спілкування в чатах, участь у різнопланових відео-чатах; перегляд ток-шоу, серіалів та ін.

Найбільш вразливою категорією до проблеми тайм-кілерів є молодь. Саме молоді люди є найактивнішими користувачами комп'ютерів і гаджетів загалом, адже сьогодні значна частина комунікації проходить саме через мережу інтернет, що і зумовлює актуальність дослідження.

Мета дослідження: визначити психологічні особливості віртуального тайм-кілерства у молодіжному середовищі та розробити профілактичну програму його запобігання.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність поняття «тайм-кілер», визначити психологічні особливості цього феномену.
2. Здійснити аналіз психологічних аспектів віртуального тайм-кілерства у сучасної молоді.
3. Обґрунтувати та розробити профілактичну програму запобігання розвитку віртуальної аддикції у користувачів інтернет-середовища.

Методи дослідження: Для досягнення мети та вирішення завдань дослідження використовуються наступні методи: *теоретичні:* аналіз психологічної літератури, порівняння, класифікація, узагальнення, систематизація теоретичних даних з метою вивчення психологічних особливостей тайм-кілерства та інтернет-залежності сучасної молоді; *емпіричні:* анкетування, опитування, бесіда для отримання даних про психологічні особливості віртуального тайм-кілерства в молодіжному середовищі; методи математичної статистики.

Ключові слова: тайм-кілер, хронофаг, віртуальна аддикція, інтернет-залежність, молодіжне середовище.

Комас-Кутаєв Олександр Олександрович

Науковий керівник:

Цюман Тетяна Петрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент.

ПСИХОПРОФІЛАКТИКА ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА ФЕЙКІВ

Актуальність дослідження. Сьогодні спостерігається величезний вплив віртуального простору, створеного за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій та соціальних мереж, на життєдіяльність сучасної людини, формування і трансформацію її ментальної моделі світу. За чотири роки після початку гібридної війни однією з головних загроз для України лишаються фейкові новини та системна і тривала дезінформація.

Видавництво Collins назвало fake news поняттям року. І хоча це явище не нове, у видавництві повідомили, що використання цього словосполучення у 2017 році зросло на 365 %. Фейкові новини дали поштовх до розвитку окремого напрямку фактчекінгових проєктів, які, окрім логічно зрозумілої користі, можуть принести виданням і потужний трафік.

Термін «фейк» (англ. fake – підробка) має багато значень. У найширшому розумінні – це будь-яка підробка, яку хтось намагається видати за оригінал. Прикладами фейків можуть бути аккаунти в соцмережах, сайти в мережі Інтернет або підробки під відомі бренди тощо.

Водночас, найбільш загрозливим видом фейку є новини в ЗМІ. Дезінформація – це спосіб психологічного впливу, який полягає в навмисному наданні такої інформації, що вводить в оману щодо дійсного стану справ.

Дезінформація містить у собі використання свідомо помилкових даних і повідомлень. У цьому випадку вони стають обманом.

Різні аспекти впливу фейків та пропаганди розглядалися у роботах як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, таких як В. Крисько, М. Лібікі, М. Маклюен, Г. Почепцов, С. Сьомін та ін. Дедалі частіше науковці та практики намагаються об'єднати зусилля у просвітництві та боротьбі із неприхованою дезінформацією та стрімко зростаючими фейковими новинами. За ці роки з'явилися різні способи боротьби з ними: це кроки Facebook та Google, фактчекінгові проєкти, урядові ініціативи. Дослідники з мережі PublicDataLab (за підтримки FirstDraft) розробили своєрідне польове керівництво з фейків та «інформаційних розладів». У ньому вони підкреслюють, що фейки варто розглядати не як окреме явище, а в контексті того, як вони циркулюють в онлайні.

Для розуміння природи створення, впливу та протистояння дезінформації та фейкам принципово важливо розуміти механізми аналізу отриманої інформації, перевіряти, чи є ця інформація на офіційному сайті або на офіційній сторінці особи, про яку пишуть, і не поширювати тих новин, які викликають сумніви в їхній правдивості.

Незважаючи на наявність численних досліджень щодо негативного інформаційного та психологічного впливу дезінформації та фейків на особистість загалом та студентської молоді зокрема, слід зауважити, що на сьогоднішній день відсутні психопрофілактичні проєкти, які б користувались популярністю у молодіжному середовищі та виконували просвітницьку функцію. Отже, виникає нагальна потреба у розробці просвітницької, інтерактивної фактчекінгової онлайн-гри.

Мета дослідження: розробити та апробувати інтерактивну фактчекінгову онлайн-гру для формування навичок протистояння дезінформації та фейкам.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз сучасних підходів до проблеми формування дезінформації та фейків.
2. Визначити особливості психопрофілактики дезінформації та фейків.
3. Розробити та апробувати інтерактивну фактчекінгову онлайн-гру «Ви не знаєте, що я знаю!» для формування у студентської молоді навичок протистояння дезінформації та фейкам.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз психологічних праць, присвячених проблемі дослідження, з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя розробки інтерактивної фактчекінгової онлайн-гри, синтез, узагальнення, порівняння; емпіричні: розроблення відповідного змістово-технологічного забезпечення – інтерактивної фактчекінгової онлайн-гри, спрямованої на формування у студентської молоді навичок протистояння дезінформації та фейкам.

Ключові слова: дезінформація, фейк, інформаційно-психологічний вплив, психопрофілактика, інтерактивна фактчекінгова онлайн-гра.

Миколайчук Вікторія Валеріївна

Науковий керівник:

Поліщук Валерій Миколайович,
доктор психологічних наук, професор

АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Актуальність дослідження. Вступ до школи є важливим життєвим етапом в особистісному становленні, своєрідним «критерієм істини» від пізнання якого залежить накопичення і реалізація життєвих планів людини. Саме тут підрастаюча особистість уперше стає активним суб'єктом перманентної соціально-нормованої діяльності, де потрібно повсякчас виконувати соціальні настанови та вимоги дорослого оточення, доводити власні вчинки до логічного завершення. До того ж, концентровано зростають різнопланові суперечності у системі «Дитина – Дорослий», що визначаються соціальною ситуацією розвитку школяра (необхідністю чіткого дотримання режиму праці і відпочинку, своєчасністю і якістю виконання шкільних доручень, отриманням задоволення від шкільних успіхів, першими навчальними невдачами тощо). Це, також, потенційні соціальні суперечності у системі «Дитина – Ровесник» (зумовлені конкурентними взаєминами) та системі «Батьки – Педагог» (викликані конфліктами інтересів у ставленні до дитини, тенденційними ілюзіями упередженості батьків щодо педагогів). У зв'язку з цим, існує потреба встановлення соціальної ролі педагогів дошкільного навчального закладу і загальноосвітньої школи для процесу оптимальної адаптації дітей до шкільного навчання.

Дослідницька ситуація з означеної проблеми додатково актуалізується на тлі фактичної відсутності тематичної наукової літератури, присвяченої якраз вузькому віковому діапазону у молодшому шкільному віці, яким є перша частина навчального року у першокласників.

Як наслідок, виокремлюється соціальна необхідність структурованого з'ясування адаптації (як процесу і результату) першокласників до шкільного навчання. Часткове розв'язання проблеми вбачаємо у розробленні комплексної навчально-методичної програми, призначеної для основних суб'єктів навчально-виховної ситуації: педагогів, батьків, дітей-першокласників.

Мета дослідження: розробити і адаптувати адресну навчально-методичну програму «Адаптація шестирічних і семирічних першокласників до навчання у школі: детермінанти, зміст, розвивальні перспективи».

Завдання дослідження:

1. Визначити на основі теоретичного аналізу тематичних наукових і науково-популярних джерел провідні методологеми дослідження (базову термінологію, принципи наукового пошуку, дослідницький інструментарій, логістику збору та обробки інформації, конструювання змісту розділів, функціональне призначення отриманого кінцевого дослідницького продукту).

2. Емпірично визначити у соціальних системах «Дитина – Ровесник», «Дитина – Батьки» рівні та зовнішні і внутрішні чинники адаптації сучасних першокласників до шкільного навчання;

3. Запропонувати суб'єктам соціальних взаємин (педагогам, батькам, першокласникам), враховуючи принцип наступності, тематичні програмні навчально-методичні рекомендації для результативної адаптації дітей до шкільного навчання.

Ключові слова: адаптація, навчально-виховний комплекс, навчально-методична програма, першокласники (шестирічні і семирічні), шкільне навчання.

Пашенко Катерина Василівна

Науковий керівник:

Сергеєнкова Оксана Павлівна,
доктор психологічних наук, професор

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ

Актуальність дослідження: Правова культура особистості є необхідною передумовою її громадянського становлення та розвитку держави в цілому. Однак, у наш час школярі віком від 12 до 17 років не завжди володіють елементарними правовими знаннями, часто спостерігаються з їхнього боку випадки неповаги до законів та відсутність відповідальності за свої вчинки. Учні нерідко на емоційному рівні не сприймають закони та навіть зневажають їх, віддаючи перевагу задоволенню своїх власних потреб. Правоохоронні органи фіксують випадки булінгу у шкільному середовищі, приниження честі та гідності людини.

Формування правової культури школярів передбачає переосмислення ними свого ставлення до людей, дотримання законів з власної ініціативи та принциповості, зростання рівня обізнаності стосовно відповідальності за свої вчинки та, у разі вчинення насильства в сім'ї, знання того, куди потрібно звертатися і що в цих випадках робити. Саме тому формування правової культури підростаючого покоління повинно стати одним із першочергових завдань сучасної школи.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості формування правової культури школярів.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз підходів до дослідження проблеми правової культури школярів, визначити механізми її розвитку.
2. Емпірично дослідити особливості правового світогляду школярів.
3. Розробити та апробувати програму тренінгу з формування правової культури школярів.

Методи дослідження: теоретичні: узагальнення теоретичних даних, аналіз соціологічних, психологічних, соціально-педагогічних джерел; емпіричні: анкетування задля визначення особливостей правового світогляду школярів; статистичні методи, а також методи соціально-психологічного впливу, спрямовані на розвиток правової культури школярів.

Ключові слова: правова культура, правове виховання, емоційна прив'язка, тренінг, відповідальність, світогляд.

Полякова Алла Володимирівна

Науковий керівник:

Поліщук Валерій Миколайович,
доктор психологічних наук, професор

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД БАТЬКІВ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ

Актуальність дослідження. Розлади аутичного спектру у дитячому віці є недостатньо дослідженим життєвим явищем, що пояснюється, зокрема, у недавньому історичному минулому радянської психології «інформаційною закритістю» цієї проблеми, особистими комплексами батьків у верховенстві індивідуального бажання публічно не оприлюднювати свої сімейні навчально-виховні особливості разом із реальною відсутністю отримання кваліфікованої психологічної допомоги на основі власного нагального запиту.

Водночас, з початку 1990-тих рр. кількість дітей з означеним розладом в Україні невідомо зростає (характерно, що аналогічне глобальне зростання позначене 1 % від населення планети), що стало предметом дослідницької уваги таких науковців як Л. Бісікало, О. Задорожня, Т. Жук, Т. Ілляшенко, Т. Каменчук, С. Копчинська, Д. Макарян, А. Обухівська, Н. Паламарчук, Т. Паланюк, З. Токаленко, Г. Якимчук та ін. У західноєвропейській психології – це передусім Ф. Волкмар і Л. Вайзнер.

Наші спостереження упродовж 2017–2019 рр. також засвідчують, що батьки цих дітей мають комплекс життєвих труднощів, об'єднаних повним або частковим нерозумінням суспільного оточення, професійною некомпетентністю, «нездоровою» соціальною увагою і навіть зневагою. На мікрорівні соціальних взаємин вони часто залишаються безпорадними (наприклад, не можуть привернути уваги дитини до потенційного предмета навчального чи ігрового інтересу у ситуації ігнорування власної присутності; дитина потребує постійного контролю, оскільки не розуміє для себе реальної чи потенційної загрозовості і ризиків від навколишньої дійсності). У зв'язку з цим, існує потреба встановлення соціальної ролі психолога у системі ефективної психологічної допомоги на основі реального соціального запиту.

Як наслідок, виокремлюється проблема психологічної готовності батьків до результативних взаємин з власними дітьми, часткове розв'язання якої вбачається у розробленні для батьків ефективного психологічного супроводу в домашніх умовах та умовах спеціалізованого навчально-виховного закладу.

Мета дослідження: розробити і адаптувати в умовах спеціалізованого навчально-виховного закладу адресну навчально-методичну програму «Соціалізація дітей 2–6-річного віку з розладами аутичного спектру: психологічний супровід батьків» з перспективою її використання в домашніх умовах навчання і виховання.

Завдання дослідження:

1. Визначити провідні методологеми дослідження (базову термінологію, принципи наукового пошуку, дослідницький інструментарій, логістику збору та обробки інформації, конструювання змісту розділів, функціональне призначення отриманого кінцевого дослідницького продукту).

2. Емпірично встановити рівні психологічної готовності батьків до навчання дітей-аутистів та функціональну соціальну роль психолога у конструктивній взаємодії з ними.

3. Розробити для впровадження дидактичного принципу наступності у системному навчанні батьків прогностичні тематичні смисли у конструюванні схожих навчально-методичних програм для дітей 6–10-річного віку.

Методи дослідження: теоретичний аналіз тематичних першоджерел, спостереження, опитувальники (бесіда, анкета), аналіз продуктів діяльності, екстраполяція даних.

Ключові слова: аутизм, аутичний спектр, діти-аутисти, батьків дітей-аутистів, психологічний супровід.

Савченко Тетяна Віталіївна

Науковий керівник:

Столярчук Олеся Анатоліївна,

кандидат психологічних наук, доцент

РОЗВИТОК СТЕСОСТІЙКОСТІ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

Актуальність дослідження. Підлітковий період характеризується нерівномірністю, суперечливістю та асинхронністю розвитку психологічних якостей особистості. Відповідно, стресові стани є одним з факторів, що супроводжують генезу становлення особистості в підлітковому віці, який характеризується значними кількісними та якісними психічними змінами, гормональним вибухом. Причинами переживання тривалого стресу підлітків можуть бути їх активне психофізичне дозрівання, когнітивний дисонанс, міжособистісні і внутрішньоособистісні конфлікти. Кризові тенденції розвитку сучасного вітчизняного суспільства постають зовнішнім чинником зростання стресогенності, також появи деструктивного стресу підлітка сприяють проблеми вдома (напружена психологічна атмосфера, сімейні конфлікти, батьківська жорстокість).

Актуальність проблеми розвитку стресостійкості як необхідного ресурсу психологічного здоров'я сучасних підлітків зростає через необхідність успішного подолання ними складних вікових проблем і відсутність в освітньому середовищі організованих занять з профілактики дистресових станів школярів.

Переживання людиною стресу досліджували такі закордонні і вітчизняні вчені, як А. Баранов, Ф. Василюк, В. Генковська, К. Ізард, Р. Лазарус, Г. Сельє. В роботах цих науковців розкривається специфіка стресів як емоційних станів людини, їх функції, етапи та наслідки переживання. Більшість вчених позиціонують думку щодо користі переживання стресів як мобілізаційного ресурсу та адаптаційного механізму. Результатом успішного переживання та подолання стресових станів є стресостійкість як особистісна риса. Стресостійкість дозволяє особистості переносити значні інтелектуальні, вольові та емоційні навантаження, зумовлені особливостями діяльності та спілкування, ефективно реагувати у стресових станах без шкідливих наслідків для психологічного та соматичного здоров'я. Ця якість особистості, будучи комплексним феноменом, формується на загальному тлі адаптаційних стратегій, які стають доступними в процесі психосоціального розвитку людини.

Проблему стресостійкості підлітків вивчали такі науковці, як І. Андрєєва, С. Анохіна, І. Булах, М. Краснов, Т. Тихомірова та ін. В їх узагальненому баченні стресостійкість підлітка розуміється як узагальнена властивість особистості, що характеризує її здатність протистояти стресовим факторам протягом часу, необхідного для організації нових умов, в яких даний стресор не є загрозливим. Стресостійкість забезпечує високу ефективність діяльності і зберігає здоров'я підлітка, якщо той буде потенційно готовий за рахунок енергії емоційного збудження «сконструювати» за зазначений час нову діяльність і зможе надати їй домінуючий і легітимний статус. Це здатність емоційно збудженої людини зберігати певну спрямованість і усвідомленість своїх дій, контролювати свої емоції. У складній, напруженій ситуації стресостійкий підліток розробляє й застосовує альтернативні шляхи і можливості, що уможливорює успішне вирішення проблеми.

В основі дослідження лежить питання розвитку стресостійкості підлітків як цілеспрямованого й контрольованого процесу, здійснення якого сприятиме гармонізації становлення їх особистості. Визначення детермінант формування стресостійкості сучасних підлітків дозволить позначити умови та запропонувати й апробувати шляхи та засоби розвитку цієї значущої особистісної якості.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й емпірично дослідити чинники та умови розвитку стресостійкості учнів підліткового віку.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз поняття стресостійкості як особистісної риси, визначити її функції та механізми розвитку в підлітковому віці.

2. Емпірично дослідити рівень і чинники стресостійкості учнів основної школи.

3. Розробити й апробувати тренінг розвитку стресостійкості сучасних підлітків.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури з досліджуваної проблематики, синтез, узагальнення, порівняння; констатувальний експеримент із застосуванням діагностичних методик: тесту стресостійкості В. Суворової, методики оцінки типу стресостійкості, тесту діагностики самооцінки, методики незакінчених речень; обробка та аналіз отриманих емпіричних даних з використанням методів математичної статистики; формувальний експеримент шляхом проведення тренінгу та використання параметричного методу.

Ключові слова: стрес, дистрес, стресостійкість, особистість, підлітковий період.

Сидоркін Віталій Володимирович

Науковий керівник:

Кутішенко Валентина Петрівна,

кандидат психологічних наук, доцент

ДУХОВНІ ЦІННОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ПРОФІЛАКТИЦІ ВОРОЖОСТІ ТА НАСИЛЛЯ

Актуальність дослідження. В умовах нестабільної економічної та політичної ситуації сучасного українського суспільства, яке перебуває на етапі ведення бойових дій, особливо гостро постає проблема профілактики ворожості та насилля. Як свідчать статистичні дані ВООЗ, Україна займає п'яте місце у світі за кількістю смертей молодих людей від ножових поранень та інших травм, завданих однопітками, а від домашнього насильства щороку в нашій країні гинуть 600 жінок.

У ряді досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців розкривається сутність цих явищ, пояснюються їх причини, розглядаються шляхи психологічної протидії різним видам насилля та ворожості (Ю. Антонян, О. Глузман, В. Голіна, А. Елізар, П. Кутгер, Л. Туз, Ю. Платонов, Т. Сміт, Дж. Чаплін та ін.).

У контексті нашого дослідження особливий інтерес викликають роботи присвячені протидії ворожості та насиллю, яка базується на формуванні потужної системи глибинних духовних цінностей. Адже ворожість та насилля стають результатом деформації духовності особистості, бо якщо особистість чи суспільство сповідує високі гуманістичні цінності, то цілі і засоби її досягнення, а також прояви поведінки будуть досить виваженими і гуманними.

Ідеї класиків гуманістичного підходу розкривають психологічний зміст духовності (Р. Ассаджолі, С. Гроф, Д. Елкінз, Дж. Коннорс, Дж. Портер, Г. Райх, Дж. Тоніген, В. Франкл, Е. Фромм). Ряд українських вчених доповнюють вчення про духовність та

духовні цінності (Г. Балл, І. Бех, М. Боришевський, Б. Братусь, М. Савчин, Т. Титаренко, З. Карпенко, О. Климишин, Е. Помиткін, С. Ставицька та ін.).

Узагальнення цих досліджень дозволяє стверджувати, що в умовах психологічної практики профілактика насилля та ворожості в особистому та суспільному житті передбачає реалізацію психологічних методів, які ініціюють автентичну спроможність людини розпізнавати та слідувати основним координатам життєтворення духовно здорової особистості.

Однак, попри значні здобутки вітчизняних та зарубіжних вчених, на сьогодні бракує практичних розробок, спрямованих на здійснення профілактики ворожості та насилля, які б поєднували у собі використання методів класичних напрямів психологічної науки з методами християнсько-орієнтованої психотерапії. Адже невичерпним джерелом духовних цінностей є християнство. Християнські цінності містять значний психотерапевтичний потенціал, тому що беруть участь у підтриманні духовного балансу особистості, виступають засобом досягнення соціально-психологічної стабільності, сприяють формуванню суспільства, що будується на принципах взаємоповаги та толерантності.

Мета дослідження розроблення, на основі теоретичного та емпіричного дослідження задекларованої проблеми, програми профілактики ворожості та насилля шляхом актуалізації духовного потенціалу особистості.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз сучасних підходів до проблеми ворожості та насилля як симптомів духовної недуги людини.

2. Емпірично дослідити та порівняти психологічні особливості ціннісної сфери представників студентських груп та релігійних організацій.

3. Обґрунтувати, розробити та апробувати програму профілактики ворожості та насилля шляхом активізації розвитку духовних цінностей особистості.

Методи дослідження: теоретичні: узагальнення теоретичних даних, аналіз соціологічних, психологічних, соціально-педагогічних джерел, порівняння, синтез праць присвячених проблемі дослідження з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя розробки програми профілактики ворожості та насилля; емпіричні (опитувальники, тести, інтерв'ю), спрямовані на діагностику ціннісної сфери представників студентських груп та релігійних організацій, а також методи соціально-психологічного впливу (індивідуальної та групової психокорекції).

Ключові слова: ворожість, насилля, духовні цінності, духовний потенціал, профілактика ворожості, християнсько-орієнтована психотерапія.

Трояновський Всеволод Сергійович

Науковий керівник:

Власенко Інна Анатоліївна,
кандидат психологічних наук

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ МОЛОДОГО ПІДПРИЄМЦЯ

Актуальність дослідження. Сучасний стан підприємництва в Україні не є задовільним, оскільки у нашому суспільстві частково збереглися певні догми і стереотипи щодо підприємництва, які не сприяють його розвитку. Разом з тим економічні і суспільно-політичні трансформації, що відбуваються на теренах нашої країни, потребують підготовки конкурентоспроможних молодих фахівців, здатних ефективно здійснювати підприємницьку

діяльність, яка стає складовою української економіки, спрямованою на забезпечення соціально-економічного благополуччя населення.

Наразі в Євросоюзі впроваджується нова ідеологія інноваційної економіки, сутність якої полягає у зосередженні на ключовій ролі освіти в розвитку економіки. Так, ЮНЕСКО до завдань і функцій вищої освіти включає формування підприємницьких навичок у студентів вищих навчальних закладів, що є актуальним і для України. Адже саме молодь як найбільш активний прошарок суспільства в умовах зміни життєвих орієнтирів стає авангардом потенційних підприємців.

У Європейській хартії малих підприємств, до якої Україна приєдналася в 2008 р., у напрямках діяльності, що стосуються навчання та професійної підготовки для підприємництва, зазначено: «Загальні знання з бізнесу та підприємництва мають викладатися на всіх освітніх рівнях». Підкреслимо, що в робочій програмі Європейської комісії визначено ключові (базові) компетентності для життя, серед яких – підприємницьку компетентність.

У сучасних дослідженнях розглядаються такі аспекти проблеми: сутність інтелектуального капіталу та інноваційні форми підприємництва (О. Гришнова, Л. Городянська, С. Геєць, В. Ілляшенко, О. Кошулько та ін.); функції підприємництва та особистісні якості підприємця (А. Агеєв, М. Альберт, М. Вудкок, П. Друкер, К. Рендол, М. Пітерс, Ю. Старостін, Ю. Швалб, Й. Шумпетер та ін.); проблеми молодіжного підприємництва (Ю. Белкін, М. Головатий, О. Гришнова, І. Демченко, О. Стефанишин); підприємницьких компетенцій та їх розвитку (С. Терещенко, М. Загорська, Ю. Рубін, О. Чепуренко, О. Проценко). Однак, як показав проведений аналіз наукових досліджень, проблема формування підприємницьких компетенцій студентської молоді розроблена недостатньо.

Мета дослідження: розроблення практичних заходів, які спрямовані на розвиток підприємницьких компетенцій сучасної молоді.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз сучасних наукових підходів до проблеми формування підприємницьких компетенцій.
2. Емпірично дослідити рівень сформованості підприємницьких компетенцій студентської молоді.
3. Розробити та апробувати навчальний курс, спрямований на формування підприємницьких компетенцій студентської молоді.

Методи дослідження: аналіз наукових праць, присвячених проблемі дослідження, з метою визначення її науково-теоретичного підґрунтя, а також змісту та умов формування підприємницьких компетенцій студентської молоді; авторська анкета для виявлення рівня сформованості підприємницьких компетенцій студентської молоді; методи формування підприємницьких компетенцій сучасної молоді.

Ключові слова: підприємницькі компетенції, навчальний курс, молодь, підприємництво, психологічні особливості, студенти.

Спеціальність «СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА» Освітня програма «ЛОГОПЕДІЯ»

Абраменко Марія Андріївна

Науковий керівник:

Луцько Катерина Василівна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ НАВИЧОК В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ООП

Актуальність дослідження. Засвоєння навички читання – це складний та багаторівневий процес, який передбачає діяльність мовленнєво-рухового, мовленнєво-слухового, зорового та загальнорухового аналізаторів. Навчання читанню потребує певного ступеня готовності. Зокрема, наявність достатньо сформованого мовлення, сприймання та розуміння його змісту, виокремлення у мовленнєвому потоці окремих звуків мовлення, розпізнавання слів, фраз, розвинута словесно-логічна пам'ять, швидке розпізнавання графічних позначень звуків тощо.

Читацькі уміння і навички виховуються протягом усього життя особистості. Але фундаментом організації та розвитку читацької діяльності мають стати шкільні уроки читання у початковій школі та літератури у середній та старшій школі. Вміння читати і розуміти прочитане мають загально-навчальний характер, а їх сформованість в учнів сприяє ефективній навчальній діяльності з усіх предметів. Недостатній розвиток читацьких умінь та навичок у дітей з особливими освітніми потребами може призвести до серйозних труднощів у навчанні й стати причиною їхнього відставання. Тому належний рівень сформованості читацьких умінь та навичок – запорука життєвого успіху, розуміння змісту тексту будь-якого характеру.

У нашому дослідженні ми проаналізували роботи вітчизняних та зарубіжних авторів, а саме: дослідження читання (В. Зайцев, О. Коваленко, І. Пальченко, Н. Светловська, Н. Трофимович, І. Федоренко) і акцентували увагу на тому, щоб діти, які навчаються читанню, могли не просто добре читати, а й розуміти прочитане, адже ця якість є провідною, що передбачає розуміння учнями слів у тексті, словосполучень, змісту речень, смислових зв'язків між ними і частинами тексту, його фактичного змісту й основного смислу. Наша робота присвячена пошуку і експериментальній перевірці ефективності новітніх методик навчання читанню дітей з порушеннями мовлення.

Мета дослідження: сформувати читацькі навички, а саме розуміння прочитаного в учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми формування читацьких навичок в учнів молодшого шкільного віку з мовленнєвими порушеннями.
2. Визначити стан сформованості розуміння тексту в учнів молодшого шкільного віку з мовленнєвими порушеннями.
3. Провести експериментальне дослідження з формування навичок читання на основі текстів з підручників.
4. Визначити ефективність дослідження.

Методи дослідження вбачаємо у детальному вивченні теоретичних джерел з теми дослідження, аналізі науково-педагогічної літератури; системному застосуванні методик встановлення асоціативних зв'язків, виділення опорних слів та фраз з орієнтацією на їх значущість у реченні, тексті, методів сегментації та аналогії. Передбачено проведення психолого–педагогічного експериментів констатувального та формувального характеру, здійснення перевірки отриманих результатів дослідження за допомогою математичної обробки даних.

Ключові слова: особливі освітні потреби, процес читання, учні молодшого шкільного віку, порушення фонематичного слуху.

Бабеша Ольга Михайлівна

Науковий керівник:

Луцько Катерина Василівна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

РОЗВИТОК ТАКТИЛЬНОГО СПРИЙМАННЯ, ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ТА МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. Одним з важливих напрямів розвитку сучасної педагогіки є пошук ефективних технологій включення в навчальний процес дітей з особливими освітніми потребами (ООП), у тому числі і дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ). Особливої уваги у визначенні пріоритетних корекційних засад у контексті спеціальної освіти заслуговують сенсорні процеси, розвиток яких доступний дітям різних нозологій і його можна використовувати як основу розвитку сенсорної пам'яті і мовлення, формування пізнавальних інтересів. Сенсорні процеси, розвиток яких можна стимулювати у дитини, забезпечують перехід від чуттєвого сприймання до раціонального пізнання, від сприймання до мислення, що сприяє формуванню основи подальшої інтелектуальної діяльності дитини.

Проблеми мовленнєвого розвитку дитини з загальним недорозвитком мовлення негативно позначаються на її пізнавальних можливостях, тих психічних функціях, які безпосередньо пов'язані з пізнанням, стимулюють та забезпечують його. Водночас зниження пізнавальної активності дитини із ЗНМ негативно позначається на оволодінні мовленням, поповненні та активізації лексичного запасу, засвоєнні понять, мотивації потреби у висловленні думки.

У роботі з дітьми із затримкою мовленнєвого розвитку спеціалісти іноді вбачають свою функцію у тому, щоб сформувати звуковимову, покращити фонетико-фонематичний слух, збагатити словник, що автоматично здатне забезпечити нормалізацію розвитку їхнього мовлення та інших психічних функцій. Проте дитина з порушеннями мовлення, на розвиток якого скеровані значні її фізичні і інтелектуальні зусилля, часто не демонструє пізнавальної активності, не виявляє зацікавленості при знайомстві з новими об'єктами довкілля і не відчуває мотивації в оволодінні словником, удосконаленні власного мовлення.

Гармонізація мовленнєвого і психічного розвитку дитини із затримкою мовленнєвого розвитку, активізація її пізнавальної діяльності у сучасних умовах розвитку спеціальної

педагогіки, на нашу думку, може бути забезпечена використанням інтегративних педагогічних технологій.

Наше дослідження тактильного сприймання як механізму активізації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення ґрунтуються на: теорії функціональних систем П. Анохіна, дослідженнях закономірностей сенсорного розвитку в онтогенезі (Б. Ананьєв, Ф. Баєв, З. Богуславський, Л. Венгер, Т. Гіневська, О. Запорожець та ін.), ідеї розвитку сприймання шляхом формування перцептивних дій (О. Запорожець, В. Зінченко, Н. Ветлугіна), дослідженнях функціональних станів мозку дитини з особливими освітніми потребами в процесі інтелектуального та мовленнєвого навантаження (К. Луцько).

Таким чином, активізацію пізнавальної діяльності дитини ми пов'язуємо не тільки з розвитком мовлення, його слуховим чи зоровим сприйманням, формуванням звуковимови, а й з використанням тактильних відчуттів, які здатні розширити предметний світ дитини, подарувати їй нові враження від предметів, загострити відчуття та збагатити чуттєву (сенсорну) палітру, емоції при сприйманні предметів, стимулювати розвиток сприймання, сенсорної і мовленнєвої пам'яті, мислення. Дії пізнавального характеру сприяють породженню необхідності в оволодінні дитиною новими словами, збагаченню її лексики, переведенню слів із пасивного запасу в активний, оволодіння ініціативним мовленням. Тобто у процесі тактильного сприймання задіяний руховий акт, що є пусковим механізмом пізнавальної активності як природного феномену поведінки дитини в умовах практичної діяльності.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити ефективність сенсорного сприймання предметів (зорового, тактильно-зорового) для збагачення словника, розвитку мовлення та активізації пізнавальної діяльності дитини із ЗНМ.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми зорового та тактильно-зорового сприймання предметів дітьми із загальним недорозвитком мовлення.
2. Дослідити особливості сенсорного сприймання предметів дітьми із загальним недорозвитком мовлення.
3. Визначити роль тактильно-зорового сприймання (обстеження) предметів, його вплив на мовленнєвий розвиток, активізацію пізнавальної діяльності дітей із ЗНМ;
4. Розробити та апробувати методику розвитку тактильно-зорового сприймання (обстеження) предметів, як засобу активізації мовленнєвого розвитку та пізнавальної діяльності дітей із ЗНМ.

Методи дослідження: теоретичні – теоретичний аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження; емпіричні – метод спостереження та педагогічний експеримент, що охоплює констатувальний та формувальний етапи; математично-статистичні – математична обробка експериментальних даних з метою доведення достовірності отриманих результатів дослідження.

Ключові слова: тактильне сприймання, зорове сприймання, тактильно-зорове сприймання, розвиток мовленнєвої діяльності, активізація пізнавальних процесів, загальний недорозвиток мовлення, сенсорний розвиток.

Бабчук Світлана Володимирівна

Науковий керівник:

Бабич Наталія Миколаївна,
кандидат педагогічних наук

ФОРМУВАННЯ ГРАФОМОТОРНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ

Актуальність дослідження. Одним із основних аспектів готовності дитини старшого дошкільного віку до школи є розвиток графомоторних навичок, а саме: достатній рівень сформованості дрібної моторики й координації рухів пальців рук, сукцесивно-симультанних процесів, просторово-часового орієнтування й самоконтролю.

Особливо гостро проблема виявлення та корекції порушень зазначених аспектів розвитку постає у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) як передумови ефективного формування писемного мовлення. Окреслене питання багатоаспектне і стосується різних наукових галузей: логопедії, психології, психолінгвістики, нейропсихології, медицини. Використання логопедами завдань із розвитку в дітей із порушеннями усного та писемного мовлення базових механізмів мовленнєвої і навчально-пізнавальної діяльності сприяє підвищенню ефективності корекційно-превентивної роботи з формування навичок письма та читання. Вирішення окресленої проблеми передбачає ранню діагностику порушень і проведення превентивних заходів у старшому дошкільному віці.

Корекційно-превентивне навчання дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення базується на концепції про сукцесивно-симультанні структури, які в будь-якій діяльності забезпечують перебіг двох принципово відмінних типів сприймання й переробки інформації. Ефективність логокорекційного впливу базується на використанні навчально-превентивних і розвивальних завдань, спрямованих на гармонізацію сукцесивно-симультанної діяльності та розвиток пальцевого праксису, що попереджає або пом'якшує порушення писемного мовлення.

Проблемі розвитку сукцесивно-симультанного аналізу й синтезу в дітей присвячені роботи А. Богуш, О. Лурія, З. Решетова, С. Саркісова, Є. Симерницької, С. Смирнова, В. Тарасун та інші. Питаннями готовності дитини до шкільного навчання, а саме: розвиток графомоторних навичок у процесі підготовки руки до письма дітей дошкільного віку висвітлено в роботах А. Білецького, Л. Виготського, Н. Виноградової, Е. Данілавічюте, М. Жинкіна, Є. Ігнат'єва, В. Ільяної, О. Корнева, О. Лурія, В. Мухіної, Н. Сакуліна, Н. Чередніченко та ін. Роботи науковців свідчать про тісний взаємозв'язок графомоторних навичок із розвитком мовленнєвої діяльності дитини дошкільного віку. На їхню думку, перед переходом до писемного мовлення різко змінюється робота мовленнєвого аналізатора: цілісний звуковий образ роздроблюється на звуки і відбувається перебудова слухового прийому: замість звуків, які сприймаються зовнішнім слухом, виникають уявні, починає діяти специфічний внутрішній мовленнєвий і формується фонетико-графічна грамотність в умовах корекційного навчання.

Оскільки дошкільний вік є сензитивним для розвитку дрібної моторики, то організовуючи різні види діяльності в цьому періоді, систематично застосовуючи тренувальні вправи, можна досягти позитивних результатів у розвитку пальцевого праксису і вдосконаленні графомоторних навичок у дітей із мовленнєвими порушеннями.

З вищесказаного можна зробити висновок, що проблема пошуку сучасних підходів до передумов формування писемного мовлення та профілактики його порушень у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ не втрачає своєї актуальності.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити методику формування графомоторних навичок у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Завдання дослідження:

1. Схарактеризувати стан теоретичної і практичної розробленості проблеми розвитку графомоторних навичок у дітей із ЗНМ у загальній та спеціальній психолого-педагогічній літературі.

2. Розробити критерії й показники вивчення рівнів сформованості графомоторних навичок у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

3. Визначити стан сформованості графомоторних навичок у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

4. Розробити й експериментально перевірити методику формування графомоторних навичок у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Методи дослідження вбачаємо в ґрунтовному аналізі науково-методичної літератури з теми дослідження; розробленні діагностики та вивченні рівня сформованості графомоторних навичок із позиції розвитку сукцесивно-симультанних процесів та пальцевого праксису; розробленні методики формування графомоторних навичок у дітей окресленої категорії; формуванні висновків ефективності експериментального дослідження на основі якісного та кількісного аналізу його результатів.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, сукцесивно-симультанний аналіз і синтез, графомоторні навички, дрібна моторика, діти старшого дошкільного віку, писемне мовлення.

Берегова Катерина Андріївна

Науковий керівник:

Мартинчук Олена Валеріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ ЗАСОБАМИ МОНТЕССОРІ-ПЕДАГОГІКИ

Актуальність дослідження. Сучасна система освіти в Україні зазнає значних змін у наш час. Це стосується реформування шкільництва та впровадження в освітній вітчизняний простір концепції «Нова українська школа» (НУШ). Головним компонентом НУШ є формування компетентностей, визначених «Рекомендаціями Європейського парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя». Усі компетентності є однаково важливими та взаємопов'язаними між собою різними навичками та вміннями, де основним виокремлено здатність читати та розуміти прочитане.

Сформованість читацьких умінь у дітей, які мають особливі освітні потреби, сприяє успішній навчальній діяльності та засвоєнню змісту освіти у повному обсязі. Низький рівень читацьких умінь може стати причиною труднощів у навчанні, неуспішності учня, що може призвести до зникнення інтересу до пізнання світу, професійної невизначеності та обмеженості в інформаційному просторі.

Процес оволодіння вмінням читати є досить складним та синтезованим. Не достатньо просто знати букви, їх потрібно прочитати злитно, співвіднести з певним лексичним значенням та зрозуміти зміст прочитаного. Навчанню читання передуює робота з формування усіх складників усного мовлення людини (фонологічного, лексичного, граматичного),

розвиток немовленнєвих психічних функцій (зорова пам'ять, просторова орієнтація, зосередженість), а також вміння аналізувати та синтезувати.

Проблему навчання дітей читанню досліджувала велика кількість як вітчизняних, так і закордонних педагогів. Серед них Б. Ананьєв, П. Анохіна, Л. Виготський, Л. Геллерштейн, В. Горєцький, Г. Доман, Б. Ельконін, Т. Єгоров, Л. Кліманова, Л. Піскунова, С. Резодубов, Т. Рамзаєва, К. Ушинський та багато інших.

Особливо важко оволодіти навичкою читання дітям, які мають мовленнєві порушення будь-якого характеру. Загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ), що характеризується порушенням усіх складників усного мовлення, гальмує процес навчання читання та робить його складним як для дитини, так і для педагога. Дитині дошкільного віку, яка має ЗНМ, важко дається навчання грамоти, вивчення окремих букв, процес синтезу та аналізу. Тому виникає необхідність пошуку нових ефективних способів навчання читання дітей дошкільного віку із ЗНМ.

Велике значення для розв'язання проблеми формування читацьких умінь у дітей зі ЗНМ мають роботи таких науковців, як: Г. Каше, Р. Левіна, Н. Нікашина, Л. Спірова, Т. Філічева, Г. Чиркіна, А. Ястребова та інші.

У минулому столітті інноваційними та новими стали методи навчання дітей, розроблені Марією Монтессорі. Серед них були представлені ідеї навчання дітей читання, якими активно користуються у всьому світі. За переконанням педагога, процес оволодіння навичками має бути комфортним, природним, невимушеним та цікавим. Цьому сприяють такі види діяльності, як розрізнення та називання звуків, їх упорядкування, повторення, вправи інтуїтивного читання, вправляння у складанні самостійних розповідей, робота з рухливим алфавітом та буквами-шершавчиками та інше.

Педагогічні ідеї Марії Монтессорі досліджували Т. Афанасьєва, М. Богуславський, В. Горюнова, І. Дичківська, Н. Кравець, Т. Михальчук, Т. Поніманська, М. Роденюк, Д. Сороков, К. Стрюк, Д. Фішер, Е. Хейнсток та інші, проте у їхніх працях недостатньо розкрито питання формування навичок читання у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ засобами Монтессорі-педагогіки. Саме цим обумовлений вибір теми магістерської роботи.

Мета дослідження полягає у розробленні науково обґрунтованої та апробованої на практиці методики формування навичок читання у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ засобами Монтессорі-педагогіки.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури з проблеми формування навичок читання у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення та з нормотиповим рівнем розвитку.
2. Адаптувати елементи Монтессорі-педагогіки для роботи з формування навичок читання у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.
3. Апробувати розроблену методику формування навичок читання у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ засобами Монтессорі-педагогіки.
4. Оцінити ефективність застосування розробленої методики та укласти рекомендації щодо формування навичок читання у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ засобами Монтессорі-педагогіки.

Методи дослідження: ґрунтовний аналіз першоджерел з теми дослідження, порівняння результатів наукових досліджень та узагальнення інформації; проведення експериментального дослідження, формування висновків щодо ефективності на основі кількісного та якісного аналізу його результатів.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, читацькі навички, читання, Монтессорі-педагогіка.

Голуб Вікторія Віталіївна

Науковий керівник:

Тищенко Владислав Володимирович,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

ФОРМУВАННЯ ДОВІЛЬНОГО МОВНОГО АНАЛІЗУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день в Україні відбувається реформування системи освіти. Висуваються нові вимоги, за якими знання, уміння і навички, які діти отримують у школі, мають бути міцними, наближеними до життя та практичних умов існування дитини. Це компетентності, які дитина набуває протягом навчання у закладі загальної середньої освіти.

У зв'язку з цим надзвичайно важливим є оновлення змісту підготовки дітей до навчання в школі. Особливо цього потребують освітні програми для навчання дітей із порушеннями мовлення. Серед важливих напрямів підготовки дошкільників з мовленнєвими порушеннями до школи важливе місце займає формування різних видів мовного аналізу.

Під поняттям «мовний аналіз» розуміють такі його види: фонологічний, складовий, морфологічний, лексичний, граматичний, синтаксичний та інші.

Ці види аналізу потрібні дитині для оволодіння читанням та письмом, для уміння писати слова у реченні роздільно, для оволодіння шкільними знаннями про мову у системі лінгвістичних понять (Л. Бартенєва, В. Орфінська, І. Прищєпова, Є. Соботович, В. Тищенко, Л. Трофименко, І. Тукмакова, Н. Чередніченко).

Проблема полягає у тому, що не всі види аналізу однаково добре вивчені та описані в науково-теоретичній літературі. Серед названих найкраще вивчений лише фонологічний аналіз. Саме тому у логопедів-практиків виникають проблеми: як саме діагностувати стан сформованості всіх видів мовного аналізу; як працювати над їх формуванням; як навчити дитину користуватися отриманими знаннями для того, щоб вона змогла повноцінно оволодіти шкільною програмою. Саме тому все вищесказане аргументує актуальність теми дослідження: «Формування довільного мовного аналізу у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення».

Мета дослідження: на основі вивчення стану сформованості різних видів мовного аналізу у дітей дошкільного віку із ЗНМ розробити методичні рекомендації із формування фонологічного, складового, лексичного, граматичного та синтаксичного аналізу у дітей зазначеної категорії у зв'язку з підготовкою їх до школи.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу науково-теоретичної літератури з проблеми дослідження вивчити стан розробленості зазначеної проблеми в теорії та методиці логопедичної роботи, з'ясувати закономірності розвитку зазначених видів аналізу в онтогенезі, а також узагальнити наукові підходи до їх формування і корекції у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.

2. Визначити стан та особливості сформованості різних видів мовного аналізу у старших дошкільників із ЗНМ.

3. На основі даних про стан та особливості сформованості різних видів мовного аналізу у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ розробити та частково апробувати

методичні рекомендації з їх корекції та формування у зв'язку з підготовкою означеної категорії дітей до навчання в школі.

Методи дослідження: здійснення аналізу та узагальнення науково-теоретичної літератури з проблеми дослідження для з'ясування стану її розробленості, вивчення підходів до діагностики і корекції різних видів мовного аналізу у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ; розробка методики констатувального дослідження для вивчення стану сформованості різних видів мовного аналізу у зазначеної категорії дітей; здійснення кількісного та якісного аналізу отриманих емпіричних даних та на цій основі визначення особливостей сформованості різних видів мовного аналізу у старших дошкільників із ЗНМ; на основі даних констатувального етапу дослідження розробка методичних рекомендацій з корекції фонологічного, складового, лексичного, морфологічного та синтаксичного аналізу у старших дошкільників із ЗНМ у зв'язку з підготовкою їх до школи.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, мовний аналіз, фонологічний аналіз, складовий аналіз, лексичний аналіз, морфологічний аналіз, синтаксичний аналіз, підготовка дошкільників із ЗНМ до навчання в школі.

Іванкевич Ірина Андріївна

Науковий керівник:

Бабич Наталія Миколаївна,
кандидат педагогічних наук

ПОДОЛАННЯ АРТИКУЛЯЦІЙНОЇ ДИСПРАКСІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ ЗАСОБАМИ КІНЕСТЕТИЧНОЇ МІОГІМНАСТИКИ

Актуальність дослідження. Сучасні дослідження науковців у галузі логопедії зазначають постійне збільшення кількості дітей молодшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями. В означеній категорії дітей мовленнєва функція формується з чималим запізненням, унаслідок недостатньої сформованості мовленнєвого апарату, що характеризується труднощами у виконанні цілеспрямованих дій органами артикуляції та свідчить про наявність артикуляційної диспраксії. Як наслідок, у дітей спостерігається недостатність кінестетичного праксису, що охоплює порушення артикуляційної моторики і моторних функцій пальців та кистей рук.

У логопедичній літературі науковцями Л. Бадалян, Б. Гріншпун, М. Іпполітовою, І. Мамайчук, Є. Мастюковою, К. Семеновою, Л. Шипіциною, артикуляційна диспраксія як повноцінне самостійне порушення висвітлено недостатньо. Воно розглядається в межах дислалії або як порушення артикуляційного праксису в контексті симптомокомплексу дитячих церебральних паралічів. Є. Соботович згадує це порушення в симптомокомплексі моторної алалії, але не дає його докладного опису.

У працях Т. Візель, О. Корнева, Х. Ліпман, О. Лурія артикуляційну диспраксію визначають як порушення, пов'язане з труднощами виконання рухів з опорою на кінестетичні відчуття.

Аналіз спеціальної літератури з проблеми порушення артикуляційної моторики (В. Бехтерев, О. Мастюкова, М. Савченко, А. Сиротюк, Є. Соботович, Т. Філічева, Л. Фоміна, Є. Хомська) свідчить про наявність взаємозв'язку між станом мовлення й моторною сферою дитини. У працях К. Луцько та А. Поджари наголошується на тісному взаємозв'язку моторного компонента в активізації сприймання й розуміння мовлення.

Проблемам розвитку кінестетичного праксису як основи для формування артикуляційної моторики присвячені праці Б. Гріншпун, М. Іпполітової, С. Коноплястої, В. Тарасун та ін. Зі свого боку, праці М. Кольцової, О. Мастюкової, Т. Філічевої, К. Семенової висвітлюють особливості розвитку дрібної моторики. Прийоми роботи з розвитку артикуляційної моторики або вдосконалення рухів пальців рук як параметрів кінестетичного праксису висвітлено в наукових доробках І. Боровик, Н. Гаврилової, Н. Жукової, С. Рогової та ін. Однак комплексного вивчення й корекції артикуляційної диспраксії в психолого-педагогічній літературі не висвітлено. Наразі виникає потреба в пошуку та залученні із суміжних дисциплін таких технологій, які можна ефективно впроваджувати в логопедичну практику для подолання окресленого порушення.

У медичній галузі (ортодонтії) застосовують інноваційну технологію – міогімнастику, яка забезпечує ефективний вплив на артикуляційну моторику, сприяє розвитку та нормалізації мимічних і жувальних м'язів, активізації мовленнєвого дихання. Питання використання міогімнастики, як методу профілактики зубощелепних і мовленнєвих аномалій вивчали В. Ваглер, В. Дістель, Я. Костіна, В. Сунцов, В. Чапала та ін.

У логопедичній практиці питання використання та ефективності міогімнастики активно розробляється Н. Бабич, Н. Гавриловою, У. Донцовою та ін. Однак, поєднання корекційної роботи з формування кінестетичного праксису й артикуляційного із залученням дрібної моторики рук уможливить прискорення процесу розвитку мовленнєвих умінь та навичок, забезпечить готовність артикуляційного апарату до правильної вимови звуків. Відтак, дослідження впливу кінестетичної міогімнастики на активізацію артикуляційної моторики дозволить збагатити сучасну логопедичну теорію і практику.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання кінестетичної міогімнастики для подолання артикуляційної диспраксії в дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових джерел із проблеми дослідження стану вивчення кінестетичного праксису в дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ;
2. Емпірично дослідити стан сформованості кінестетичного праксису в дітей молодшого дошкільного віку з нормотиповим розвитком мовлення та ЗНМ;
3. Розробити комплекси кінестетичної міогімнастики для подолання артикуляційної диспраксії в дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ;
4. Експериментально перевірити ефективність комплексів кінестетичної міогімнастики для дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ.

Методи дослідження вбачаємо в ґрунтовному аналізі науково-методичної літератури з теми дослідження. Для емпіричного дослідження обрано методики діагностики кінестетичного праксису: органів артикуляційного апарату – А. Король, Л. Хомич, А. Шаповал, дрібної моторики – М. Озерецького, М. Гуревича, О. Лурії. Окреслені методики дозволять дослідити стан функціонування артикуляційної та дрібної моторики, що в сукупності складають кінестетичний праксис. На основі отриманих даних буде розроблено комплекс кінестетичної міогімнастики для дітей окресленої нозології та здійснено формування висновків ефективності експериментального дослідження на основі якісного та кількісного аналізу його результатів.

Ключові слова: кінестетичний праксис, артикуляційна моторика, дрібна моторика, артикуляційна диспраксія, молодший дошкільний вік.

Коваленко Світлана Валеріївна

Науковий керівник:

Бабич Наталія Миколаївна,

кандидат педагогічних наук

ФОРМУВАННЯ СИНТАКСИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ ЗАСОБАМИ ТАКТИЛЬНИХ КВЕСТІВ

Актуальність дослідження. Інтеграція дитини з особливими освітніми потребами (ООП) в умови сучасного суспільства породжує низку питань щодо її освіти. Так, модернізація спеціальної та впровадження інклюзивної освіти в Україні вимагає нових принципів та підходів до розвитку, навчання та виховання дітей з ООП. Одним із напрямів роботи Нової української школи Міністерство освіти та науки України визначає адаптацію освітнього середовища та удосконалення методичних посібників відповідно до потреб кожної дитини. Особливого значення це питання набуває щодо дітей із ЗНМ напередодні вступу до школи. Адже однією з причин недостатнього оволодіння граматичною складовою мовлення є труднощі у формуванні синтаксичних структур у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ, що нині виступає актуальним питанням логопедії.

Дослідження психолінгвістів, нейропсихологів, корекційних педагогів, логопедів (А. Богуш, Л. Виготський, Е. Данілавічюте, Н. Жинкін, Н. Жукова, І. Зиміна, Р. Лалаєва, З. Ленів, О. Леонтєв, К. Луцько, І. Марченко, Є. Соботович, В. Тищенко, Л. Трофименко, А. Шахнарович, Н. Швачкін, М. Шеремет, В. Ядешко та ін) доводять, що одним із головних показників рівня розвитку мовлення є вміння будувати речення різної синтаксичної структури.

Останнім часом порушення саме цієї складової мовлення прогресує, що спонукає фахівців у галузі логопедії здійснювати пошук нових підходів до корекції. Традиційні дослідження діяльності головного мозку, психічного та мовленнєвого розвитку дитини виявили закономірність: чим краще в дитини розвинені тонкі рухи рук і пальців, тим краще розвинені мозок і мовлення. Розвиток тактильних відчуттів і дрібної моторики дітей допомагає «розбудити» мовленнєві зони мозку.

Актуальним щодо сучасних наукових розвідок виступає дослідження впливу моносенсорного та полісенсорного сприймання предмета на функціональний стан мозку (зорового та зоро-тактильно-рухового), яке було реалізовано К. Луцько та групою студентів спеціальності «Спеціальна освіта (логопедія)» у межах реалізації наукової теми кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка «Корекційно-компенсаторна складова інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в соціальне середовище». Дослідниками констатовано, що зорове сприймання предмета дітьми із загальним недорозвитком мовлення не активізує або слабо активізує діяльність мозку. Значно покращується реакція мозкових структур під час тактильно-зоро-рухового обстеження предмета. Отже, рівень розвитку мовлення дітей перебуває в прямій залежності від ступеня сформованості тактильних відчуттів і дрібної моторики пальців рук.

Усе вище зазначене свідчить про необхідність включення в освітній процес спеціальних видів роботи, спрямованих на розвиток тактильного сприймання дітей із загальним недорозвитком мовлення, оскільки саме воно дасть можливість активізувати мовлення і спонукатиме до формування його проблемних складових, зокрема синтаксичної, що є провідним під час розвитку зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ і актуальним напередодні вступу до школи.

Нині, питання дослідження стану синтаксичної структури мовлення та стану дрібної моторики й тактильних відчуттів означеної категорії дітей, зокрема складних синтаксичних конструкцій, у практиці логопедії залишається актуальним та відкритим. У зв'язку з цим виникла необхідність у розробленні і проведенні спеціального експериментального дослідження з формування складних синтаксичних конструкцій у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ засобами тактильного квесту, що є новим і нетрадиційним підходом у сучасній логопедичній практиці. Адже під час виконання завдань квесту діти дошкільного віку проходять повний цикл мотивації (від уваги до задоволення), ознайомлюються з лексичними матеріалами, що дає їм змогу досліджувати, обговорювати та шукати нові варіанти розв'язання поставленого завдання. Квест дає змогу ефективно поєднувати ігрову та навчальну діяльності дітей, що актуально напередодні вступу до школи.

Вищезазначене вказує на необхідність у розробленні тактильних квестів та визначення можливості їхнього застосування при формуванні синтаксичної складової мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність формування синтаксичної складової мовлення в дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ засобами тактильних квестів.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз загальної психолого-педагогічної та спеціальної науково-методичної літератури з проблеми формування синтаксичної складової мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.

2. Вивчити стан сформованості синтаксичної складової мовлення в дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.

3. Розробити методику формування синтаксичної складової мовлення в дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ засобами тактильних квестів та експериментально перевірити її ефективність.

Методи дослідження вбачаємо в детальному вивченні теоретичних джерел із теми дослідження, у яких розкривається зміст формування синтаксичної складової мовлення в онтогенезі; дослідженні стану сформованості синтаксичної складової мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ; розробленні методики формування синтаксичної складової мовлення в дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ засобами тактильних квестів; формуванні висновків ефективності експериментального дослідження на основі якісного та кількісного аналізу його результатів.

Ключові слова: синтаксична складова мовлення, загальний недорозвиток мовлення, діти старшого дошкільного віку, тактильний квест.

Кулик Дар'я Віталіївна

Науковий керівник:

Скрипник Тетяна Вікторівна,
доктор психологічних наук,
старший науковий співробітник

КЛАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СТРАТЕГІЯ СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ З ТПМ

Актуальність дослідження. У сучасному суспільстві відбувається процес демократизації. Один з наслідків цього процесу – що позначається й на модифікації стилю управління: від адміністративно-командного до гуманітарного, для якого характерно зважання на потреби людини. Найкращим чином така спрямованість проявляється саме в менеджменті, де інтереси і можливості людини стають основою для прийняття і реалізації управлінських рішень (М. Вудкок, М. Мескон, Д. Френсіс, Ф. Хедоурі, М. Яснопольський).

Впровадження інклюзивних практик на початку ускладнює завдання педагогів, які повинні шукати нові ресурси керування класом, що вимагає від педагогів високого ступеня структурованості і послідовності. На допомогу приходять ідеї менеджменту, які знаходять своє відображення і в педагогіці, виступаючи як комплекс принципів, методів, організаційних форм і технологічних прийомів керування педагогічними системами, метою якого є підвищення ефективності їх функціонування та розвитку (В. Симонов).

Класний менеджмент – це планування цікавого і привабливого для учнів освітнього середовища, що сприяє досягненню певних навчально-виховних цілей. Стратегії класного менеджменту є інструментом, який педагоги можуть використовувати для керування класною ситуацією, завдяки чому досягається ефективність освітнього процесу, а також з'являються продуктивні партнерські відносини між учителем і учнями (Т. Скрипник).

Встановлено, що для забезпечення успішного керування класом необхідно відповідним чином використовувати класний простір, розробляти і застосовувати правила, створювати позитивну атмосферу між усіма учасниками освітнього процесу. Передбачаємо, що застосування класного менеджменту дасть змогу підвищити якість освіти для дітей з ТПМ.

Мета дослідження: розробити систему стратегій класного менеджменту в інклюзивному освітньому середовищі для дітей з ТПМ.

Завдання дослідження:

1. Узагальнити теоретико-методичні положення щодо технології «Класний менеджмент».
2. Дослідити найбільш ефективні методи та засоби створення класного менеджменту в інклюзивному освітньому середовищі.
3. Розробити та впровадити елементи моделі класного менеджменту в інклюзивному освітньому середовищі для дітей з ТПМ.
4. Проаналізувати ефективність впроваджених елементів моделі класного менеджменту в інклюзивному освітньому середовищі для дітей з ТПМ.

Методи дослідження. Реалізацію мети та завдань дослідження забезпечено комплексом методів, серед яких: теоретичні – системно-структурний аналіз наукових джерел, порівняння, узагальнення; емпіричні – констатувальний експеримент з використанням анкетування педагогів шкіл з інклюзивною формою навчання для визначення педагогічного потенціалу у використанні стратегії класного менеджменту. Формувальний експеримент – впровадження елементів перетворення освітнього середовища за планом класного менеджменту; аналіз оцінки ефективності нових елементів освітнього середовища

за допомогою анкет (для фахівців інклюзивного закладу, дітей та їхніх батьків) та математично-статистичної обробки отриманих даних.

Ключові слова: класний менеджмент, інклюзивне освітнє середовище, діти з особливими освітніми потребами.

Кухарчук Катерина Петрівна

Науковий керівник:

Таран Оксана Петрівна,

кандидат психологічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОБСЛУГОВУВАННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку сучасних технологій забезпечення формування навичок самообслуговування дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення. Діти з порушеннями мовлення мають труднощі в розвитку мовлення при збереженості сенсорних систем та інтелекту. Мовлення відіграє виключно важливу роль у формуванні вищих психічних функцій у дитини, воно є необхідним засобом соціалізації через спілкування.

У дітей з порушеннями мовлення, порівняно із дітьми з нормотиповим розвитком, формування трудових і навчальних навичок відбувається значно повільніше. Тривалий час рухи дітей залишаються незграбні, нечіткі. У них часто спостерігається порушення моторики, що є наслідком недостатнього розвитку тактильно-моторних відчуттів, потрібних для організації будь-якої діяльності.

Зазначимо, що навички самообслуговування є автоматизованими діями щодо виконання гігієнічних процедур, споживання їжі, одягання, роздягання тощо. Їх становлення сприяє розвитку психомоторики, інтелектуальних та сенсорних процесів, мовлення, формуванню уявлень про навколишній світ, що і створює підґрунтя для інших видів діяльності дитини.

Проблема формування навичок самообслуговування займає особливе місце в психолого-педагогічних дослідженнях. Самообслуговування розглядається багатьма вченими як важливий засіб трудового, морального і гігієнічного виховання дітей молодшого дошкільного віку, умова підготовки їх до самостійної життєдіяльності (Т. Алімова, В. Бондар, Г. Годіна, Г. Дульнев, В. Петрова, Б. Пінський, І. Розанов, Є. Русакова). Аналіз наукової літератури свідчить, що особливості формування соціально-побутових навичок у загальній педагогіці висвітлюються у контексті санітарно-гігієнічного виховання (В. Горощенко, В. Кузнєцова, Л. Мельчаков, С. Павлович, В. Пакулова). Окремі аспекти формування навичок самообслуговування вивчаються і в дошкільній педагогіці: розвиток побутового сюжету в грі (О. Гаврилушкіна, Н. Соколова); навчання предметним діям на заняттях із самообслуговування (О. Катаєва, О. Стребелева); розвиток самостійності у соціально-побутовій діяльності (Г. Шинкаренко).

Проблема формування навичок самообслуговування досить активно розглядається в спеціальній педагогіці, зокрема, у концепції освіти дітей з порушеннями розумового розвитку, (Г. Блеч, А. Висоцька, О. Гаврилов, Л. Дробот, С. Конопляста, В. Лубовський, С. Трикоз, Л. Тищенко, О. Чеботарьова).

У нашій роботі ми вбачаємо за необхідне дослідити особливості формування навичок самообслуговування у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення. Оскільки дослідження цієї проблематики стосовно цієї категорії дітей є недостатніми. Особливо враховуючи той аспект, що формування навичок самообслуговування сприяє

розвитку мовлення дитини, тоді як затримка розвитку мовлення може ускладнювати формування навичок самообслуговування, зокрема, через нерозуміння інструкцій дорослого.

Мета дослідження: теоретично і емпірично дослідити проблему формування навичок самообслуговування у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми формування навичок самообслуговування дітей молодшого дошкільного віку з порушенням мовлення.

2. Розробити діагностичний інструментарій щодо визначення навичок самообслуговування у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.

3. Визначити стан сформованості навичок самообслуговування у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.

4. Розробити методику формування навичок самообслуговування у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.

5. Визначити ефективність методики формування навичок самообслуговування у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.

Методи дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічних наукових джерел з проблеми формування навичок самообслуговування у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення; розроблення авторської методики діагностики навичок самообслуговування у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення; розроблення авторської методики формування навичок самообслуговування у дітей молодшого дошкільного віку засобами візуального розкладу; проведення констатувального та формувального експериментів та формування висновків щодо ефективності експериментального дослідження.

Ключові слова: навички самообслуговування, порушення мовлення, молодший дошкільний вік, візуальний розклад.

Лозинський Василь Ігорович

Науковий керівник:

Тищенко Людмила Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук

ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-ГРАМАТИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ У МОВЛЕННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ

Актуальність дослідження. Проблема діагностики і корекції мовленнєвих порушень у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ займає особливе місце у сфері навчання та виховання окресленої категорії дітей. Вона вказує на необхідність створення таких спеціальних умов, які будуть спрямовані на ефективну своєчасну корекцію і компенсацію порушень мовленнєвого розвитку дитини з урахуванням її індивідуальних особливостей і можливостей.

Діти з порушеннями мовлення належать до неоднорідної та чисельної групи, для якої оволодіння як усним, так і писемним мовленням – основний шлях особистісного розвитку. Аспектами формування та засвоєння логіко-граматичних структур у дітей з порушеннями мовлення займалися такі вчені, як О. Лурія, І. Марченко, Є. Соботович, В. Тищенко, Т. Швалюк та інші.

Від рівня сформованості мовлення дитини старшого дошкільного віку залежить рівень опанування навчальною діяльністю, уміннями і навичками відповідно до програмних вимог.

Оскільки мовлення тісно пов'язане із мисленням, то дитина, яка має порушення мовленнєвого розвитку, не виконує повноцінно мисленнєво-пізнавальну функцію, що негативно позначається у подальшому навчанні у школі.

У зв'язку з цим є необхідність проведення спеціальної корекційної роботи з формування логіко-граматичних конструкцій у мовленні старших дошкільників із ЗНМ.

Мета дослідження: вивчити і науково обґрунтувати особливості формування логіко-граматичних конструкцій як передумови удосконалення мовленнєвого розвитку у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми розвитку логіко-граматичних конструкцій у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

2. Емпірично з'ясувати особливості формування логіко-граматичних конструкцій у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

3. Розробити методику формування логіко-граматичних конструкцій у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

4. Практично перевірити ефективність методики формування логіко-граматичних конструкцій у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Методи дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічних наукових джерел з проблеми формування логіко-граматичних конструкцій у дітей із загальним недорозвитком мовлення; діагностика сформованості логіко-граматичних конструкцій у дітей старшого дошкільного віку з нормотиповим розвитком та із загальним недорозвитком мовлення; кількісна та якісна обробка отриманих результатів дослідження; проведення формувального експерименту за допомогою розроблення та апробації методики формування логіко-граматичних конструкцій; перевірка ефективності формувального експерименту через обрахування статистичної значущості отриманих результатів дослідження; надання рекомендацій щодо використання методики формування логіко-граматичних конструкцій у дітей із загальним недорозвитком мовлення у логопедичній роботі.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення; логіко-граматичні конструкції, діти старшого дошкільного віку.

Марчук Мар'яна Василівна

Науковий керівник:

Мартинчук Олена Валеріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент

ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ ЕМОЦІЙНОЮ ЛЕКСИКОЮ ЗАСОБАМИ МЕТОДИКИ «ЛЯЛЬКА ЯК ПЕРСОНА»

Актуальність дослідження зумовлена тим, що проблема формування словникового запасу посідає важливе місце в сучасній логопедії, а питання про стан словника при різних мовленнєвих порушеннях і про методику його збагачення є одним із актуальних. Багате і добре розвинуте мовлення слугує засобом повноцінного спілкування і розвитку особистості. Лексика як найважливіша частина мовної системи має загальноосвітнє і практичне значення. Багатство словника – ознака високого розвитку дитини.

Мовлення дітей не можна вважати достатньо розвинутим за умови порушення у них процесу формування лексичного запасу, крім того збагачення словника є необхідною умовою для розвитку комунікативних умінь дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ). Відповідно до сучасних уявлень, у лінгвістиці, психології, психолінгвістиці

(А. Клименко, В. Ковшиків, О. Леонт'єв, О. Лурія, Д. Слобін, Д. Грін та ін.) слово розглядається як одна з основних одиниць мови, що має складну будову. Слова пов'язані між собою смисловими зв'язками, які організують семантичні поля. У міру розвитку словника слово включається у складну систему парадигматичних і синтагматичних зв'язків. У процесі розвитку дитини значення слова розвивається у двох аспектах – смислового і системного. Смисловий розвиток значення слова являє собою зміну віднесеності слова до предмета, до системи категорій, що включають цей предмет. Системний розвиток значення слова пов'язаний зі зміною системи психічних процесів, що стоять за цим словом. Слово поступово набуває функцію узагальнення і починає виступати як засіб формування понять. Формування понятійного узагальнення проходить декілька етапів (Л. Виготський, М. Кольцова, Л. Федоренко) і розвивається від конкретних чуттєвих образів до абстрактного, узагальненого. Проблему збагачення словника дітей із ЗНМ досліджували такі сучасні вітчизняні автори, як: Е. Данілавічюте, Ю. Рібцун, Л. Трофименко, М. Шеремет та інші.

Особливої уваги набуває збагачення словника дітей емоційною лексикою, адже емоційне спілкування водночас є не лише первинною, а й життєво важливою в усі періоди дошкільного дитинства формою спілкування, оскільки створює умови для реалізації загальної активності, що проявляється в усіх специфічно дитячих видах діяльності (предметно-практичній, ігровій, пізнавальній). Основна роль емоційних контактів полягає в тому, що вони загострюють потребу в спілкуванні з дорослими та однолітками і стимулюють тим самим поряд з розвитком емоційного інтелекту й оволодіння засобами спілкування — емоційною лексикою.

Педагогічна технологія «Лялька як персона» є однією із загальновизнаних у світі технологій соціального та емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку, яка дозволяє дітям ототожнювати, співпереживати, знаходити творчі рішення, щоб втішити ляльку, а також забезпечує можливість вирішення конфліктів, розвиваючи емоційну компетентність дитини. Це дає нам можливість передбачити, що використання методики «Лялька як персона» в освітньому процесі спеціального закладу дошкільної освіти для дітей з тяжкими порушеннями мовлення уможливить збагачення мовлення дітей із ЗНМ емоційною лексикою, що й зумовило вибір теми нашого дослідження.

Мета дослідження: полягає в розробленні науково обґрунтованих та експериментально перевірених педагогічних умов збагачення мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ емоційною лексикою засобами методики «Лялька як персона».

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження.
2. Розробити педагогічно-діагностичний інструментарій для виявлення обсягу емоційної лексики в активному словнику дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.
3. Розробити методику збагачення активного словника дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ емоційною лексикою засобами методики «Лялька як персона».
4. Дослідити вплив використання методики «Лялька як персона» на обсяг емоційної лексики в активному словнику дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.

Методи дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічних наукових джерел з проблеми збагачення мовлення дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення; діагностика обсягу емоційної лексики в активному словнику дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ; кількісний та якісний аналіз результатів констатувального експерименту; розроблення методики формувального експерименту; доведення ефективності формувального експерименту через здійснення статистичної обробки даних отриманих результатів дослідження.

Ключові слова: методика «Лялька як персона», збагачення мовлення, активний словниковий запас, емоційна лексика, загальний недорозвиток мовлення.

Махенько Марина Олегівна

Науковий керівник:

Дубовик Марія Олександрівна,
кандидат психологічних наук

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ІГОР

Актуальність дослідження. Українське суспільство зазнає змін у зв'язку з дією багатьох факторів. До сучасної людини висуваються вимоги, які характеризуються не тільки оволодінням теоретичних знань і практичних умінь, а й розвитком особистісних якостей, що дозволили б їй активно долучатися до творчої діяльності. Саме тому важливо досліджувати нові методи роботи, які залучали б дитину до активної та креативної діяльності з педагогом. Кожній особистості, не залежно від її особливостей розвитку, необхідно вчитися висловлювати й доводити свою думку, реалізовувати власні бажання і можливості.

Загальний недорозвиток мовлення – це складне порушення, що проявляється у недостатній чи повній несформованості всіх складників мовленнєвої діяльності, а саме: фонетико-фонематичного, лексичного та граматичного, що мають різні й спільні, взаємопов'язані між собою специфічні особливості (Р. Левіна).

У працях авторів (В. Воробйової, М. Гріншпуна, В. Ковшикова, Н. Жукової, О. Мастюкової, Т. Філічевої та ін.) зазначено, що характерною ознакою групи дітей із ЗНМ є значні індивідуальні відмінності, що спонукає нас до пошуку і розроблення нових шляхів формування мовлення у таких дітей. У «Коментарі до Базового компонента дошкільної освіти в Україні» зазначено, що мовленнєвий розвиток дитини визначається мірою сформованості знань, умінь та навичок, пізнавальних і соціальних мотивів та інших психічних новоутворень, які становлять базис її особистісної культури (Т. Піроженко).

Оскільки гра є провідним видом діяльності, її значення є важливим. Саме через інтерактивну гру, що спонукає педагога до тісної взаємодії з дітьми, відбувається процес навчання і виховання у зручній для кожного формі.

Щодо особливостей застосування гри у корекційній роботі над порушеннями мовлення, присвячено чимало наукових робіт таких вчених: А. Богуш, С. Кондукова, Л. Лепеха, С. Медведева, Л. Немикіна, М. Шеремет та інші.

Зокрема питанням щодо застосування інтерактивних методів в освітньому процесі займалися такі дослідники, як О. Єльнікова, Г. Коберник, О. Комар, Т. Кравченко, О. Крайня, В. Мельник, Н. Побірченко, О. Пометун та інші.

Не дивлячись на велику кількість проведених досліджень щодо впровадження інтерактивних технологій в освіті, на нашу думку, недостатньо уваги приділено вивченню можливостей інтерактивних ігор у роботі з дітьми старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Вищезазначене вказує на необхідність більш вузького вивчення інтерактивної методу та визначення можливостей його застосування у формуванні мовлення дітей із ЗНМ.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити ефективність застосування інтерактивних ігор у формуванні мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблем розвитку фонетико-фонематичного, лексичного та граматичного складників мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення.

2. Визначити стан сформованості всіх сторін мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення III рівня.

3. Науково обґрунтувати психолого-педагогічні умови формування мовлення засобами інтерактивних ігор у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

4. Визначити ефективність формувальної методики та розробити практичні рекомендації щодо використання інтерактивних ігор у корекційній роботі з дітьми із загальним недорозвитком мовлення.

Методи дослідження. Реалізація мети та завдань дослідження забезпечується комплексом взаємопов'язаних методів: теоретичних – теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження; психологічний експеримент, що охоплює констатувальний та формувальний етапи; емпіричних – діагностичні та корекційно-розвивальні методики; математично-статистичні – методи кількісної та якісної обробки отриманих результатів дослідження.

Ключові слова: інтерактивні ігри, загальний недорозвиток мовлення, інтерактивна технологія, корекційна робота, старший дошкільний вік.

Меліхова Катерина Олексіївна

Науковий керівник:

Дубовик Олена Михайлівна,
кандидат психологічних наук

ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ

Актуальність дослідження. Оволодіння зв'язним діалогічним мовленням – одне з головних завдань мовленнєвого розвитку дошкільників. Успішне вирішення цього завдання залежить від низки чинників, серед яких: індивідуальні особливості дитини, родинне благополуччя, сприятливе середовище, пізнавальна активність.

Становлення діалогічної форми спілкування відбувається за послідовними стадіями: спочатку – спонтанний (попередній) діалог, потім – скоординовані мовленнєві дії, спрямовані на підтримку соціального контакту й практичної взаємодії. Повноцінний діалог передбачає встановлення діалогічних відносин, оволодіння дитиною мовними засобами та невербальною комунікацією, культурою мовлення (чистої звуковимови та дикції, інтонаційної виразності, лексичної точності, граматичної правильності). Нерідко діти з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення (через порушення мовлення, які вони починають усвідомлювати) намагаються уникнути мовленнєвого спілкування. Освоєння різних сторін мовленнєвої системи є необхідною умовою розвитку діалогічного мовлення. Водночас розвиток діалогічного мовлення сприяє самостійному використанню дитиною окремих слів і синтаксичних конструкцій.

Питання про особливості розвитку та шляхи корекційно-розвивальної роботи при фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення підіймалися у працях зарубіжних (Т. Власова, С. Певзнер, К. Лебединська, В. Лубовський) та українських (А. Нікашина, М. Савченко, Н. Серебрякова, Т. Туманова, Т. Філічева, М. Фомічова, М. Шеремет) науковців. Незважаючи на те, що у багатьох науково-методичних розробках представлено підходи до розвитку та формування мовлення у дітей з ФФН, на даний час недостатньо уваги приділено формуванню діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з ФФН.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити ефективність програми формування діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвитком.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблем діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з ФФН.
2. Виявити рівень сформованості діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з ФФН.
3. Розробити програму формування діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з ФФН.
4. Встановити ефективність програми формування діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з ФФН.

Методи дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічних наукових джерел з проблеми; діагностика сформованості діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з ФФН; кількісна та якісна обробка отриманих результатів дослідження; проведення формувального експерименту за допомогою розроблення та апробації авторської методики формування діалогічного мовлення у дітей з ФФН; перевірка ефективності формувального експерименту через обрахування статистичної значущості отриманих результатів дослідження; надання рекомендацій щодо використання запропонованої методики у логопедичній роботі.

Ключові слова: діалогічне мовлення, усне мовлення, фонетико-фонематичний недорозвиток, діти з особливими освітніми потребами.

Миколаєнко Валерія Олександрівна

Науковий керівник:

Данілавичюте Еяна Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

ФОРМУВАННЯ СКЛАДО-РИТМІЧНОЇ СТРУКТУРИ СЛОВА У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. Складова структура слова є однією з найважливіших характеристик вимовної сторони мовлення. Р. Левіна і Є. Вінарська звертають увагу на те, що формування складової структури слова є необхідною передумовою для засвоєння фонетичного складу слова, накопичення словника, граматичної будови слова, а також писемної форми мовлення. Саме склад прийнято вважати мінімальним відрізком перебігу зв'язного мовлення, структуру якого складають один або декілька звуків. Різноманітні сучасні мовознавчі теорії, які пояснюють природу складу, його структуру, класифікаційні ознаки, принципи поділу слів на склади, пропонують його розгляд як щодо фонетики (як фонетичну одиницю), так і фонології (як фонологічну одиницю). Водночас, особливості будови і творення складу пов'язують з ритмом мовлення.

Циклічність послідовних інтервалів мовлення рівномірної тривалості репрезентує ритмічну структуру усного мовлення. Відтак, достатній рівень сформованості складоритмічної організації мовлення можна вважати важливим пусковим механізмом успішного формування вербальної комунікації.

Результати сучасних досліджень свідчать про те, що у дітей із порушеннями мовлення дошкільного віку одним із найбільш складних для компенсації є порушення складоритмічної структури слова (Н. Жукова, О. Мастюкова, Т. Філічова, В. Чиркіна). Такий недолік мовленнєвого розвитку характеризується труднощами у вимові слів складної складової структури (порушення порядку складів у слові, пропуски або додавання нових складів чи звуків). Як правило, діапазон цих порушень є достатньо широким: від незначних труднощів вимови слів складної складової структури в умовах спонтанного мовлення до грубих порушень під час повторення дитиною дво- і трискладових слів без збігу приголосних, не зважаючи на присутність наочності (І. Марченко).

З огляду на вищезазначене, очевидним є той факт, що цілеспрямовану роботу з формування складоритмічної структури слова слід розпочинати з молодшого дошкільного віку, що уможливить виокремлення дітей групи ризику, визначення параметрів, за якими видається можливим розмежувати своєрідність індивідуального онтогенетичного маршруту, а також диференціювати прояви дизонтогенезу.

Однак на сьогодні наукові дані і рекомендації практичного спрямування не містять вичерпної інформації щодо компенсації означених особливостей розвитку у молодших дошкільників з порушеннями мовлення, що і обумовлює тему наукового дослідження: «Формування складоритмічної структури слова у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення».

Мета дослідження: теоретично розробити та експериментально перевірити методику формування складоритмічної структури слова у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з теми дослідження.
2. Визначити стан сформованості складоритмічної структури слова у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.
3. Розробити й апробувати методику з формування складоритмічної структури слова у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.
4. Розробити методичні рекомендації щодо використання розробленої методики.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і синтез зарубіжного й вітчизняного досвіду для обґрунтування особливостей формування складоритмічної структури слова у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення; діагностика рівня сформованості складоритмічної структури слова у дітей молодшого дошкільного віку з порушеннями мовлення; обґрунтування методики формування складоритмічної структури слова, проведення формувального експерименту та розроблення методичних рекомендацій.

Ключові слова: мовлення, звуковимова, складоритмічна структура слова, фонематичні процеси, звук, артикуляція, порушення, аналіз, синтез, розуміння.

Михасів Ярослава Олегівна

Науковий керівник:

Скрипник Тетяна Вікторівна,
доктор психологічних наук,
старший науковий співробітник

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. Проблема особливостей розвитку соціально-емоційної сфери дітей є актуальною як у теоретичному, так і прикладному аспектах (І. Бех, Л. Виготський, О. Запорожець, О. Кульчицька, Я. Неверович та ін.). Розкриття психологічних механізмів, що детермінують розвиток соціально-емоційної сфери, ускладнюється багатьма чинниками. Серед них: недостатня теоретична з'ясованість та диференціація загальних уявлень щодо сутності соціальних якостей та емоцій (В. Вілюнас, К. Ізард, В. Мухіна, О. Чебикін та інші); шляхи їх інтегративності (Л. Аболін, В. Вунд, П. Симонов та ін.), динаміка перебігу (В. Вілюнас, О. Саннікова та ін.), їх амбівалентність (М. Арнолд, І. Васильєв, С. Томкінс та ін.).

Водночас порівняльний аналіз різних досліджень (І. Головська, І. Кон, Т. Чебикіна та ін.) дає змогу констатувати недостатню увагу, яку приділяють педагоги щодо цілеспрямованого і послідовного соціально-емоційного розвитку дітей. Часто як педагоги, так і батьки більший акцент щодо розвитку дитини роблять на інтелектуальному компоненті, тоді як соціально-емоційний лишається неопрацьованим і недорозвиненим, адже формується стихійно. Це призводить до викривлення їхнього психоемоційного розвитку, невміння розуміти власні емоційні прояви, а також – прояви інших людей, гнучко орієнтуватися у різнопланових соціальних подіях. Водночас йдеться про поступове збільшення кількості дітей, у яких виявляється підвищений рівень проявів фрустрації, емоційної напруги, депресивності, сладнощів емоційного регулювання.

За дослідженнями науковців, основною рисою емоційного стану дошкільника є інтегративність: емоція охоплює весь організм, пов'язує у єдине ціле всі відчуття. Завдяки емоціям психіка дитини швидко «навчається» оцінювати характер соціальних впливів. Так, головною ознакою позитивного емоційного стану дитини дошкільного віку є закріплена соціальна дія у контексті відповідного пристосування, а саме – соціалізація її емоцій: в діяльності дитина не лише пізнає ситуації, предмети й умови діяльності, але і залучається до певних стосунків.

Питання соціального й емоційного розвитку дітей з особливими освітніми потребами розглянуто у численних працях фахівців зі спеціальної педагогіки (Г. Волкова, Л. Гончарук, Л. Зайцева, В. Селіверстов, Є. Соботович, В. Тарасун, О. Усанова, М. Шеремет). Проте досі недостатньо приділено уваги етапам послідовного розвитку соціально-емоційної сфери у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному вивченні особливостей соціально-емоційної сфери у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми та окреслити особливості розвитку соціально-емоційної сфери у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

2. Дослідити та охарактеризувати особливості соціально-емоційної сфери у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

3. Розробити методичні рекомендації щодо розвитку соціально-емоційної сфери у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення в освітньому просторі закладу дошкільної освіти.

Методи дослідження: теоретичні – системно-структурний аналіз наукових джерел, порівняння, узагальнення; застосування емпірично-діагностичної методики та математично-статистичних методів для обробки отриманих числових даних; систематизація та узагальнення отриманих даних.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, діти старшого дошкільного віку, соціально-емоційна сфера.

Підручна Юлія Сергіївна

Науковий керівник:

Данілавичюте Еяна Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

ФОРМУВАННЯ ЗОРОВОГО ГНОЗИСУ У ДОРΟΣЛИХ З АФАЗІЄЮ

Актуальність дослідження. Афазія є одним з найскладніших розладів мовлення, що виникає внаслідок локального ураження ділянок кори головного мозку, які асоціюються з відповідною мовленнєвою діяльністю. Реалії сьогодення свідчать про існування стійкої тенденції до виникнення такої патології мовлення у дорослих у молодому віці. Про це йдеться у численних даних щодо високої вірогідності виникнення пухлин головного мозку, що призводять зміни або порушення не лише мовленнєвої, а і когнітивної та рухової сфер (П. Брока, К. Верніке, Ф. Галль, К. Гольдштейн, Х. Джексон, К. Клейст, А. Куссмауль, Л. Ліхтгейм, О. Лурія, П. Марі, А. Пік, Г. Хэд), обмежуючи функціонування людини.

Важливим надбанням науки і практики стало виокремлення і здійснення опису форм афазії з метою розуміння стратегій лікувального впливу (О. Лурія), що сприяло створенню та впровадженню методичних матеріалів для організації діагностування та компенсаційно-відновлюваної роботи з особами з афазією (Л. Цветкова, М. Шохор-Троцька (Бурлакова). Водночас, на сучасному етапі аналізу проявів афазії у дорослих ціла низка проблем, що пов'язані зі створенням інноваційних технологій компенсаційного впливу, все ще залишається актуальною (А. Савицький). Так, відомим є факт про високу вірогідність виникнення порушень зорового гнозису – здатності розрізняти предмети і явища навколишнього середовища з опорою на зорове сприймання, що призводить до труднощів сприймання, відтворення, оцінки та продукування різних видів інформації у довільній, природній, професійній діяльності дорослих з афазією (Е. Бейн, М. Бурлакова, Т. Візель). Крім того, практика відновлення мовленнєвої функції свідчить про те, що при багатьох формах афазії компенсаційна робота стає ефективною саме за умови використання таких видів мовленнєвої діяльності як читання і письмо, основу яких складає збереженість зорового гнозису. Відтак, організація відновлення функцій організму потребує на початковому етапі достатньої уваги до виявлення специфіки порушень зорового гнозису з метою вибору стратегії оптимального компенсаційного впливу. Проте результати аналізу наукових джерел засвідчують дефіцит методик раннього діагностування порушень зорового гнозису, внаслідок чого залишаються відкритими питання своєчасного надання раціональної і ефективної допомоги дорослим з афазією, що обґрунтовує актуальність вибору теми нашого дослідження: «Формування зорового гнозису у дорослих з афазією».

Мета дослідження: теоретично розробити та експериментально перевірити методику формування зорового гнозису у дорослих з афазією, що є основою організації стратегії компенсації мовленнєвої функції.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з теми дослідження.
2. Визначити стан сформованості зорового гнозису у дорослих з афазією.
3. Розробити й апробувати методику з формування зорового гнозису у дорослих з афазією.
4. Розробити методичні рекомендації щодо використання розробленої методики.

Методи дослідження: аналіз наукових праць, що присвячені проблемі дослідження, з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя щодо питань і передумов дослідження зорового гнозису в цілому; визначення змісту та особливостей дослідження зорового гнозису при різних формах афазії; обробка даних та визначення предметної значущості отриманих під час експерименту результатів; обґрунтування методики формування зорового гнозису у дорослих з афазією, проведення формувального експерименту та розроблення методичних рекомендацій.

Ключові слова: зоровий гнозис, агнозія, афазія, дорослі, закономірності, діагностика, відновлення, компенсація.

Попович Тетяна Миколаївна

Науковий керівник:

Таран Оксана Петрівна,

кандидат психологічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ФФНМ

Актуальність дослідження. Формування мовленнєвої компетентності – одне із пріоритетних завдань всебічного гармонійного розвитку дитини. Одним з найпоширеніших мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку є фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ), який полягає у порушенні фізичного, фізіологічного і психологічного механізмів фонемоутворення.

На сучасному етапі мислення людини є об'єктом дослідження багатьох наук: психології, соціології, логіки, теорії штучного інтелекту тощо. Мислення – це передусім психічний процес самостійного пошуку й відкриття суттєво нового, тобто процес опосередкування та узагальнення відображення дійсності під час її аналізу й синтезу, що виникає на основі практичної діяльності й досвіду.

Основу розроблення сутності мислення заклали відомі філософи. Зокрема І. Кант відзначав спонтанність актів мислення, апріорний характер його діяльності, спрямованість на пізнання за допомогою понять, вирізняв рівні мислення – інтуїція, розсудок, розум; типи і види мислення – формально-логічне (розсудливе) і діалектичне (розумне), конкретне і абстрактне, практичне і теоретичне. І. Кант також встановив зв'язки «чистого» мислення з чуттєвістю, з зовнішнім світом. Г. Гегель визначає мислення як діяльність суб'єкта, яка спрямована на пізнання світу в формі понять (категорій).

Експериментальні досліджень, що здійснені В. Єгоровою, І. Матасовою, Л. Обуховою, Л. Рубінштейном та іншими, доводять наявність основ логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку. Ще в дошкільному віці відбувається перехід від наочно-дійового до

наочно-образного, а далі – до міркувального мислення. Крім того, цей віковий період важливий для розвитку пізнавальної активності дитини, що знаходить вираження в пошуковій і дослідницькій діяльності, спрямованій на відкриття нового. Так, дослідження П. Гальперіна, А. Запорожця підтвердили, що не лише логічні операції, а й загальне орієнтування дітей у світі речей є прояв сформованості в них логічного мислення.

Отже, до вивчення логічного мислення у дітей дошкільного віку варто підходити як до цілісного утворення, що ґрунтується на безпосередньому досвіді дитини взаємодії з навколишнім світом.

Розвиток мовлення дітей з ФФНМ, на думку Ю. Рібцун, Т. Філічевої та ін., забезпечують такі компоненти логічного мислення: уміння визначати склад, структуру й організацію елементів і частин цілого, орієнтуватися на істотні ознаки об'єктів і явищ; уміння визначати взаємозв'язок предмету й об'єктів, бачити їх зміни у часі; уміння підкорятися законам логіки, знаходити на цій основі закономірності й тенденції розвитку, будувати гіпотези й виводити судження; уміння виконувати логічні операції, усвідомлено їх аргументувати.

Отже, пошук ефективних розвивальних методів закладання основ логічного мислення у старшому дошкільному віці лишається актуальним, особливо для дітей з порушеннями мовлення.

Мета дослідження: теоретично і емпірично визначити стан сформованості стану логічного мислення дітей з ФФНМ та розробити шляхи його формування.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми становлення логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку з нормотиповим розвитком та з порушеннями мовлення.

2. Визначити стан сформованості логічного мислення дітей старшого дошкільного віку з ФФНМ.

3. Розробити методіку формування логічного мислення дітей старшого дошкільного віку з ФФНМ.

4. Визначити ефективність формувальної методіки логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку з ФФНМ.

Методи дослідження: аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження, проведення констатувального та формувального експерименту, узагальнення результатів дослідження за допомогою методів кількісної (математично-статистичної) та якісної обробки результатів дослідження, визначення ефективності запропонованої формувальної методіки.

Ключові слова: фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення, логічне мислення, синтез, аналіз, діти старшого дошкільного віку.

Рудько Марина Віталіївна

Науковий керівник:

Луцько Катерина Василівна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ВІЗУАЛЬНИХ ЗАСОБІВ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження. Актуальність і значущість цієї проблеми пов'язана, насамперед, з тим, що у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку виникають проблеми з оволодінням зв'язного мовлення.

Мовознавча наука постійно розвивається, методичний досвід удосконалюється, з'являються сучасні дослідження, які спрямовані на пошуки нових ефективних методик формування мовленнєвої діяльності дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Несформованість або недорозвинення зв'язного мовлення у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку чинить негативний вплив на розвиток, навчання і соціалізацію такої дитини. Своєчасна і цілеспрямована робота з розвитку зв'язного мовлення буде сприяти розвитку розумової діяльності, засвоєння шкільної програми, поліпшенню міжособистісного спілкування та соціальної адаптації учнів молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Проблему зв'язного мовлення досліджували Л. Виготський, Д. Ельконін, А. Запорожець, І. Зимова, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Є. Тихеева, К. Ушинський, Е. Флерина. Сучасні підходи до розвитку зв'язного мовлення молодших школярів розглядали В. Бадер, М. Вашуленко, О. Хома, а розвиток зв'язного мовлення з допомогою піктограм запропоновано О. Лурія.

Проте питання, безпосередньо пов'язані з проблемами формування і розвитку зв'язного мовлення у молодших школярів на сьогоднішній день недостатньо розроблені. У центрі уваги дослідників, здебільшого, знаходиться саме мовлення, методика його засвоєння дітьми з інтелектуальними порушеннями. Часто при формуванні мовлення у таких дітей не враховують стан розвитку інших психічних функцій, їх недостатню сформованість, зокрема розвиток уваги, уяви, словесно-логічної пам'яті тощо, що гальмує розвиток мовлення. Розвиток зорового сприймання, зорової пам'яті, які активізуються при сприйманні піктограм, дозволить створити дитині з інтелектуальними порушеннями опору для запам'ятовування слухових образів слів, фраз, забезпечить здатність утримувати в пам'яті зв'язні тексти. Отже, наразі проблема розвитку зв'язного мовлення в учнів молодших класів є актуальною як у практичному, так і в теоретичному плані.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність формування зв'язного мовлення з опорою на візуальні засоби.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями.
2. Визначити стан сформованості зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку.
3. Розробити методику формування зв'язного мовлення засобами піктограм у дітей з інтелектуальними порушеннями.
4. Визначити ефективність методики «Піктограми в дії» та укласти рекомендації щодо використання поданої методики в логопедичній роботі.

Методи дослідження вбачаємо у: ґрунтовному аналізі джерел з теми дослідження; діагностиці сформованості зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями; кількісній та якісній обробці отриманих результатів; здійсненні формувального експерименту за допомогою методики піктограм; доведенні ефективності формувального експерименту через обрахування статистичної значущості отриманих результатів дослідження; наданні рекомендацій щодо використання методики «Піктограми в дії» для розвитку зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Ключові слова: зв'язне мовлення, піктограми, інтелектуальні порушення, діти молодшого шкільного віку.

Савченко Марія Ростиславівна

Науковий керівник:

Скрипник Тетяна Вікторівна,
доктор психологічних наук,
старший науковий співробітник

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ РЕР-3 ДЛЯ ПЛАНУВАННЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ СТАРШОГО ВІКУ З ООП

Актуальність дослідження. Освітній процес для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) потребує ретельної підготовки та зваженого обґрунтування. Важливим підґрунтям для планування цілеспрямованого послідовного навчання таких дітей є опора на показники відповідного діагностичного інструментарію.

На сьогодні відомі численні діагностичні методи, засоби та методики, спрямовані на вивчення дітей з ООП, у тому числі – з розладами аутистичного спектра (РАС). Діагностичний інструментарій щодо дітей з РАС охоплює тести, опитувальники, проєктивні техніки, метод спостереження, інтерв'ю тощо. Незважаючи на наявність різноманітних методів та методик вивчення дітей цієї категорії можна казати про певний розрив між результатами обстеження та подальшою розбудовою корекційно-розвивальних занять для них. Розвиток дітей з РАС та підходи до вивчення особливостей функціонування їхньої унікальної психічної організації досліджували Ф. Аппе, Е. Баєнська, С. Барон-Коуен, К. Лебединська, М. Люблінг, О. Нікольська, К. Островська, Т. Пітерс, Т. Скрипник Д. Шульженко та ін.

Одним із засобів визначення змісту та алгоритму різних складових освітньої діяльності дітей з аутизмом є актуальні, вимірювані, визначені у часі SMART-цілі. Правильне визначення ієрархії цих цілей дає змогу розібратися з тими перепонами, які є на шляху розвитку дитини, розкрити її ресурси, а також відслідковувати швидкість та якість динаміки її розвитку внаслідок корекційно-розвивального впливу. Визначені SMART-цілі можуть стати головним орієнтиром та об'єднувальним стрижнем роботи міждисциплінарної команди супроводу дитини з ООП в освітньому просторі.

Одна з методик, за допомогою якої можна визначити SMART-цілі, – це психоосвітній профіль (РЕР-3), спрямований на комплексне обстеження дитини та з'ясування як сильних сторін її розвитку, так і ускладнень у певних сферах.

Мета дослідження: розробити алгоритм визначення для дітей з аутизмом SMART-цілей (за методикою РЕР-3) як головного орієнтиру розробки ІІР та узгодженої роботи міждисциплінарної команди супроводу.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми підготовки дитини з РАС до інклюзивного освітнього простору.
2. Розробити алгоритм формування SMART-цілей на основі методики РЕР-3.
3. Визначити ефективність алгоритму формулювання SMART-цілей для розробки ІІР та узгодженої роботи міждисциплінарної команди супроводу.
4. Розробити методичні рекомендації щодо визначення SMART-цілей для дітей з РАС на основі методики РЕР-3.

Методи дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічних наукових джерел з проблеми навчання та виховання дітей з аутизмом; діагностика стану розвитку дітей з РАС за методикою РЕР-3; розроблення алгоритму формулювання SMART-цілей за показниками РЕР-3; систематизація та узагальнення отриманих досліджень щодо орієнтиру на ієрархію SMART-цілей в освітній діяльності дітей з РАС.

Ключові слова: SMART-ціль, індивідуальна програма розвитку, дитина з розладами аутистичного спектра, методика РЕР-3.

Саєвич Наталія Олександрівна

Науковий керівник:

Дубовик Марія Олександрівна,
кандидат психологічних наук

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку суспільного дошкільного виховання закономірно висуває першочерговим завданням виховання комунікативних навичок особистості, спроможної до активної взаємодії з однолітками та дорослими по спілкуванню.

У дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ домінують порушення мовленнєвої діяльності внаслідок несформованості її структурних компонентів, що найбільш виразно проявляється саме в процесі комунікативної взаємодії. Актуальність вивчення сформованості комунікативних навичок у дітей із ЗНМ визначається її пріоритетністю у розвитку спілкування й передачі інформації у процесі мовленнєвої діяльності, мислення, інтелектуальних функцій, особистісного зростання.

Проблему розвитку комунікативних навичок дошкільників із ЗНМ вивчали А. Богуш, Л. Волкова, А. Гончаренко, Б. Гріншпун, Н. Жукова, Р. Левіна, Р. Лалаєва, О. Мастюкова, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, Т. Філічева, Н. Чевельова, Г. Чиркіна, М. Шеремет.

Особливе значення у формуванні комунікативних навичок у дітей дошкільного віку мають різні види ігор. Це пов'язано з тим, що провідною діяльністю дітей є гра. Одним із різновидів ігор є дидактична гра, яка ненав'язливо, у доступній та цікавій формі, під час навчання впливає на усі сфери особистості дошкільника, у тому числі, і на комунікативні навички. Під час проведення дидактичних ігор дитина із ЗНМ взаємодіє з дорослими та однолітками, висловлює свою думку, враження, припущення, дає відповіді на поставлені питання. Ефективність дидактичної гри розглядали у своїх працях В. Аванесова, З. Богуславська, А. Бондаренко, Л. Венгер, Н. Веракса, О. Дяченко, Н. Короткова, М. Михаленко, Е. Смирнова, А. Усова, які висвітлювали вплив гри на розвиток різних аспектів мовлення, не приділяючи значної уваги формуванню комунікативних навичок.

Слід відзначити недостатність досліджень означеного процесу у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ. Все вищезазначене й зобумовило вибір теми магістерської роботи.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність дидактичних ігор як засобу формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну літературу з проблеми формування комунікативних навичок засобами дидактичних ігор у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

2. З'ясувати стан сформованості комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

3. Розробити систему роботи з підвищення рівня сформованості комунікативних навичок засобами дидактичних ігор у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

4. Визначити ефективність системи роботи з підвищення рівня сформованості комунікативних навичок засобами дидактичних ігор у дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Методи дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічних наукових джерел з проблеми формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор із затримкою мовленнєвого розвитку; визначення психолого-педагогічних умов формування комунікативних навичок засобами дидактичних ігор у дітей старшого дошкільного віку із затримкою мовленнєвого розвитку; спостереження за дітьми у ході освітнього процесу, проведення психолого-педагогічного експерименту (констатувального та формувального); кількісна та якісна обробка отриманих результатів дослідження; надання рекомендацій щодо формування комунікативних навичок в означеній категорії дітей.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, розвиток мовлення, комунікативні навички, дидактичні ігри, дидактичні вправи, спілкування.

Третяк Людмила Анатоліївна

Науковий керівник:

Таран Оксана Петрівна,

кандидат психологічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ

Актуальність дослідження. Формування психологічної картини світу – один із найважливіших напрямів сучасної системи освіти. Це пов'язано з орієнтацією на особистісну складову освітнього процесу, перенесенням акценту на індивідуальні особливості конкретного вихованця.

Для того, щоб навчитися жити та успішно діяти, дитині необхідно усвідомити все розмаїття і цілісність світу, у якому вона буде самовизначатися, шукати своє місце і прокладати власні шляхи. І починається цей процес ще у дитинстві, зокрема, про певні світоглядні особливості можна говорити вже у старшому дошкільному віці. На формування світогляду дитини впливають різні чинники (особливості сімейного виховання, стилю спілкування з батьками, соціально-економічні умови життєдіяльності та ін.), у тому числі й порушення мовлення.

Психологічна картина світу дитини базується на безпосередньому соціальному досвіді: уявленні про різноманітні сторони життя людей. Узагальнена картина світу, за О. Кононко, є системою просторів, які відображають відносини дошкільника зі світом: фізичний простір – це ставлення до природи та рукотворного світу; соціальний простір – ставлення до інших людей; моральний простір – ставлення до норм і цінностей; «особистісний простір» – ставлення до себе. Основним джерелом інформації, суб'єктами формування життєвих настанов є, насамперед, батьки і педагоги. Водночас мовлення є важливим засобом формування знань та уявлень про світ.

У відповідності до теоретичних концепцій вітчизняних (В. Воробйової, М. Гріншпуна, В. Ковшикова, Н. Жукової, О. Мастюкової, Т. Філічевої та ін.) та зарубіжних (М. Feу, L. V. Leonard, M. Morley та ін.) психологів, мовлення – це важлива психологічна функція людини, універсальний засіб спілкування, мислення та організації дій. У багатьох дослідженнях (Е. Божович, О. Грібова, Л. Єфіменкова, В. Юртайкіна та ін.) встановлено, що усі психічні процеси опосередковані мовленням. Відхилення у

розвитку мовлення негативно впливають на психічний розвиток дитини, ускладнюють спілкування з однолітками, затримують формування пізнавальних процесів, і, як наслідок, перешкоджають формуванню повноцінної особистості. Від своєчасності та ефективності допомоги таким дітям залежить розвиток їхньої особистості. Особливо це стосується дітей старшого дошкільного віку, у яких попереду новий етап соціалізації – шкільне життя.

Для дослідження особливостей психологічної картини світу дитини ми ґрунтуємось на розгляді поняття образу світу (О. Леонт'єв, С. Смірнов, В. Петухов), особливостей образу світу у дошкільників (О. Кононко) та мовної картини світу дошкільників (Т. Котик).

Незважаючи на наявність численних досліджень щодо мовленнєвих особливостей та психічного розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення, вважаємо, що недостатньо приділено уваги дослідженню психологічної картини світу стосовно цієї категорії дітей.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити стан сформованості психологічної картини світу та визначити шляхи її формування у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблематики дослідження.
2. Розробити діагностичний інструментарій для виявлення особливостей сформованості психологічної картини світу у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.
3. Визначити стан сформованості психологічної картини світу у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.
4. Розробити рекомендації щодо формування психологічної картини світу у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.

Методи дослідження вбачаємо у: ґрунтовному аналізі першоджерел з теми дослідження, порівнянні результатів наукових досліджень та узагальненні отриманої інформації; спостереженні за дітьми у ході освітнього процесу, проведенні психологічного експерименту (констатувального та формувального); розробленні моделі корекційно-розвивального середовища для формування психологічної картини світу у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, розвиток мовлення, психологічна картина світу, діти старшого дошкільного віку, психічні процеси.

Шафаренко Анна Сергіївна

Науковий керівник:

Тичина Катерина Олександрівна,
кандидат психологічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СЛУХОВОГО ГНОЗИСУ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. В умовах сучасного інформаційного середовища щоденно дитина засвоює та опрацьовує велику кількість інформації, що залежить від умінь сприймати та розрізняти її за допомогою різних аналізаторів, зокрема слухового. Кількість засвоєння інформації за допомогою слухового аналізатора є значно меншою, ніж від зорового, при цьому від нормального функціонування периферичної частини слухового аналізатора залежить розвиток мовлення дитини. У дошкільному віці у дітей відбувається

становлення усіх видів гнозису, які відповідають наявним у людини рецепторам – периферійним частинам аналізаторів. Одним із цих видів гнозису є слуховий.

За допомогою слухового гнозису ми можемо сприймати і диференціювати мовленнєві та немовленнєві звуки, визначати напрям і ступінь віддаленості джерела звуку, здійснювати слухове орієнтування в просторі, аналізувати звуки за частотою, інтенсивністю, тривалістю і тембром, виконувати безпосередньо функцію аналізу різних фізичних якостей звукового стимулу.

Питанню наявності розладів слухового гнозису у структурі порушень мовлення, зокрема у дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ), присвячено роботи Т. Візель, К. Корсакової, О. Лурія, Л. Московічюте, Л. Трофименко, В. Тищенко, Т. Фотєкової. Для дітей означеної категорії характерним є слабкість акустико-гностичних процесів (О. Гопіченко, Е. Данілавічюте, Н. Жукова, Р. Левіна, Є. Соботович, Т. Філічева, Г. Чіркїна), а саме знижена здатність до сприймання немовленнєвих та мовленнєвих звуків при збереженому слухові.

Порушення немовленнєвого слухового гнозису можуть проявлятися у несформованості диференційованого сприймання побутових шумів, звуків мовлення, тембру, висоти і сили голосу (Т. Калужнікова, І. Краснощоківа, В. Кудрявцев, Л. Назарова, С. Нечай, Л. Переслені та ін.), а також недостатній перцепції ритмічних структур (Г. Бабїна, Н. Бабич, С. Заплатна, К. Луцько, А. Маркова, К. Тичина). Порушення мовленнєвого гнозису характеризуються недостатнім розрізненням акустичних ознак, які характерні для кожної фонемі, внаслідок чого порушуються різні компоненти мовленнєвої діяльності: вимовна сторона, фонематичні процеси, лексична і граматична складові мовлення, що в подальшому впливатиме на освітню діяльність та її успішність у закладі загальної середньої освіти загалом (Л. Бартенєва, Н. Гаврилова, Ю. Рїбцун, В. Тищенко, Н. Чередніченко та ін.).

Незважаючи на наявність досліджень щодо слухового гнозису у дітей із загальним недорозвитком мовлення, вважаємо, що недостатньо приділено уваги розробленню дієвих методів допомоги цим дітям. Одним із таких методів може бути цілеспрямоване формування слухового гнозису, що створить передумови для ефективного мовленнєвого розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Мета дослідження полягає у розробленні науково обґрунтованої та експериментально перевіреної методики формування слухового гнозису у дітей середнього дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Методи дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження.
2. Емпірично дослідити стан сформованості слухового гнозису у дітей середнього дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.
3. Розробити й експериментально перевірити методику формування слухового гнозису у дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ.

Методи дослідження вбачаємо у: ґрунтовному аналізі науково-методичної літератури з теми дослідження; вивченні стану сформованості рівня слухового гнозису у дітей середнього дошкільного віку з нормотиповим розвитком та із загальним недорозвитком мовлення; кількісній та якісній обробці отриманих результатів дослідження; кореляційному аналізі взаємозв'язку мовленнєвого та немовленнєвого слухового гнозису; здійсненні формувального експерименту за допомогою розроблення та апробації авторської методики формування слухового гнозису; доведенні ефективності формувального експерименту через обрахування статистичної значущості отриманих результатів дослідження; формуванні висновків на основі проведеного дослідження.

Ключові слова: слуховий гнозис, мовленнєвий слуховий гнозис, немовленнєвий слуховий гнозис, фонематичне сприймання, загальний недорозвиток мовлення, діти середнього дошкільного віку.

Спеціальність «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

Освітня програма «СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА»

Бернацька Анастасія Леонідівна

Науковий керівник:
Попова Альона Олексіївна,
викладач

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В МІСЦЕВИХ ГРОМАДАХ

Актуальність дослідження. Бурхливий суспільний розвиток на фоні постійних інформаційно-економічних удосконалень, оновлення педагогічних концепцій виховання, посилюють значення формування якостей конкурентоспроможної особистості та роблять проблему виховання соціальної активності школяра особливо актуальною та вагомою. Крім того, актуальність проблеми обумовлена очевидною кризою педагогічних цілей і цінностей, що виявляється не тільки в теорії, але, на жаль, – найгостріше, у виховній практиці, та зумовлює потребу об'єктивного аналізу педагогічної теорії і практики з позицій оцінки внеску вчених і педагогів-практиків у розвиток педагогіки та створення нових технологій виховання соціальної активності студентської молоді.

У Національній доктрині розвитку освіти України в XXI століття головною метою системи освіти є «створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості». Тому модернізація навчально-виховного процесу спрямована на формування в особистості соціальної активності, від якої залежить розвиток усього суспільства. Однією з найважливіших проблем сучасності є розвиток соціальної активності молоді, як чинника прогресивного суспільного розвитку.

Розвиток соціальної активності особистості відбувається в результаті засвоєння суспільних цінностей у процесі спілкування з іншими індивідами (Ч. Кілі, У. Томас), імітації, засвоєння соціальних ролей (А. Бандура, П. Бергер, Г. Тард та ін.), гуманного ставлення до оточуючого світу (К. Роджерс, В. Франкл, Е. Фромм та ін.). Ця діяльність спрямовується на забезпечення внутрішніх умов (установок, потреб, здібностей) для розвитку «самості» (А. Маслоу) та створення сприятливих зовнішніх умов (середовища життєдіяльності, міжособистісних відносин, психологічного клімату тощо).

У педагогіці питання соціальної активності досліджувалося з різних аспектів: як головне в характеристиці особистості – суб'єкта суспільних відносин (А. Зосімовській, Т. Коннікова, Т.Н. Мальковской та ін.), як міра прояву соціальної дієздатності людини (Н. Анікєєв, Н. Огурцов, Е. Малах та ін.), як відповідальне та зацікавлене ставлення людини до праці, суспільства, духовного й суспільного життя (Ю. Азаров, Л. Архангельський, Л. Гордін та ін.).

Питання розвитку у дітей і молоді соціальної активності розглядалися через особистість і колектив, виховання особистості в колективі (А. Макаренко), духовну спільність колективу (В. Сухомлинський), особистісно-орієнтоване виховання (І. Бех, О. Безпалько, С. Поляков,

І. Якиманська та ін.), педагогічні можливості дитячих об'єднань (М. Баяновська, Ю. Жданович, Р. Ю. Поліщук та ін.).

Основою для вивчення проблеми духовного та соціального розвитку молодших школярів стали праці українських і зарубіжних науковців: Л. Бондар, Г. Ващенко, Л. Виготського, О. Киричука, Л. Кольберга, О. Кононко, Д. Леонтєва, А. Маслоу, С. Мей, М. Монтесорі, Ж. Петрочко, Е. Помиткіна, К. Роджерса та ін.

Сьогодні соціальна активність виявляється у таких якостях, як відповідальність, ініціативність, самостійність, сумісна творча діяльність молоді в громадських об'єднаннях, місцевих громадах. У цьому зв'язку, одним із перспективних завдань вищої освіти є не тільки успішна соціалізація студентської молоді, а й розвиток їх індивідуальних творчих здібностей, підтримка їх особистої самоцінності, ініціювання та розширення соціальних аспектів їх діяльної активності, і що важливіше, формування їх соціальної активності, як засобу життєтворчості молодої людини. Адже, система вищої освіти модернізується та розвивається разом із суспільством і покликана скоординувати дії значної частини громади для збереження та поліпшення умов соціального життя.

Мета дослідження: розробити змістовно-технологічне забезпечення формування соціальної активності студентської молоді в місцевих громадах

Завдання дослідження:

1. На підставі аналізу психолого-педагогічної, соціологічної та соціально-педагогічної літератури визначити поняття «соціальна активність студентської молоді»;

2. Проаналізувати український і зарубіжний досвід шляхів формування соціальної активності студентської молоді в місцевих громадах;

3. Визначити особливості прояву соціальної активності в студентської молоді;

4. Розробити, впровадити й експериментально перевірити ефективність програми формування мотивації до соціальної активності студентської молоді в місцевих громадах.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація науково-теоретичних положень – для уточнення сутності базових понять дослідження, обґрунтування та характеристики особливостей формування соціальної активності студентської молоді, дослідження практик соціально-педагогічної роботи з формування соціальної активності студентської молоді в молодіжних центрах м. Києва, громадських об'єднаннях; емпіричні: глибинне інтерв'ю фахівців центрів, громадських об'єднань – для визначення форм і методів соціально-педагогічної роботи із формування соціальної активності студентської молоді; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний) – для обґрунтування та перевірки дієвості змісту, форм і методів соціально-педагогічної роботи зі студентською молоддю; статистичні: методи математичної статистики для узагальнення результатів експериментальної роботи, обчислення статистичних показників.

Ключові слова: студентська молодь, соціальна активність, молодіжні центри, місцеві громади, формування соціальної активності.

Бовсуновська Анна Миколаївна

Науковий керівник:

Сапіга Світлана Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач

СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ У ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДАХ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

Актуальність дослідження. Стан здоров'я дітей - один із найважливіших показників рівня соціально-економічного розвитку суспільства, тому особливого значення набуває організація ефективного оздоровлення та відпочинку підростаючого покоління. Літнє оздоровлення та відпочинок дітей сприяє поліпшенню та зміцненню фізичного та психологічного стану здоров'я дітей і відновленню їх життєвих сил; сприяє розвитку соціальних відносин дитини та засвоєнню нею нових соціальних ролей. Оздоровлення дітей та організація змістовного дозвілля в закладах відпочинку й оздоровлення запобігає бездоглядності дітей, створює умови для розкриття та розвитку їх творчих здібностей.

Нагальною є проблема організації виховного процесу та дозвілля в закладах оздоровлення та відпочинку. З метою вдосконалення роботи в цьому напрямку треба забезпечити дитячі заклади оздоровлення та відпочинку сучасною методикою проведення змістовного дозвілля, вжити заходів щодо поліпшення виховної, соціально-педагогічної та культурно-масової роботи з дітьми під час літніх канікул.

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку в процесі організації дозвілля дітей керуються: Конституцією України (1996), законами України "Про охорону дитинства" (2001), "Про позашкільну освіту" (2000), положенням "Про затвердження Типового положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку"(2018). Основні засади державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, повноваження органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, організаційні, правові, фінансові засади діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку викладено у Законі України "Про оздоровлення та відпочинок дітей" (2008).

Різні аспекти соціалізації дітей із делінквентною поведінкою відображені у низці наукових досліджень: соціально-педагогічні умови вдосконалення фізичного стану дітей у літньому оздоровчому таборі (Г. Шутка); формування у підлітків соціального досвіду в умовах дитячого оздоровчого центру (І. Старобудцева); унікальність соціальної ролі вожатого та визначення потенціалу його діяльності (Т. Ромм); ефективність методики формування дитячих колективів і особливості організації тимчасових дитячих колективів (І. Фрішман); технології організації роботи дитячого оздоровчого табору через систему та програмне забезпечення діяльності педагогів; теоретичні аспекти діяльності педагога-організатора літнього відпочинку, організація та проведення як типових виховних заходів, так і креативних (С. Харченко, Л. Ваховський, О. Песоцька, М. Кратіпов, В. Кратінова, І. Корсун, Н. Ларіонова, О. Моїсеєва, Є. Надрага, Н. Сердюк, О. Караман).

Мета дослідження: проаналізувати особливості організації дозвілля дітей в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку та розробити змістово-технологічне забезпечення .

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність і обґрунтувати нормативно правову базу соціально-педагогічної роботи з дітьми в закладах оздоровлення та відпочинку.

2. Проаналізувати особливості організації дозвілля з дітьми в закладах оздоровлення та відпочинку.

3. Визначити форми та методи організації дозвілля з дітьми в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.

4. Розробити змістово-технологічне забезпечення організації дозвілля з дітьми в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз наукових, соціологічних, психологічних, соціально-педагогічних джерел, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація науково-теоретичних положень – для уточнення сутності базових понять дослідження, обґрунтування та характеристики вікових особливостей дітей, висвітлення питання нормативно-правового забезпечення організації оздоровлення та відпочинку, порівняння; емпіричні: глибинне інтерв'ю й анкета – для визначення форм і методів соціально-педагогічної роботи в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний) – для обґрунтування та перевірки дієвості змісту, форм і методів соціально-педагогічної роботи в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку; статистичні: методи математичної статистики для узагальнення результатів експериментальної роботи, обчислення статистичних показників.

Ключові слова: діти, вікові особливості, заклади оздоровлення та відпочинку, літній табір, санаторій, методики організації дозвілля, соціально педагогічна робота в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.

Бойчас Катерина Ігорівна

Науковий керівник:

Чернишенко Олена Ігорівна,
кандидат педагогічних наук

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ШКІЛЬНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. Сучасні умови життєдіяльності людини в Україні характеризуються кардинальними змінами в сфері освіти, економіки та соціальних відносин. Суспільство висуває нові вимоги до розвитку особистості, зокрема, її емоційної сфери – формування ініціативності, сміливості, вміння приймати самостійні рішення, швидко адаптуватися до різних соціальних ситуацій, співпрацювати з багатьма соціальними інституціями.

Незаперечний факт, що школа – важливий етап у житті школярів, оскільки, саме в цей період відбувається перебудова свідомості дитини, її емоційної сфери, соціальна та психологічна адаптація до умов навчання. Ускладнення шкільних програм, введення освітніх інновацій, підвищення учбових вимог часто призводять до зростання напруженості, тривожності, прояву негативної поведінки та міжособистісної взаємодії, тобто, до появи шкільної дезадаптації. Зараз проблема шкільної дезадаптації є однією з більш гострих, про що свідчать данні офіційної статистики, та носить негативно прогресуючий характер.

Найчастіше й інтенсивно процес дезадаптації протікає у підлітків, які характеризуються швидкою та глибокою психологічною та біологічною перебудовою організму, появами безлічі складних соціальних зв'язків, психологічною нестійкістю. Через дезадаптацію, як відхилення від вікових норм у кризовій ситуації розвитку особи й організму у підлітків, з'являються психічні розлади, схильність до шкідливих звичок, прояви девіантної поведінки, знижується успішність і, отже – соціальна безпека.

Несвоєчасне розпізнавання характеру та природи різних проявів шкільної дезадаптації, відсутність спеціальних профілактичних і корекційних програм призводить не лише і не стільки до хронічного відставання в засвоєнні шкільних знань, а й до порушень психосоціального розвитку особистості.

У результаті постає потреба у докладному аналізі сутності механізмів, чинників дезадаптації; у визначенні методів діагностування; в проведенні соціально-педагогічної діагностики; в розробці системи діяльності педагогічних колективів у дезадаптаційних ситуаціях щодо педагогічної підтримки дітей, з урахуванням їх вікових особливостей.

У психолого–педагогічній науці проведено низку досліджень з проблем шкільної дезадаптації. Більшість дослідників відмічають, що шкільна дезадаптація залежить як від внутрішніх ресурсів дитини, її здатності відповідати вимогам цієї ситуації, так і від характеристик освітнього простору та соціального середовища. Отже, у виникненні та розвитку дезадаптації беруть участь біологічні, психологічні та соціальні мотиви, вивченню яких приділяли увагу такі дослідники: Ю.А. Александровський, С.І.Беличева, А.Е.Личко, В.С.Мухіна.

Основні роботи, в яких досліджувалися питання шкільної дезадаптації, відносяться до початкового періоду навчання (Л.І. Божович, В.В. Давидов, І.А. Коробейників, Н.Г. Лусканова). Причини та форми прояву шкільної дезадаптації досліджувалися, в основному, у зв'язку з невротичними та пограничними психічними станами (М.М.Безруких, В.Е.Каган, В.В.Ковальов, Л.С.Чуйно). Проте, маловивченими залишаються питання шкільної дезадаптації в дитячо-підлітковому віці (Л.С. Виготський, Н.В. Вострокнуб, Н.М. Іовчук, В.А. Кудрявцев).

Шкільна дезадаптація характеризується певною виразністю емоційно–вольових порушень, девіацією поведінки, зниженням успішності (С.А. Беличева, В.Л. Васильєв, І.А. Горький, В.Г.Петрова).

Аналіз філософської, соціально-педагогічної, психологічної літератури з питань шкільної дезадаптації дозволили нам зробити висновок про те, що існує протиріччя між необхідністю раннього виявлення, попередження шкільної дезадаптації і недостатньою вивченістю цього феномена, чинників ризику його виникнення та динаміки прояву.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати сутність діагностики шкільної дезадаптації, виявити оптимальні методи та методики соціально-педагогічної діагностики та експериментально перевірити ефективність їх застосування в подоланні шкільної дезадаптації учнів 7–8 класів.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність і особливості поняття «дезадаптація» як соціально-педагогічного явища.

2. Здійснити характеристику діагностичної роботи соціального педагога щодо виявлення шкільної дезадаптації серед учнів і діяльності з її попередження.

3. Обґрунтувати зміст методів і методик виявлення та профілактики соціальної дезадаптації серед підлітків і перевірити ефективність їх використання в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Методи дослідження:

– теоретичні (аналіз філософської, соціологічної, психологічної та соціально – педагогічної літератури, синтез, систематизація, узагальнення) з метою порівняння, зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему, визначення понятійного апарату, сутнісних ознак і особливостей дезадаптації учнів в умовах загальноосвітнього навчального закладу;

– емпіричні (спостереження, опитування, бесіди, анкетування, методи психодіагностики) з метою виявлення реального стану дезадаптації учнів 7–8 класів,

розробки та впровадження експериментальної програми в умовах загальноосвітнього навчального закладу;

– педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний) з метою перевірки ефективності методів і методик усунення шкільної дезадаптації учнів 7–8 класів;

– статистичні методи (кількісний та якісний аналіз результатів дослідження) з метою опрацювання результатів експерименту.

Ключові слова: дезадаптація, адаптація, профілактика, колектив, діагностика, середовище, соціалізація.

Грицуняк Ірина Сергіївна

Науковий керівник:

Спіріна Тетяна Петрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Актуальність теми. За даними Організації у справах жінок у Збройних Силах країн НАТО, кількість військовослужбовців-жінок в арміях альянсу за останні 5 років зросла в 10 разів і досягла на теперішній час більше 300 тис. осіб. У Збройних Силах України проходять службу та працюють понад 47 тисяч жінок. Сьогодні вже ні в кого не викликає сумніву про необхідність залучення жінок на військову службу в якості повноправних суб'єктів військової діяльності. Жінки вміють служити та складають реальну конкуренцію багатьом чоловікам на таких посадах у збройних силах як лікарі, юристи, фінансисти, зв'язківці, психологи, соціологи. Процес фемінізації збройних сил триває. Фемінізація армії є специфічною частиною об'єктивного процесу фемінізації суспільства і виражається посиленням ролі та впливу жінки у збройних силах, а також функціональною залежністю останніх від ступеня реалізації особистісного потенціалу військовослужбовцями-жінками. Фемінізація збройних сил актуалізувала дискусію про становище жінок в армії, і, відповідно, викликала наукову потребу в переоцінці колишніх уявлень про місце жінок і їх ролі.

Проблематика гендерних досліджень розкрита в наукових працях соціальних психологів, таких як Ш. Берн, О. Вороніна, І. Кон, Д. Майерс, які бачать переоцінку «гендерних» цінностей у сучасному соціальному суспільстві. Гендерну ідентичність і її складові: уявлення, стереотипи, установки, пов'язані з статевою диференціацією досліджують Т. Бендас, І. Кльоціна Н. Радіна, А. Тьомкіна.

Проблеми гендерної рівності у Збройних Силах України, починають активно досліджуватися лише на початку 90-х рр. ХХ ст. У дослідженнях Е. Афоніна було вперше досліджено гендерну невідповідність соціокультурних ролей. Різні аспекти проблем кадрових офіцерів, солдатів і сержантів строкової служби вивчали В. Галєєв, О. Мазурик, В. Полюга,

А. Проноза, А. Солнишкіна, Ю. Яременко. Сучасні теорії дослідження соціального явища гендерного стереотипу проаналізувала О. Вілкова, визначивши його сутність і механізми виникнення та функціонування, встановила критерії визначення гендерного стереотипу. Гендерний аспект професійної соціалізації військовослужбовця-жінки в Збройних силах досліджувала Ж. Гербач. Вивченню трансформації гендерного контракту на прикладі сімей військовослужбовців присвятила свою наукову роботу І. Кривцова, мотиви професійної діяльності військовослужбовців-жінок розглядала І. Ковальчук, гендерні відносини

військовослужбовців через їх статусні позиції в армійському середовищі вивчалися Н. Шумакевич.

Мета дослідження: здійснити теоретичне обґрунтування проблеми поширеності гендерних стереотипів серед військовослужбовців.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати сучасну філософську, психологічну, педагогічну, соціально-педагогічну літературу з гендерної проблематики.

2. Визначити та обґрунтувати зміст поняття «гендерні стереотипи» серед військовослужбовців.

3. Визначити особливості соціальної профілактики гендерних стереотипів серед військовослужбовців.

4. Розробити тренінгове заняття щодо подолання гендерних стереотипів у військовому середовищі.

Методи дослідження: аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація науково-теоретичних положень – для визначення змісту базових понять дослідження та експериментальна перевірка програми щодо соціальної профілактики гендерних стереотипів серед військовослужбовців.

Ключові слова: гендер, стереотипи, гендерні стереотипи, профілактика, соціальна профілактика, міжособистісні відносини.

Єрмачкова Валентина Юріївна

Науковий керівник:

Веретенко Тетяна Григорівна

кандидат педагогічних наук, професор

РОЗВИТОК ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ СІМ'Ї, ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В УКРАЇНІ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Актуальність дослідження. В умовах сучасного світу та використання новітніх технологій у роботі зі спеціалістами соціально-педагогічної сфери відбувається актуалізація проблем у застосуванні методів поінформованості населення з метою надання соціально-педагогічних і психологічних послуг клієнту.

Сьогодні в Україні розвивається сфера послуг, яка має покращити загальну якість з поінформування населення щодо надання інформаційних послуг про набуття соціального статусу певних категорії населення. Спектр можливих технологій і методів соціально-педагогічної послуг, які можливо надати клієнту у сфері науки та практичної діяльності, є дуже широким.

Завдання соціального педагога полягає у тому, щоб знайти відповідний підхід до роботи з будь-яким клієнтом і надати йому якісну інформаційну послугу, в основі якої лежить партнерська взаємодія, що, у свою чергу, буде поліпшувати умови роботи.

Партнерство та співпраця з населенням стають невід'ємною частиною діяльності Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (далі – ЦСССДМ). Сучасні тенденції та інтенсивність розвитку суспільства створюють нові передумови для налагодження комунікації між різними групами, в яких на зміну конкуренції приходять конструктивний діалог і порозуміння. Налагодження партнерських відносин стає одним із найважливіших підходів у діяльності інституцій на шляху досягнення спільних цілей, запорукою важливих змін у громадах і суспільстві загалом.

На даний час партнерська взаємодія в соціально-педагогічній сфері, а саме між спеціалістами в сферах соціальної педагогіки, соціальної роботи та психології, не є достатньо поширеною в Україні. Вона обмежується регламентацією використання деяких методик у роботі з людьми, що надається офіційним реєстром Міністерства освіти України.

Активна співпраця між держаними та громадськими організаціями є поширеною у країнах Європейського Союзу та, зокрема, у Польщі.

На сьогоднішній день в Україні діє понад 81 598 громадських організацій з яких всього 7% активно співпрацюють з Центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Громадські та благодійні організації дуже часто адаптують закордонні практики. Однак, їхня діяльність не є якісною, і, тому, найбільшими перешкодами в діяльності між цими організаціями стають відсутність розроблених програм і методик роботи щодо обміну інформацією.

Мета дослідження: охарактеризувати етапи становлення розвитку соціальних служб та розробити проект співпраці між спеціалістами соціальної сфери.

Завдання дослідження:

1. Визначити механізми надання соціальних послуг ЦСССДМ на партнерських засадах.

2. Теоретично обґрунтувати етапи становлення та розвитку ЦСССДМ з надання соціальних послуг різним категоріям населення.

3. Розробити проект співпраці між спеціалістами соціальної сфери щодо комплексного надання послуг різним категоріям населення на партнерських засадах.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація – для уточнення системи взаємодії та партнерства між організаціями, обґрунтування етапів становлення центру соціальних служб, висвітлення механізмів співпраці з державними та недержавними організаціями; емпіричні – розробка відповідного проекту співпраці між спеціалістами центрів та недержавних організацій діяльність яких спрямована на захист прав і свобод клієнта в соціально-педагогічній сфері діяльності; включене опитування спеціалістів, представників закладів соціальної допомоги, де працює ця категорія; методи математичної статистики з метою якісної обробки даних та визначення статистичного значення отриманих під час експерименту результатів.

Ключові слова: партнерство, клієнт, розвиток ЦСССДМ, громадські організації, етапи становлення, надання послуг, інформування.

Зюзько Діна Михайлівна

Науковий керівник:

Денисюк Олена Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ВПЛИВОМ ВІРТУАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Актуальність дослідження. Виклики XXI сторіччя зумовлюють інформатизацію суспільства. Інформація зараз є головною цінністю в житті кожної людини. За останні декілька років відбувається стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, їх застосування в різних сферах життя. Людина має можливість швидко отримувати різноманітну інформацію за допомогою Інтернету. Це, у свою чергу, кардинально впливає на процес соціалізації особистості. Дослідники наголошують, що для сучасної дитини

віртуальний простір є природним, адже вона народилася в період переходу до інформаційного суспільства та розвитку віртуального простору. Загальновідомо, що Інтернет мережа виникла на території України в останнє десятиріччя ХХ ст., а нині майже в кожній родині є пристрої з можливістю доступу до неї. З суто технічного засобу інформації Інтернет перетворився на важливе соціальне, економічне, політичне явище.

Соціалізація підрастаючої особистості розглядається науковцями в двох аспектах: адаптація до соціуму та самовизначення у соціумі. У молодшому шкільному віці відбувається розвиток, коригування, утвердження базової системи життєвих відносин та орієнтацій, чуттєвості, інтелекту та волі, формування нахилів та уподобань, зміна соціальної позиції. Значно розширюються зв'язки з іншими людьми, можливість порівнювати моральні норми та традиції, які дитина засвоїла в сім'ї, з тими, які вона пізнає у школі. В цьому періоді розвитку дитини її потреби й можливості перебувають у постійній суперечності. Крім того, сучасні реалії та найголовніші соціальні інститути сприяють активному користуванню дітьми молодшого шкільного віку гаджетами з доступом до Інтернету. Дуже часто цей процес є досить стихійним і загрожує інтелектуальному, психічному й соціальному розвитку дитини молодшого шкільного віку, оскільки ця взаємодія не може бути керована дорослими (батьками, дідусями, бабусями, вчителями).

Відповідно до нової доповіді компанії Common Sense Media, текстове повідомлення є улюбленою формою спілкування сьогодення серед дітей. Дослідницькою групою було проведено опитування понад 1000 дітей віком від 6 до 13 років. Оскільки воно відстежує зміни з 2012 року по сьогоднішній день, ми бачимо, як соціальні мережі впливають на соціальні уподобання дітей. Так 35% опитаних заявили, що текстові повідомлення є їхнім улюбленим способом спілкування з друзями. Це перевершує особистий контакт, якому 32% респондентів все-таки віддають перевагу над віртуальним спілкуванням. Відсоток дітей, які обирають особисту взаємодію зі своїми друзями, скоротився з 49% до 32% у період між 2012 і 2018 роками. Це підкреслює тенденцію, яку багато батьків з прикрістю помічають.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє констатувати, що досліджувана нами проблема є складною як у теоретичному, так і в практичному плані. Поряд з безсумнівними плюсами для сучасного соціального розвитку віртуальне середовище приносить також істотні негативи, нейтралізація яких потребує значних об'єднаних зусиль науковців, практиків, батьків тощо. Особливості процесу соціалізації в умовах інформаційного суспільства досліджували М. Бутиріна, Р. Вайнола, Н. Гавриш, Н. Заверіко, І. Зверева, А. Капська, Н.Лавриченко, Г.Лактіонова, Л. Міщик, В. Оржеховська, П. Плотников, А. Рижанова, С.Савченко та ін. Питаннями впливу нових медіа на соціалізацію людини займалися В. Абраменкова, П. Винтерхофф-Шпурк, Я. Гошовський, Є. Кудашкіна, В. Мудрик, Р. Пацлаф, В. Плешаков та ін.

Мета дослідження: дослідити вплив інформаційно-комунікаційних технологій як чинника соціалізації дітей молодшого шкільного віку, обґрунтувати доцільність використання нових медіа у процесі розвитку соціальної компетентності молодших школярів.

Завдання дослідження:

1. Охарактеризувати особливості соціалізації дітей молодшого шкільного віку.
2. Проаналізувати вплив віртуального середовища на соціалізацію дітей молодшого шкільного віку.
3. Емпірично дослідити переваги та ризики соціалізації дітей молодшого шкільного віку під впливом віртуального середовища.
4. Розробити практичні рекомендації для батьків щодо безпечного використання Інтернету їхніми дітьми.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація науково-теоретичних положень – для уточнення сутності базових понять

дослідження, обґрунтування й характеристики особливостей соціалізації дітей молодшого шкільного віку під впливом віртуального середовища, висвітлення переваг і ризиків соціалізації дітей означеної категорії під впливом віртуального середовища, дослідження практик соціально-педагогічної роботи з дітьми молодшого шкільного віку з питань безпечного використання Інтернету в закладах середньої освіти; емпіричні: глибинне інтерв'ю педагогів закладів середньої освіти та батьків, – для визначення переваг і ризиків соціалізації дітей молодшого шкільного віку під впливом віртуального середовища; анкетування дітей молодшого шкільного віку щодо використання Інтернет ресурсів; розробка методичних рекомендацій для батьків; статистичні: методи математичної статистики для узагальнення результатів експериментальної роботи, обчислення статистичних показників.

Ключові слова: соціалізація, молодший шкільний вік, віртуальне середовище, діти, ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології), Інтернет ресурси.

Качура Катерина Олександрівна

Науковий керівник:

Веретенко Тетяна Григорівна,
кандидат педагогічних наук, професор

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА КІБЕРБУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

Актуальність дослідження. Сьогодні найактивнішими користувачами мережі Інтернет є діти. Як свідчать статистичні дані України, Інтернет-мережею уже користується 200 тис. дітей у віці від 5 до 18 років, і з кожним роком кількість юних користувачів збільшується більш, ніж на 30%. При цьому тільки 15% батьків здогадуються про труднощі, з якими зіштовхуються їхні діти в Інтернеті, 50% батьків мають уявлення про елементарні засоби безпеки в Інтернет-мережі. Інтернет у сьогоденні став невід'ємною частиною життя сучасних дітей, їхнім найближчим оточенням. Вони швидко орієнтуються у віртуальному світі, відкривають власні способи використання новітніх можливостей інформаційно-комунікаційних технологій.

Однією із найгостріших проблем взаємодії дитини з Інтернетом є небезпека зіткнення з агресивними нападами, з кібербулінгом. Як зазначають науковці кібербулінг – це жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити дитину, в яких використовуються інформаційно-комунікаційні засоби: мобільні телефони, електронна пошта, соціальні мережі тощо. Діти часто не повідомляють батькам про агресивні напади в Інтернеті через страх батьківської заборони використання потрібних їм засобів зв'язку, і тому залишаються без необхідної підтримки та допомоги. Особливо небезпечною є ситуація цькування як у реальному житті, так і у віртуальному середовищі. Проблема кібербулінгу стосувалась лише дітей старшого підліткового віку, сьогодні вона охоплює і молодший шкільний вік, оскільки підвищилася доступність до мобільного телефону, а педагогічних зусиль, спрямованих на підготовку дитячих колективів до конструктивної взаємодії з віртуальним світом, сьогодні бракує.

У більшості законодавчих і нормативних документах наголошується на необхідності формування правових і організаційних передумов розвитку інформатизації, створення вільного доступу до інформаційного середовища, користування й обміну

інформацією, захисту суспільства від кіберзлочинності та розповсюдження продукції, що негативно впливає на підлітків і молодь, поширення інформації в учнівському середовищі щодо правил безпечного користування ресурсами Інтернет-мережі.

Вивченню проблем діяльності підлітків в Інтернет-мережі присвячені праці російських та українських філософів (С. Михайлов, І. Опаріна, О. Прокопенко, О. Романов, О. Скородумова), педагогів (Л. Жук, В. Осадчий, О. Пігузов, І. Смірнова), соціологів (І. Василенко, О. Путилова, М. Самелюк, О. Шеремет), юристів (Т. Кесареєва, Н. Лебедеєва, Д. Пушкін), психологів (І. Білоус, Т. Вербицька). Питання прояву та профілактики кібербулінгу висвітлили в своїх роботах О. Баришполець, П. Ланган, Л. Найдьонова, М. Робін, та інші. Адиктивну поведінку підлітків в Інтернет-мережі вивчають Т.Вакулич, Т. Наумова, В. Посохова, Н. Сергеева, М. Снітко.

Характеристичі окремих аспектів спілкування в Інтернет-мережі присвятили свої праці філософи (В. Кулакова, І. Остапенко), психологи (О. Бикулов, В. Фатурова), педагоги (О. Кущенко, А. Чистяков), соціологи (О. Горошко, С. Коноплицький, Н. Туякбасарова), філологи (С. Заборовська, І. Ішмуратова). Окремим питанням формування у підлітків та молоді компетенцій використання Інтернет-мережі були присвячені роботи Н. Белякової, І. Бекасова, А. Рахімової, Ю. Верьовкіної-Рахальської.

Мета дослідження: здійснити теоретичне обґрунтування проблеми кібербулінгу серед підлітків і питань з його профілактики, розробити та перевірити ефективність змістово-технологічного забезпечення соціально-педагогічної профілактики кібербулінгу серед підлітків в Інтернет-мережі.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність поняття «кібербулінг».
2. Визначити та проаналізувати ризики перебування підлітків в Інтернет-мережі.
3. Виявити особливості соціально-педагогічної профілактики кібербулінгу серед підлітків в Інтернет-мережі.
4. Визначити зміст, форми та методи соціально-педагогічної профілактики кібербулінгу серед підлітків в Інтернет-мережі.

Методи дослідження: теоретичні: узагальнення теоретичних даних, аналіз наукових, соціологічних, психологічних, соціально-педагогічних джерел, порівняння, синтез праць присвячених проблемі дослідження явища кібербулінгу та особливостей соціально-педагогічної профілактики кібербулінгу серед підлітків; емпіричні – розроблення відповідного змістово-технологічного забезпечення – тренінгової програми; включене неформалізоване спостереження, опитування дітей та їхніх батьків, вчителів закладів освіти; методи математичної статистики з метою кількісної обробки даних та визначення статистичної значущості отриманих під час експерименту результатів.

Ключові слова: кібербулінг, підлітки, соціально-педагогічна профілактика, тренінгова програма.

Кравченко Катерина Миколаївна

Науковий керівник:

Лях Тетяна Леонідівна,

кандидат педагогічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З НЕПОВНОЛІТНИМИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У КОНФЛІКТІ З ЗАКОНОМ

Актуальність дослідження. В умовах суспільних трансформацій, що відбуваються в Україні, обтяжених погіршенням економічної ситуації, а як наслідок – зростанням злочинності, актуалізується проблема соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом.

Уже на етапі досудового слідства та призначення покарання судом усе частіше враховується більш широке коло обставин соціально-педагогічного й психологічного характеру, що дозволяють призначати таким неповнолітнім покарання, альтернативні позбавленню волі, а також звільняти від відбування покарання з випробуванням; під час відбування покарання у виховних колоніях – їх умовно достроково звільняти, заохочувати різноманітними пільгами тощо. Центри пробації, підрозділи національної ювенальної поліції, виховні колонії у тісній співпраці з громадськими об'єднаннями накопичують позитивний досвід щодо роботи з такими дітьми.

Неповнолітні, які перебувають у конфлікті з законом (Кримінальний процесуальний кодекс України (ст. 3)), належать до категорії дітей, кому в момент звернення злочину вже виповнилося не менше 14-ти і не більше 18-ти років. У світовій ювенальній практиці найбільш дієвими формами роботи з такою категорією осіб є залучення їх до соціально-просвітницьких, профілактичних і корекційних програм.

Центри пробації, підрозділи національної ювенальної поліції, громадські об'єднання в організації соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом, керуються: законами України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993), «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2001), «Про охорону дитинства» (2001), «Про соціальні послуги» (2003), «Про громадські об'єднання» (2012), «Про пробацію» (2015), «Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року» (2015), Указом Президента України «Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» (2011), Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» (2011).

Різні аспекти соціалізації дітей з делінквентною поведінкою відображені у низці дисертаційних досліджень: теорія і методика соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими в пенітенціарних закладах України (О. Караман); соціалізація неповнолітніх у пенітенціарних установах (В. Коваль); соціально-педагогічна робота з підлітками із делінквентною поведінкою (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) (Н. Клішевич); сім'я як суб'єкт запобігання злочинності неповнолітніх (Н. Градецька); соціально-педагогічне забезпечення діяльності кримінально-виконавчої інспекції з ресоціалізації неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням (В. Лютий); організаційно-педагогічні засади виховної роботи з умовно засудженими неповнолітніми (І. Парфанович); соціально-педагогічні умови профілактики правопорушень підлітків в діяльності правоохоронних органів (М. Калиняк); дисфункціональна сім'я як чинник девіантної поведінки неповнолітніх (А. Беседін); соціально-педагогічна профілактика

ВІЛ-інфекції серед вихованців пенітенціарних установ для неповнолітніх (Т. Журавель); профілактика впливу кримінальної субкультури на неповнолітніх засуджених у спеціальних виховних установах (С. Замула).

Аналіз джерельної бази наукових досліджень дозволив зробити висновок, що питання соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом, не було предметом окремого наукового дослідження.

Мета дослідження: проаналізувати змістово-методичне забезпечення соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом, у центрах пробації, підрозділах національної ювенальної поліції, громадських об'єднаннях.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність і обґрунтувати теоретичні засади соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом.

2. Проаналізувати напрями і зміст соціально-педагогічної роботи із неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом, у центрах пробації, підрозділах національної ювенальної поліції, громадських об'єднаннях.

3. Визначити форми та методи соціально-педагогічної роботи із неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом, які застосовують фахівці центрів пробації, підрозділів національної ювенальної поліції, громадських об'єднань.

4. Розробити змістово-методичне забезпечення із неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом, та перевірити його дієвість.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація науково-теоретичних положень – для уточнення сутності базових понять дослідження, обґрунтування й характеристики неповнолітніх, які перебувають у конфлікті з законом, висвітлення питання нормативно-правового забезпечення дітей означеної категорії, дослідження практик соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом у центрах пробації, підрозділах національної ювенальної поліції, громадських об'єднаннях; емпіричні: глибинне інтерв'ю фахівців центрів пробації, підрозділів національної ювенальної поліції, громадських об'єднань – для визначення форм і методів соціально-педагогічної роботи із неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний) – для обґрунтування і перевірки дієвості змісту, форм та методів соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом; статистичні: методи математичної статистики для узагальнення результатів експериментальної роботи, обчислення статистичних показників.

Ключові слова: неповнолітні, які перебувають у конфлікті з законом; соціально-педагогічна робота з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом; ювенальна поліція; центр пробації; громадські об'єднання.

Литвиненко Вікторія Іванівна

Науковий керівник:

Клішевич Наталія Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ ЩОДО ДІТЕЙ В СІМ'І

Актуальність дослідження. Жорстоке поведження щодо дитини в сім'ї, є широко розповсюдженим явищем, і це викликає тривогу, оскільки діти – не можуть захистити самі себе. Жорстокість, нехтування їхніми інтересами, незадоволення їх базових потреб, можуть завдати серйозної шкоди як фізичному, так і психічному здоров'ю дитини, її розвитку та соціалізації, і нерідко можуть спричинити навіть смерть.

Проблема жорстокого поведження щодо дітей розкривається в працях таких науковців, як Т. Гончарова, О. Калашник, О. Коломієць, О. Кочемировська., Д. Пурас, Т. Цюман досліджують індикатори насильства щодо дитини, Г. Кобеньок, О. Павленко, Т. Павленко розглядають заходи профілактики насилля. Правові, медичні та психологічні аспекти досліджують В. Бондаровська, Г. Лактіонова, Ю. Онишко, Г. Христов. Науковці В. Бондаровська Т. Журавель, К. Сергеева та інші розробляють методичні рекомендації та корекційно-реабілітаційні програми з метою виявлення та подолання жорстокого поведження у сім'ях.

Теоретичний аналіз проблеми показав, що на сучасному етапі недостатньо приділяють увагу особливостям соціально-педагогічної роботи з дітьми, що зазнали жорстокого поведження у сім'ї та підготовці соціальних педагогів, здатних до роботи з профілактики, виявлення та подолання цього явища.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити проблему жорстокого поведження з дітьми в сім'ях, а також розробити та експериментально перевірити програму соціально-педагогічної профілактики жорстокого поведження щодо дітей.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз вивчення проблеми жорстокого поведження щодо дітей в сім'ї, його види та форми;
2. Проаналізувати причини та фактори виникнення жорстокого поведження щодо дітей в сім'ї;
3. Розкрити зміст соціально-педагогічної роботи щодо попередження жорстокого поведження щодо дітей у їх сім'ях;
4. Провести емпіричне дослідження особливостей соціально-педагогічної роботи з дітьми, що зазнали насильства у сім'ї.
5. Розробити, впровадити та експериментально перевірити ефективність програми соціально-педагогічної профілактики жорстокого поведження щодо дітей.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури з питання жорстокого поведження щодо дітей в сім'ї; розробка діагностичного інструментарію щодо визначення рівня обізнаності дітей у загальноосвітніх навчальних закладах про можливу допомогу їм при жорстокому поведженні щодо них; розробка програми соціально-педагогічної профілактики жорстокого поведження щодо дітей у сім'ї; кількісно-якісний аналіз результатів програми для оцінки ефективності дослідження.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота; профілактика; соціально-педагогічна профілактика; сім'я; жорстоке поводження; жорстоке поводження щодо дитини; насильство щодо дитини; домашнє насилля.

Пивовар Марія Олександрівна

Науковий керівник:

Степанова Олена Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, доцент

СЕКСУАЛЬНА ОСВІТА МОЛОДІ В ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Актуальність дослідження. За даними МОЗ України показники розповсюдження ВІЛ-інфекції та інфекцій, що передаються статевим шляхом щорічно зростають. Результати соціологічних досліджень Державного інституту сімейної та молодіжної політики за 2017 рік свідчать, що тільки 26 % молоді віком 14–34 роки правильно визначають шляхи запобігання передачі ВІЛ та знають, як хвороба не передається.

За даними сероепідмоніторингу, при обстеженні на ВІЛ різних груп населення України за останні роки, у молоді віком 15–24 років виявлено, що в 79,8 % випадків інфікування ВІЛ відбулося при незахищених статевих гетеросексуальних контактах.

За даними Центру громадського здоров'я інфекції, що передаються статевим шляхом вражають в основному дівчат-підлітків. Щорічно одна з 20-ти дівчат-підлітків набуває бактеріальну інфекцію при сексуальному контакті. Інфекції викликають пошкодження фаллопієвих (маткових) труб, які призводять до жіночого безпліддя. У 10–40% дівчат і жінок з нелікованою хламідійною інфекцією розвиваються симптоматичні запальні захворювання тазових органів. У 30–40% випадків жіночого безпліддя є постінфекційні пошкодження фаллопієвих труб.

Відповідно до статистики підліткової вагітності, Україна має один із найвищих показників у регіоні: 44 випадки на 1000 жінок віком 15–19 років (у 2016 році зі 101 121 абортів 4 746 випадків припали на дівчат віком 14–19 років).

Ми вбачаємо проблему у недостатньому рівні знань молоді про шляхи запобігання ВІЛ-інфекції та інфекцій, що передаються статевим шляхом. Низький рівень поінформованості про те, де можна безкоштовно отримати контрацепцію та консультацію з питань репродуктивного здоров'я.

У багатьох країнах Європейського союзу превентивною мірою є сексуальна освіта молоді. Офіційно, в Україні сексуальної освіти поки що не існує. Тому громадськість бере на себе відповідальність інформування молоді з питань сексуальної освіти. В Україні саме громадські об'єднання активно створюють програми та проекти з сексуальної освіти. Наприклад, Благодійна організація «Teenergizer» інформує населення з питань передачі ВІЛ/СНІДу, навчає молодь, як правильно використовувати презервативи та розповідає, де можна отримати безкоштовну консультацію з питань репродуктивного здоров'я.

Ініціативна група «Вперше», створила перший онлайн-портал з сексуальної освіти, де можна поставити будь-яке хвилююче тебе запитання та отримати кваліфіковану відповідь. А також на сайті є статті про контрацепцію, інфекції, що передаються статевим шляхом, про прийняття власного тіла та історії самих молодих людей.

Громадська організація «АЛЪЯНС.ГЛОБАЛ», у рамках проекту «Get test» проводить лекції про інфекції, що передаються статевим шляхом, а також здійснює тестування на ВІЛ.

Сучасні вітчизняні педагоги та психологи у своїх працях вивчають теоретичні засади статевої просвіти і статевого виховання (А.Даник, В.Кравець, І.Мачуцька та ін.), різні аспекти статевого виховання в сім'ї (В.Васютинський, Т.Говорун, О.Шарган), теоретико-практичні аспекти просвіти молоді у сфері статевого виховання (Ю.Бжиська, О.Василенко, О.Главацька, О.Кікінеджи, Г.Корчова та ін.).

Проблеми репродуктивного здоров'я молоді в Україні та безпечної сексуальної поведінки починають досліджуватись тільки з середини 90-х років. О. В. Бялик розглядала стандарти сексуальної освіти в країнах Євросоюзу, досліджувала роль впливу статевого виховання на молодь. У дослідженнях В. П. Кравця було вперше розглянуто проблеми сексуальної педагогіки, а саме негативний вплив браку інформації з сексуальної освіти на молодь.

У вітчизняній науці питанням дослідженню діяльності громадських об'єднань України приділяли увагу вчені – представники різних наукових спеціальностей: Л. Адашис, Н. Богашева, С. Братель, О. Ващук, Н. Гаєва, О. Гейда, С. Денисюк, Є. Додіна, Л. Ємець, В. Журавський, В. Завгородній, В. Кафарський, В. Короленко, В. Кравчук, О. Лисяк, В. Ф. Піддубна, В. І. Полевий, І. Т. Темех, О. Б. Федоровська, Н. А. Циганчук, В. Чепурнов та ін.

Дослідженню державної молодіжної політики були присвячені роботи вітчизняних науковців М. Головатого, В. Головенька, М. Перепелиці; вивченню становлення молодіжного руху в організованій та неформальній формі – В. Головенька, О. Корнієвського, В. Куліка, М. Пашкова, О. Старинця, В. Якушика; аналізу процесу становлення громадянського суспільства в Україні та пов'язаної з ним політичної культури молоді – М. Пірен, В. Ребкала, С. Телешуна.

Але попри це все ж практично відсутні роботи, присвячені комплексному дослідженню процесу розвитку та становлення сексуальної освіти молоді в діяльності громадських об'єднань.

Мета дослідження: здійснити теоретичне обґрунтування змісту, форм та методів сексуальної освіти молоді, на прикладі сексуальної освіти закордоном і в Україні; дослідити сексуальну освіту молоді в діяльності громадських об'єднань.

Завдання дослідження:

1. На підставі аналізу літератури охарактеризувати стан досліджуваної проблеми у вітчизняній та іноземній науці.
2. Охарактеризувати зміст, форми та методи сексуальної освіти в діяльності громадських об'єднань.
3. Провести інформаційну кампанію з сексуальної освіти молоді.
4. Розробити, впровадити й експериментально перевірити ефективність програми з сексуальної освіти молоді.

Методи дослідження: аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація науково-теоретичних положень – задля визначення змісту базових понять дослідження та експериментальна перевірка програми щодо сексуальної освіти молоді.

Ключові слова: сексуальна освіта, молодь, громадські об'єднання, інфекції, що передаються статевим шляхом, ВІЛ, репродуктивне здоров'я.

Шевченко Віталія Олександрівна

Науковий керівник:

Клішевич Наталія Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, доцент

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

Актуальність дослідження. Сучасна соціальна ситуація розвитку суспільства характеризується розширенням кола об'єктів соціальної роботи. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває професія соціального педагога. До ключових компетентностей фахівців соціальної сфери належать: професійна компетентність, управлінсько-організаторська компетентність, комунікативна компетентність, особистісно-розвивальну компетентність, соціально-психологічну компетентність, прогностичну компетентність, здоров'язберігальну компетентність.

Професійна компетентність майбутніх соціальних педагогів найбільш активно формується під час проходження літньої педагогічної практики. Літня педагогічна практика для студентів є своєрідним каталізатором перетворення теоретичних надбань у практичну соціально-педагогічну реальність фахівця, а також вказує на рівень готовності студентів до професійної діяльності, формує уявлення про себе як про фахівця.

Робота в ролі вихователя в закладах оздоровлення та відпочинку вимагає від соціальних педагогів застосування всього обсягу теоретичних знань, отриманих упродовж періоду навчання у навчальному закладі для самостійного вирішення педагогічних задач, вибору методів, прийомів впливу на дітей, організації їх життєдіяльності. Під час літньої педагогічної практики відбувається інтенсивний розвиток професійної компетенції студента. Проблему формування професійної компетентності соціального педагога розглянуто в працях

А. Белінської, В. Бочарової, А. Ляшенка, І. Миговича, Г. Поповича, В. Сидорова, О. Холостової та інших. Теоретичні аспекти професійної підготовки майбутнього соціального педагога у вищому навчальному закладі переконливо розкрито в дослідженні О. Пожидаєвої.

Питання організації соціально-педагогічної роботи в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку деталізовано в працях: А. Капської, Є. Коваленко, Ж. Петрочко, та ін. Функції діяльності соціального педагога в літньому дитячому оздоровчому таборі було визначено у праці О. Бартків, Є. Дурманенко. Проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи в закладах оздоровлення та відпочинку було розглянуто у працях Р. Вайноли.

Проте особливості підготовки соціальних педагогів до роботи в закладах оздоровлення та відпочинку та переваги діяльності даних закладів у розв'язанні завдань соціально-педагогічної роботи не знайшли повного відображення в сучасних педагогічних дослідженнях.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити проблему формування професійної компетентності соціальних педагогів до роботи в закладах оздоровлення та відпочинку, а також розробити та експериментально перевірити ефективність програми підготовки соціальних педагогів до роботи в таких закладах.

Завдання дослідження:

1. Визначити сутність поняття «професійна компетентність» в науковій літературі;
2. Охарактеризувати складові професійної компетентності соціальних педагогів;

3. Дослідити особливості формування професійної компетентності соціальних педагогів для роботи в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку;

4. Проаналізувати специфіку соціально-педагогічної роботи в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку;

5. Впровадити програму підготовки соціальних педагогів до роботи в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку та здійснити її експериментальну перевірку.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури з питання формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів; розроблення діагностичного інструментарію щодо визначення рівня професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів до роботи в закладах оздоровлення і відпочинку; розроблення програми, спрямованої на підготовку студентів педагогічних університетів до роботи в закладах оздоровлення та відпочинку; кількісно-якісний аналіз результатів тренінгової програми для оцінки ефективності дослідження.

Ключові слова: професійна компетентність, підготовка студентів, соціально-педагогічна робота, заклади оздоровлення та відпочинку, дитячі заклади оздоровлення та відпочинку.

Лещенко Ганни Володимирівни

Науковий керівник:

Клішевич Наталія Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Актуальність теми дослідження. Процес соціальної адаптації першокласників до навчання у загальноосвітньому навчальному закладі важливий аспект становлення дитини в якості суб'єкта навчальної діяльності, оскільки в ході адаптації до навчання у загальноосвітньому навчальному закладі дитина отримує орієнтацію в системі поведінки як в школі, так і в класному колективі, яка надовго визначає подальшу долю її розвитку. Окрім того, у ході цього процесу формується учнівський колектив з певним рівнем соціально-психологічної згуртованості, багажем навичок поведінки та традицій.

Проблему соціальної адаптації досліджували багато зарубіжних і вітчизняних учених: О. Безпалько, Л. Виготський, А. Зак, А. Капська, В. Крутецький, О. Кононко, А. Леонтєв, Р. Овчарова та ін.

Проблема адаптації до нового оточення виникає в людини будь-якого віку під час будь-якої нової ситуації. Змінені звичні умови життя вимагають перебудови раніше сформованих стереотипів поведінки. Різка зміна звичних форм життя викликає, насамперед, нервово-психічне напруження, яке не завжди проходить без ускладнень, а інколи супроводжується важким емоційним перевантаженням. Початок систематичного навчання в школі є стресовою ситуацією в житті дитини, оскільки пов'язано з необхідністю адаптуватися до нових соціальних умов.

Слід відзначити, що явище адаптації, незважаючи на широке коло дослідження на рівні психологічних, фізіологічних, біологічних його механізмів залишається недостатньо розкритим. Як засвідчують результати наукових досліджень у сучасній загальній та педагогічній психології (І. Ліхницька, О. Новикова, С. Полтирев та інші), при вивченні проблеми психологічної адаптації перевага віддається окремим її ознакам. Наприклад, втомі (М. Антропова, О. Хрипкова), емоційному стану (Л. Дикая, Б. Додонов, О. Чебикін та інші),

працездатності (Л. Аболін, Б. Кочубей) без достатнього врахування всіх психологічних механізмів, що залучаються, а часом і визначають зміст адаптаційного прояву.

Відтак, надзвичайно актуальною в сучасних умовах постає питання комплексного вивчення адаптації до умов закладу середньої освіти. Дані фізіологів, психологів та педагогів засвідчують, що факт адаптації дитини до навчальної діяльності може по-різному впливати на стан її здоров'я, психічний розвиток та відношення до організованого процесу навчання.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити соціально-педагогічні умови адаптації першокласників до умов закладу середньої освіти.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз поняття адаптації, дезадаптації молодших школярів;
2. Визначити фізіологічні і психологічні аспекти соціальної адаптації дитини до школи;
3. Проаналізувати форми проявлення і причини дезадаптації молодших школярів;
4. Емпірично дослідити особливості соціальної адаптації молодших школярів до умов закладу середньої освіти;
5. Розробити цикл занять для розвитку пізнавально-вольової сфери, навичок адекватної соціальної поведінки молодших школярів.

Методи дослідження: теоретичні – теоретичний аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження; емпіричні – метод спостереження та педагогічний експеримент, що охоплює констатувальний та формувальний етапи.

Ключові слова: адаптація, першокласники (шестирічні і семирічні), шкільне навчання, заклад середньої освіти.

Михайленко Олександра Давидівна

Науковий керівник

Попова Альона Олексіївна,
викладач

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ У ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ СЛАБОЧУЮЧИХ ДІТЕЙ

Актуальність дослідження. В час активного розвитку сучасних інформаційних технологій суспільство зазнає постійних змін, що призводить до трансформації соціальної реальності та змін соціуму в цілому. Насамперед, значний вплив на дані процеси має Інтернет-мережа, яка відкрила нові кордони – це можливість навчатися, спілкуватися не виходячи з дому, віртуально подорожувати та дізнаватися безліч нового. Тим не менш, Інтернет-мережа не тільки спрощує життя, даючи змогу розвивати власні здібності, покращувати знання та розширювати коло інтересів, але й негативно впливає на формування особистих цінностей підростаючого покоління.

Проблематикою даного питання присвячені наукові дослідження Н.В. Ковальчук, Т.О. Малих, Є.Е. Серебряника, Н.І. Сатарової, Д.С. Сініцина, Г.Н. Чусавітіної. Науковці наголошують на тому, що використовуючи різноманітні Інтернет-ресурси та ту інформацію, яка на них розміщена особистість, а в нашому випадку це дитина, наражає себе на небезпеку через те, що вже не вона сама, а програма впливає на його поведінку та майбутню соціальну діяльність.

Особливо вразливою категорією є діти з особливими потребами, а конкретно діти з порушеннями слуху. Так склалося, що вже з самого початку слабчущі діти потребують створення спеціальних педагогічних умов, індивідуального підходу, заснованих на глибокому розумінні оточуючими дійсних причин утруднень в навчанні та спілкуванні. Для кожного з нас, для нашого розвитку слух має велике значення. Проте пізнання оточуючої дійсності, явищ природи та суспільного життя вкрай ускладнене для дитини позбавленої слуху. В доданок до всього фактор порушення слуху негативно впливає на процес оволодіння всією складною системою мови, а отже, обмежує можливості навчання та пізнання оточуючого світу. Мова регулює поведінку та всі види діяльності дитини. Тому, виховання дітей з неповноцінною мовою викликає певні труднощі. Глибоке порушення слуху та мови сприяє відомій соціальній ізоляції дітей з особливими потребами, так як їх участь в різних видах спільної діяльності з дітьми, які нормально чують, обмежена.

Таким чином їхня потреба знайти спрощене середовище для спілкування зростає в декілька разів і цим середовищем стає Інтернет-мережа. Звичайно користування Інтернетом дає можливість навчитися як правильно спілкуватись, самовиражатись і, таким чином, розвивати коло своїх інтересів, розширювати свій світогляд. Однак, так буде лише за умови поінформованості дитини про те, що таке мислити критично щоб оцінити достовірність та повноту інформаційних матеріалів; дотримуватися анонімності при розповсюдженні своїх персональних даних, оскільки в Інтернеті існують зловмисники, які найчастіше представляючись однолітком, входять у довіру, а потім намагаються дізнатися особисту інформацію; не погоджуватися на особисту зустріч із незнайомими людьми, з якими відбулося знайомство в Інтернеті. Намагатися уникнути ще однієї небезпеки – залежності від комп'ютерних ігор, яка може призвести до виникнення різних психологічних розладів, роздратування, погіршення здоров'я.

Особливість даного питання полягає в тому, що з часом набуті проблеми вийдуть за рамки монітору, причиною того стане підсилення поведінкових реакцій та недостатня сформованість критичного мислення. Така ситуація вплине на становлення майбутнього особистості, її здатності до входження в нові взаємини та вирішення повсякденних питань. Причиною того є Інтернет, який заповнює собою всю дитячу реальність замінює її на спілкування з друзями та знайомствами з новими людьми, проведення дозвілля, вирішення питань, які їх турбують, навчання, пошуку інформації, потрапляння у ризиковані ситуації та максимальна довіра до матеріалів та подій - у віртуальному просторі. В кінцевому результаті це призведе до спаду рівня соціалізованості та нездатності адаптуватися до оточуючих умов поза мережею. Проблематика соціально-педагогічної роботи з формування у слабчущих дітей молодшого шкільного віку безпечної поведінки у інтернет-мережі, ще не була досліджена. Тому, висока соціальна значущість проблеми зумовила вибір теми нашого магістерського дослідження.

Мета дослідження: проаналізувати зміст, форми, методи соціально-педагогічної роботи з формування у слабчущих дітей молодшого шкільного віку безпечної поведінки у інтернет-мережі та розробити і впровадити просвітницько-профілактичну програму для означеної категорії дітей.

Завдання дослідження:

1. Охарактеризувати сутність і проблематику такого явища, як інтернет-безпека слабчущих дітей молодшого шкільного віку.
2. Проаналізувати зміст та напрями соціально-педагогічної роботи з формування у слабчущих дітей молодшого шкільного віку безпечної поведінки в інтернет-мережі.
3. Визначити форми та методи соціально-педагогічної роботи з формування у слабчущих дітей молодшого шкільного віку безпечної поведінки в інтернет-мережі, що застосовують фахівці соціальної сфери.

4. Розробити, впровадити та експериментально перевірити дієвість технології організації соціально-педагогічної роботи з формування у слабочуючих дітей молодшого шкільного віку безпечної поведінки у інтернет-мережі.

Методи дослідження: теоретичні: узагальнення теоретичних даних, аналіз наукових, соціологічних, психологічних, соціально-педагогічних джерел, порівняння, синтез праць присвячених проблемі інтернет-безпеки серед дітей; емпіричні – розроблення відповідного змістово-технологічного забезпечення – тренінгової програми; включене неформалізоване спостереження, опитування дітей та їхніх батьків, вчителів закладів освіти, де навчається ця категорія дітей; методи математичної статистики з метою кількісної обробки даних та визначення статистичної значущості отриманих під час експерименту результатів.

Ключові слова: інтернет, інтернет-безпека, слабочуючі діти, безпечна поведінка.

Рашевська Руслана Іванівна

Науковий керівник:

Попова Альона Олексіївна,
викладач

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ З РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ У ЗАКЛАДАХ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ

Актуальність дослідження. Реформування системи інтернатної освіти, що відбувається в Україні, актуалізує необхідність створення інклюзивного освітнього середовища, сприятливого для дітей з розумовою відсталістю, та забезпечення дієвої соціально-педагогічної підтримки їхніх батьків.

Основні положення соціально-педагогічної підтримки дітей з розумовою відсталістю та їхніх батьків окреслені у законах України: «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (від 21.03.1991 р. № 875-ХІІ), «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» (від 16.11.2000, № 2109-ІІІ), «Про охорону дитинства» (від 26.04.2001 р. № 2402-ІІІ), «Про реабілітацію інвалідів в Україні» (від 06.10.2005 № 2961-ІV), «Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю і Факультативного протоколу до неї» (від 07.09.2016 року № 1490-VІІІ), «Про освіту» (від 05.09.2017 № 2145-VІІІ), «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг (від 06.09.2018 № 2541-VІІІ); Указі Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (від 25.06.2013 № 344/2013); розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про затвердження концепції соціальної адаптації осіб з розумовою відсталістю» (від 25.08.2004 №619-р); постановах Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах (від 15.08.2011 № 872), «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами» (від 21.08.2013 № 607).

У сучасній педагогічній науці різні аспекти соціалізації та інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку знайшли висвітлення в наукових працях Л. Байди, О. Безпалько, І. Богданової, З. Бондаренко, О. Василенко, М. Галагузової, І. Іванової, О. Рассказової, Н. Софій. Особливості реабілітації осіб з інвалідністю є предметом дослідження Т. Єжової, Т. Зозулі, О. Романчука, С. Толстоухової.

Технологічний аспект соціально-педагогічної роботи із сім'ями, які виховують дитину з інвалідністю, досліджено Р. Вайнолою, О. Денисюк, О. Івановим, А. Капською,

А. Паливодою, Л. Тюптею. Основні парадигми й моделі в концептуалізації соціально-педагогічних основ підтримки сімей із дітьми з інвалідністю розкрито в роботах Т. Алексеєнко, Ю. Богінської. Проте саме соціально-педагогічна підтримка дітей з розумовою відсталістю у закладах інтернатного типу.

Мета дослідження - розробити та експериментально перевірити дієвість змісту, форм та методів соціально-педагогічної підтримки соціально-педагогічної підтримки дітей з розумовою відсталістю у закладах інтернатного типу.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність і науково обґрунтувати теоретичні засади соціально-педагогічної підтримки дітей з розумовою відсталістю у закладах інтернатного типу.

2. Розробити змістово-методичне забезпечення соціально-педагогічної підтримки дітей з розумовою відсталістю у закладах інтернатного типу.

3. Розробити методичні рекомендації для соціальний педагогів та батьків щодо підвищення ефективності соціально-педагогічної підтримки дітей з розумовою відсталістю у закладах інтернатного типу.

Методи дослідження: теоретичні: узагальнення теоретичних даних, аналіз наукових, соціологічних, психологічних, соціально-педагогічних джерел, порівняння, синтез праць присвячених проблемі дослідження соціально-педагогічної підтримки дітей з розумовою відсталістю у закладах інтернатного типу; емпіричні – розроблення відповідного змістово-технологічного забезпечення – тренінгової програми; включене неформалізоване спостереження, опитування дітей та батьків, вчителів закладів інтернатного типу; методи математичної статистики з метою кількісної обробки даних та визначення статистичної значущості отриманих під час експерименту результатів.

Ключові слова: розумова відсталість, дитина з розумовою відсталістю, соціально-педагогічна підтримка, заклади інтернатного типу.

Свінцова Поліна Олександрівна

Науковий керівник:

Суліцький Вадим Володимирович
кандидат психологічних наук, доцент,

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ПІДЛІТКАМИ, СХИЛЬНИМИ ДО ПРАВОПОРУШЕНЬ, У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день в українському суспільстві, на тлі складних соціально-економічних реформ і потрясінь, відбуваються великі зміни, що супроводжуються глибокою кризою всіх сфер життєдіяльності соціуму, послабленням виховного потенціалу не лише сім'ї, школи, а й інших громадських інститутів, проблемами перегляду ціннісних орієнтирів, соціально-економічної поляризації населення. Стрімкими темпами відбувається заповнення соціального простору девіантними цінностями, порушення (або ігнорування) значною частиною індивідів існуючих норм права та моралі. За умов кризового стану суспільства особистість опинилася в складній ситуації вибору цінностей, пріоритетів, способів адаптації. І найбільш гостро ця проблема стоїть саме перед підлітками, адже вони є найбільш уразливою категорією до формування різних видів девіацій.

Поле ненормативної поведінки впродовж останнього часу суттєво розширилося за рахунок нових форм девіацій, асоціальних і протиправних дій підлітків: ігроманії, інтернет-залежності, булінгу тощо та ін. Соціальна незрілість, не сформованість правових установок

часто призводить до правового нігілізму підлітків, свідомого ігнорування вимог закону, заперечення соціальної цінності права, що знаходить вияв у різних формах девіантної поведінки, в тому числі, вчинення правопорушень і злочинів.

У зв'язку з цим, головна роль у рішенні цієї найгострішої проблеми приділяється соціальній педагогіці, хоча, звичайно, вирішити її можна тільки комплексно, із залученням усіх ресурсів і сил суспільства. Однак, інтеграція зусиль соціуму може здійснитися лише в межах науково обґрунтованого, забезпеченого ефективними технологіями соціально-педагогічної системи проведення профілактичних заходів з підлітками, які схильні до вчинення протиправних дій, що забезпечують формування особистості з твердими і правильними життєвими установками.

Аналізуючи сучасні літературні джерела у галузі соціальної педагогіки, ми можемо бачити, що проблему девіантної поведінки та її профілактики досліджували багато науковців, серед яких можна назвати такі імена, як Н. Агетик, Л. Артюшкіна, Г. Бевз, О. Безпалько,

І. Белінська, Т. Василькова, Ю. Василькова, М. Галагузова, Н. Грінченко, Н. Заверико, І. Зверєва, С. Зінченко, А. Капська, Н. Квітковська, Л. Коваль, М. Ковальчук, І. Ковчіна, Л. Козаков, С. Коношенко, В. Курбатов, Т. Малихіна, Л. Мардахаєв, А. Мудрик, Р. Овчарова, С. Омельченко, В. Оржеховська, І. Пеша, А. Платонова, Л. Просандаєва, М. Фіцула, С. Харченко, С. Хлебик, Є. Холостова, В. Шутьга, Л. Яковлева та ін.

Мета дослідження: на основі теоретичного аналізу розкрити проблему правопорушень серед підлітків та дослідити соціально-педагогічну роботу з підлітками, схильними до правопорушень.

Завдання дослідження:

1. Дослідити проблему схильності підлітків до вчинення правопорушень.
2. Розкрити зміст, форми та методи соціально-педагогічної роботи з підлітками, які схильні до вчинення правопорушень.
3. Розробити соціально-педагогічний інструментарій щодо профілактики правопорушень серед підлітків і визначити його ефективність.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз психологічної та педагогічної літератури з метою з'ясування сутності, особливостей, причин схильності підлітків до вчинення правопорушень, педагогічних умов її профілактики в соціально-виховному середовищі загальноосвітньої школи; емпіричних: спостереження, анкетування, бесіда, тестування, метод експертних оцінок, на основі яких буде визначатися рівень схильності підлітків до вчинення правопорушень; за допомогою педагогічного експерименту перевірятимуться педагогічні умови профілактики схильності підлітків до правопорушень; методи математичної статистики будуть застосовані з метою кількісної та якісної обробки даних і визначення статистичної значущості результатів, отриманих під час експерименту.

Ключові слова: правопорушення, підліток, соціально-педагогічна робота, схильність, профілактика.

Шинкаренко Дар`я Василівна

Науковий керівник:

Степанова Олена Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У ІТ-СЕРЕДОВИЩІ

Актуальність дослідження. Розвиток інформаційних і комунікативних технологій, їх масова доступність для користувачів будь-якого віку розширили можливості людини у спілкуванні й отриманні необхідної інформації та послужили початком нового еволюційного процесу, що отримав назву «інформатизація».

Сьогодні практично для усіх очевидні численні позитивні соціальні наслідки розгортання глобальної комп'ютерної мережі. Комп'ютери, об'єднані спільною мережею, беруть на себе функції і всесвітнього банку інформації, й самого мобільного засобу зв'язку, а комп'ютер виступає не тільки як технологічний засіб, а й як засіб самореалізації людини, як інструмент творчості, що стимулює краще пізнати самого себе, повніше відкрити свої здібності, виявити свою індивідуальність. Однак поряд з позитивним впливом ІТ-середовище усе частіше стає підґрунтям для формування девіацій серед неповнолітніх користувачів мережі, підлітків зокрема.

Зарубіжні та вітчизняні педагоги, соціальні педагоги, психологи, соціологи, що спеціалізуються у сфері інформатизації (О.Арестова, А.Войскунський, В.Венда, А.Жичкіна, Т.Келер, Є.Ковалевська, П.Муштян, Д.Тедот, Т.Тропіна, В.Фріндте, Л.Юр'єва, К.Янг та ін.) підкреслюють важливість подолання негативного впливу на підлітків-користувачів мережею Інтернет.

Серед негативних явищ користування підлітками комп'ютером зафіксовано доступність небажаного контенту - порнографія, пропаганда нетерпимості, наркотиків, тероризму, правопорушень, злочинності, хуліганські витівки та злочинні дії, опосередковане використання інформаційно-комунікативних технологій, широкий обсяг інформації погрозливого характеру, що включає пропаганду насилля, у вільному доступі знаходяться рецепти виробництва наркотичних та вибухових речовин; ведеться деструктивна проповідницька діяльність, нав'язуються містичні та езотеричні вчення й практики, магія, шаманство й т.п.

У сфері дозвілля дітей і підлітків користуються значною популярністю азартні комп'ютерні ігри, ігри з елементами насилля, жорстокості, «відходу» у віртуальний світ. Невід'ємною частиною життя сучасного підлітка стало «віртуальне спілкування» (чати, блоги, Інтернет-щоденники, ICQ, e-mail), мережеві спільноти, мережеві знайомства, «кіберсекс» та ін. Безконтрольний доступ до глобальних комп'ютерних мереж підлітків мимоволі сприяє розбещенню неповнолітніх, а також зростанню в шкільному середовищі жорстокості та насилля. Також гостро стоїть проблема забезпечення інформаційної безпеки - захисту особистого доступу до персональних інформаційних ресурсів, заміни реального життя віртуальним.

В якості основних поведінкових відхилень в ІТ-середовищі дослідники вирізняють: асоціальну поведінку (кіберхуліганство та захоплення віртуальним сексом), делінквентну поведінку (комп'ютерні злочини, кібертероризм), адиктивну поведінку (Інтернет-залежність, геймерство) та гіперздібності у сфері ІТ (хакерство).

У зв'язку з цим зростає роль профілактичної роботи у сфері попередження та подолання девіацій, пов'язаних з використанням персонального комп'ютера.

Аспекти профілактичних процедур для роботи з неповнолітніми девіантами розкривають у своїх працях Ю. Бабаєва, С. Белічева, Ю. Клейберг, С. Кулаков, С. Марченко, В. Оржеховська, Н. Ричкова, О. Соколова, С. Толстоухова, Х. Ремшмідт, М. Фіцула, Т. Шилова, Л. Шнейдер та ін.

Важливість і актуальність означеної проблеми, її надзвичайна небезпечність дозволила сформулювати тему магістерського дослідження «Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки підлітків у ІТ-середовищі».

Мета дослідження полягає в достеменному аналізі явища, підходів до профілактики девіантної поведінки підлітків у ІТ-середовищі та розробці профілактичної програми попередження виявів девіантної поведінки підлітків в умовах шкільної практики.

Завдання дослідження:

1. Виявити сучасний стан досліджуваної проблеми девіантної поведінки підлітків в сфері інформаційних технологій.

2. Проаналізувати напрями й зміст профілактичної роботи з попередження виявів девіантної поведінки підлітків у ІТ-середовищі.

3. Розробити профілактичну програму попередження відхилень у поведінці підлітків в умовах шкільної практики.

4. Здійснити експериментальну перевірку дієвості розробленої профілактичної програми з попередження девіантної поведінки підлітків у сфері інформаційних технологій.

Методи дослідження:

Теоретичні – аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація – для уточнення сутності базових понять дослідження, характеристики поведінки підлітків, які користуються ІТ-середовищем; дослідження нормативних документів, що унеможливають порушення правил користування мережею Інтернет. Педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний) для обґрунтування профілактичної моделі та перевірки її дієвості в умовах шкільної практики. Методи статистичного обчислення для узагальнення результатів експериментальної роботи.

Ключові слова: підлітки, девіантна поведінка, мережа Інтернет, ІТ-середовище, профілактика, шкільна практика профілактики девіантної поведінки.

Чепенець Ольга Олександрівна

Науковий керівник:

Лях Тетяна Леонідівна,

кандидат педагогічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ПОДОЛАННЯ ПОДРУЖНІХ КОНФЛІКТІВ У МОЛОДИХ СІМ'ЯХ

Актуальність теми. Першоосновою духовного, соціального та економічного розвитку суспільства є сім'я. Сім'я визначається як соціальний інститут та особлива соціальна система, що є підсистемою (осередком) суспільства і постійно відчуває безпосередні зміни (особливо негативні), які відбуваються в Україні та відповідно сама накладає відбиток на розвиток суспільства. Сім'я характеризується за такими ознаками, як шлюбні, кровні, міжпоколінні, встановлені зв'язки між членами сім'ї; родинні почуття; почуття безпеки, захищеності, любові, поваги; спільний побут і проживання членів сім'ї; наявність певних функцій у суспільстві; прав сім'ї у суспільстві та прав членів сім'ї у родині; обов'язків членів сім'ї стосовно один одного та відповідальність перед суспільством за своїх членів. Науково-

психологічні аспекти особливостей сімейних взаємин досліджували М. Абалкіна, Т. Андрєєва, Ю. Бакуліна, І. Гребенніков, Е. Ейдемільер, Е. Калмикова, С. Ковальов, М. Обозов,

Ю. Олійник, Л. Шнейдер, В. Юстіцкіс.

Процес формування та розвитку сучасної української сім'ї проходить у складних і суперечливих умовах, на фоні яких відбувається погіршення стану фізичного і психічного здоров'я людей, зростання міжособистісної ізоляції, агресивності, нездатності розв'язувати власні проблеми та конфлікти, що виникають на їхньому життєвому шляху. Дослідження науковців (М. Алексєєва, Т. Говорун, С. Дворняк, В. Зацепін, Т. Кириленко, С. Ковальов, О. Кочарян, М. Обозов та ін.) свідчать про наявність кризи, в якій знаходиться сім'я як елемент соціальної системи суспільства, що є основною проблемою подружніх конфліктів у молодих сім'ях.

Конфліктні ситуації притаманні для різних стадій розвитку сім'ї про що свідчать аналіз практики сімейного життя і праці науковців (Ю. Альошина, Н. Грішина, С. Ковальов, С. Кратохвіл, Д. Кустар, В. Сисенко), які досліджували саме причини виникнення подружніх конфліктів у молодій сім'ї. Найбільш істотна роль конфлікту в період формування сім'ї, коли подружжя тільки починає пристосовуватися один до одного. Саме на цьому етапі важливо визначити причини конфліктних ситуацій та запропонувати шляхи їх вирішення.

У більшості випадків суперечки між чоловіком і дружиною ведуться на підставі індивідуально-егоїстичних позицій: кожен домагається ствердження своєї точки зору за рахунок інтересів партнера і не прагне улагодити справи з урахуванням інтересів сім'ї. У результаті такої ситуації підвищується кількість розлучень і повторних шлюбів. Доцільно зазначити, що оскільки сім'я є основою суспільства, то дана проблематика носить не лише міжособистісний, але й соціальний характер, тому дослідження подружніх конфліктів у молодих сім'ях представляють практичний інтерес.

Стан вивчення проблеми засвідчив, що спостерігається певний дефіцит теоретичних знань та практичних рекомендацій, які могли б допомогти молодому подружжю не допустити виникнення конфліктів або сформувати навички конструктивного вирішення конфліктних ситуацій. Для того, щоб знайти оптимальне рішення, необхідно знати як розвиваються конфлікти, а на підставі цього під час конфліктних ситуацій необхідно усвідомлювати правильну лінію поведінки, щоб дійти компромісу і злагоди.

Проблема подружніх конфліктів у молодій сім'ї є актуальною, вітчизняні та зарубіжні вчені проводять інтенсивні дослідження, результати яких дозволяють зробити висновок про наявність кризи, в якій опинилася сьогодні українська сім'я як елемент соціальної системи суспільства. Ознаками такої кризи є: високий рівень незадоволеності подружнім життям; дисфункційний розвиток взаємин у шлюбі; конфліктність; стійка орієнтація подружжя на розлучення та малодітну сім'ю; нездатність досягти порозуміння і злагоди; зростання кількості розлучень тощо. Під цим кутом зору стає зрозумілим, що сім'я, особливо на початковій стадії її розвитку, потребує соціально-психологічної підтримки та допомоги про що свідчать наукові праці (П. Ватславик, С. Гордон, Н. Давідсон, В. Кемплер, С. Мінухін, В. Сатір) в аспекті психологічних підходів надання консультативної допомоги сім'ї та засад позитивної психотерапії (Н. Пезешкіан).

Аналіз означеної проблематики дав можливість переконатися, що не зважаючи на значний обсяг теоретичної та прикладної розробки даної проблеми, вона й досі викликає гострі дискусії. У науковій літературі недостатньо розроблені шляхи попередження та вирішення протиріч у сім'ї, тому уваги потребує теоретичне та експериментальне дослідження шляхів виникнення подружніх конфліктів у молодій сім'ї, яка легко піддається впливу різних зовнішніх і внутрішніх негативних чинників. Відповідно до актуальності окреслених проблем, враховуючи їх практичну значущість і недостатню розробленість, було обрано тему магістерської роботи – «Подолання подружніх конфліктів у молодих сім'ях».

Мета дослідження: виявити і теоретично обґрунтувати типові стилі поведінки під час виникнення подружніх конфліктів у молодих сім'ях та сформувані навички конструктивного стилю поведінки в експериментальній групі сімей за допомогою спеціально розроблених заходів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до проблеми подружніх конфліктів у молодих сім'ях, що висвітлені у науковій літературі та виявити причини виникнення подружніх конфліктів у молодих сім'ях.

2. Скласти програму дослідження, підібрати методики, за допомогою яких буде проводитися вивчення стилів поведінки в конфліктних ситуаціях, які переважають у подружніх пар.

3. Зробити діагностичний зріз на початковому етапі дослідно-експериментальної роботи та проаналізувати його результати.

4. Розробити та провести тренінгові заняття для соціальних працівників на тему «конструктивне вирішення конфліктів молодого подружжя» та провести повторне тестування за допомогою раніше підібраних методик і проаналізувати його результати.

5. Зробити порівняльний аналіз результатів першого і другого зрізів дослідження та інтерпретувати його дані та запропонувати рекомендації щодо подолання подружніх конфліктів.

Методи дослідження: теоретичні – вивчення та аналіз матеріалу з питань стратегій поведінки членів подружжя в конфліктних ситуаціях та систематизація фактичного матеріалу з досліджуваної проблеми; підготовка інструментарію (добір необхідних методик та розробка тренінгових занять) для проведення експериментального дослідження; *емпіричні* – опитування, спостереження для визначення стратегії поведінки респондентів у конфліктних ситуаціях на різних етапах дослідження; збір та опрацювання емпіричної інформації для порівняння результатів стратегій поведінки членів молодого подружжя у конфліктних ситуаціях на різних етапах дослідження; методика діагностики схильності особистості до конфліктної поведінки, розроблена К. Томасом; опитувальник «Конструктивно-деструктивна сім'я», розроблений Е. Ейдемільлером та В. Юстицькісом.

Ключові слова: міжособистісні відносини, конфлікт, види конфліктів, подружжя, молода сім'я.

Сергєєва Ольга Сергіївна
Науковий керівник:
Петрочко Жанна Василівна,
доктор педагогічних наук, професор

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Актуальність теми дослідження. Пріоритетним напрямом виховання дітей та молоді в системі освіти України є національно-патріотичне виховання. Суспільству необхідно розуміння, що аспекти соціально-політичного розвитку мінливі, а глибока пошана багатовікових традицій народу, рідної землі здавна була ознакою найкращих людських рис. Національна свідомість стає одним із найважливіших показників не лише освіченості, а й вихованості, високої культури, цілісності особистості. Високий рівень сформованості національної свідомості стимулює кожного майбутнього фахівця глибоко

пізнавати ідейні, моральні, духовні багатства рідного народу, турбуватися про природу рідної землі, зберігати етнічне середовище, розвивати матеріальну і духовну культуру.

Актуальність національно-патріотичного та духовного виховання юного покоління зумовлюється процесом формування в Україні громадянського суспільства, становлення єдиної нації. Патріотизм сьогодні є нагальною потребою і для людей, і для держави, оскільки високий рівень патріотизму громадян забезпечить повноцінний гармонійний розвиток як особистості в державі, так і суспільства в цілому.

Національно-патріотичне виховання підростаючого покоління забезпечить цілісність народу України, його національне відродження, об'єднання різних етносів і регіонів країни, соціально-економічний і демократичний розвиток України, розбудову та вдосконалення суверенної правової держави, соціально-політичну стабільність у державі та гідне представлення нашої країни у світі. Серед характерних ознак патріотизму визначаються розуміння і сприйняття української ідеї; сприяння розбудові державної незалежності; засвоєння національних цінностей, української культури, мови, прищеплення шанобливого ставлення до історичної пам'яті; військово-патріотичне виховання тощо.

Неабияку роль у національно-патріотичному вихованні відіграють заклади позашкільної освіти, оскільки функціонують на засадах добровільності, творчості, продуктивної колективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що обрана тема є актуальною як в теоретичному, так і практичному аспектах. Питаннями національно-патріотичного виховання займалися такі дослідники: І. Бех, О. Сухомлинська, К. Чорна, Р. Сойчук, Ж. Петрочко, Т. Потапчук, В. Кириченко, К. Журба та ін.

Об'єкт дослідження: процес національно-патріотичного виховання підлітків у закладах позашкільної освіти.

Предмет дослідження: напрями та форми роботи соціального педагога щодо національно-патріотичного виховання підлітків у закладах позашкільної освіти.

Мета: визначити актуальні напрями та ефективні форми роботи соціального педагога щодо національно-патріотичного виховання підлітків у закладах позашкільної освіти.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються такі **завдання:**

1. Проаналізувати нормативно-правову базу національно-патріотичного виховання дітей та молоді в Україні; визначити складові патріотизму та напрями національно-патріотичного виховання.

2. Охарактеризувати роль закладів позашкільної освіти в національно-патріотичному вихованні підлітків; вивчити досвід реалізації програм національно-патріотичного виховання у закладах позашкільної освіти.

3. Виявити можливості та труднощі національно-патріотичного виховання у закладах освіти.

4. Визначити та описати ефективні форми роботи соціального педагога щодо національно-патріотичного виховання підлітків у закладах позашкільної освіти.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, заклади позашкільної освіти, стратегія національно-патріотичного виховання, напрями та форми роботи соціального педагога.

Спеціальність «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

Освітня програма «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

Глушкова Катерина Олександрівна

Науковий керівник:

Спіріна Тетяна Петрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Актуальність дослідження. В умовах соціально-політичної трансформації нашого суспільства, розбудови та зміцнення державності, відродження глибинного культурно-історичного досвіду та традицій національного виховання надзвичайно актуальною постає проблема духовного і фізичного розвитку молодого покоління, і як необхідна умова цього - зміцнення і збереження його здоров'я. Сьогодні проблема здоров'я набула планетарного масштабу, поряд з такими, як екологічна катастрофа, розмежування економічних рівнів країн планети, демографічна проблема, нестача ресурсів планети і науково-техногенних наслідків, загроза світової війни. Саме тому важливою соціальною проблемою постає формування у молодого покоління, зокрема у підлітків, мотивації до здорового способу життя.

Особливо вразливою групою є – учні професійно-технічних навчальних закладів. Це пов'язано з особливостями підліткового та юнацького віку, для якого характерними є вікові психологічні труднощі. Для цього періоду надзвичайно актуальною є необхідність соціальної ідентифікації, вибору системи цінностей, вибору життєвого шляху, значимих дорослих, професійне самовизначення.

Аналіз наукових праць (О. Вакуленко, С. Закопайло, Н. Зимівець, Л. Іващенко, Н. Комарова, О. Омельченко, В. Оржеховська, О. Яременко) доводить, що проблема формування здорового способу життя є багатогранною і включає в себе усі аспекти розвитку людини: інтелектуальний, фізичний, духовний, естетичний, моральний, правовий, соціальний. До того ж дана проблематика стосується ще й таких сторін життєдіяльності, як дотримання режиму дня, харчування, праці і відпочинку, особистої гігієни, а також – подолання шкідливих звичок.

Питання здоров'я та здорового способу життя підлітків і умови їх оптимізації є предметом дослідження філософів, медиків, психологів, педагогів. Теоретико-методологічні засади цих питань сформульовано у працях А. Здравомислова, І. Смирнова, Л. Сущенко; питання формування здорового способу життя з позицій медицини розкрито в роботах М. Амосова, Н. Артамонова, А. Леонтьєва, Ю. Лісіцина; психолого-педагогічні аспекти формування мотивації до здорового способу життя у підлітків розглянуті в дослідженнях Т. Бойченко, В. Вілюнас, С. Занюк, Т. Кудріної,

С. Лапаєнко. Проте вищезазначені дослідження не вичерпують усі проблеми формування мотивації до здорового способу життя підлітків. Сучасне суспільство

знаходиться в стані трансформації, що зумовлює швидкі зміни умов життя та діяльності особистості, відповідно, з'являються нові чинники, що мають вплив на спосіб життя та здоров'я людей, і, в першу чергу, молодого покоління. Зі зміною суспільства змінюються умови життя в ньому, змінюється і сам спосіб життя молодого покоління.

Здоровий спосіб життя багато в чому залежить від ціннісної орієнтації учнів як особистісно-значущої, але яка не завжди збігається з цінностями, виробленими суспільною свідомістю. Так, в процесі накопичення особистістю соціального досвіду можлива дисгармонія пізнавальних (наукові та життєві знання), психологічних (формування інтелектуальних, емоційних, вольових структур), соціально-психологічних (соціальні орієнтації, система цінностей), функціональних (навички, вміння, звички, норми поведінки, діяльність, відносини) процесів. Подібна дисгармонія може стати причиною формування асоціальних якостей особистості. Тому у навчальному закладі необхідно забезпечити свідомий вибір особистістю суспільних цінностей здорового способу життя та формувати їх на основі стійкої, індивідуальної системи ціннісних орієнтації, яка здатна забезпечити саморегуляцію особистості, мотивацію її поведінки та діяльності.

Мета дослідження: визначити зміст, форми та методи формування мотивації до здорового способу життя серед учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати сучасну філософську, психологічну, педагогічну, соціально-педагогічну літературу щодо формування мотивації до здорового способу життя.
2. Визначити особливості формування мотивації до здорового способу життя в учнів професійно-технічних навчальних закладів.
3. Визначити особливості формування мотивації до здорового способу життя в учнів професійно-технічних навчальних закладів.
4. Розробити програму щодо формування мотивації до здорового способу життя серед учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Методи дослідження: аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація науково-теоретичних положень – для визначення змісту базових понять дослідження та експериментальна перевірка програми щодо формування мотивації до здорового способу життя.

Ключові слова: здоров'я, здоровий спосіб життя, мотивація, учні, професійно-технічні навчальні заклади.

Гордун Ганна Вікторівна

Науковий керівник:

Сапіга Світлана Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, старший викладач

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Актуальність дослідження. Кризові зміни в суспільно-політичному житті України, екологічне та санітарне неблагополуччя, бідність призводять до зростання кількості соціально-знедолених і незахищених людей, спричиняють погіршення фізичного і психічного здоров'я населення. В цих умовах життєво необхідною стає медико-соціальна робота, яка забезпечується соціальними працівниками. Вони реалізують спеціальні

профілактичні та реабілітаційні програми для особливих категорій осіб – алкогольно та наркозалежних, психічно хворих, ВІЛ-інфікованих у наркологічних і психіатричних диспансерах, центрах профілактики та боротьби зі СНІДом; організують реабілітаційну роботу з інвалідами у медико-соціальних реабілітаційних закладах; здійснюють соціально-психологічну підтримку людей похилого віку та невиліковно хворих у геріатричних інтернатах, хоспісах та ін.

Суб'єкти, які здійснюють медико-соціальну роботу в Україні в своїй діяльності керуються такими нормативно-правовими актами та законами як: Укази Президента «Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей» (2005); «Про невідкладні додаткові заходи протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні» (2017), Закони України «Про соціальні послуги» (2003), «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (1993), «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» (2017), «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2001), «Про охорону дитинства» (2001).

Об'єктивними вимогами, що зумовлені науково-технічним і соціальним прогресом сьогодення є технологізація медико-соціальної роботи як і будь-якої іншої діяльності в соціальній сфері. Вона завжди має інноваційний, творчий характер, тому що пов'язана з постійним пошуком більш досконалих і, як наслідок, більш ефективних способів використання ресурсів людини, її фізичного й інтелектуального потенціалу. Впровадження технологічного підходу в практику організації медико-соціальної роботи – це стратегічний напрямок, що має в своїй основі відмову в роботі з людьми від методу «проб і помилок» та постійну орієнтацію на високий кінцевий результат за оптимальних витрат зусиль і засобів.

Без знань теорії соціальних технологій, принципів технологічного підходу до медико-соціальної роботи неможливі планування, організація та надання соціальних послуг.

Питання технологізації медико-соціальної роботи досліджували В. Бочарова, І. Грига, Н. Зимовець, Г. Лактіонова, А. Мартиненко, Л. Тюття, О. Холостова та ін. Проте аналіз наукової літератури засвідчує наявність суперечності між соціальною потребою в професійно компетентних соціальних працівниках у сфері медико-соціальної роботи й недостатньою теоретичною та методичною розробленістю змісту, форм, методів і технологій цієї діяльності, що вимагає подальших ґрунтовних досліджень даної проблеми.

Мета дослідження: дослідити проблему застосування технологій медико-соціальної роботи в змісті діяльності соціального працівника.

Завдання дослідження:

1. На основі вивчення наукової літератури вивчити досвід та тенденції розвитку практики медико-соціальної роботи в Україні та за рубежом.

2. Здійснити теоретичний аналіз понять «соціальні технології» та «технології медико-соціальної роботи».

3. Виявити найбільш поширені технології медико-соціальної роботи у професійній діяльності соціальних працівників.

4. Проаналізувати досвід застосування технологій медико-соціальної роботи в Київському міському центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз і синтез з метою вивчення різних підходів до визначення змісту понять “медико-соціальна робота”, “технології медико-соціальної роботи” та ін.; порівняння, класифікація, узагальнення – для виділення особливостей медико-соціальної роботи в центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; емпіричні – узагальнення емпіричних даних; аналіз вторинної соціологічної інформації.

Ключові слова: діти, вікові особливості, заклади оздоровлення та відпочинку, літній табір, санаторій, методики організації дозвілля, соціально педагогічна робота в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.

Євтушок Інна Анатоліївна

Науковий керівник:

Лях Тетяна Леонідівна,

кандидат педагогічних наук, доцент

ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ У ДІТЕЙ ІЗ СІМЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Актуальність дослідження. Захист дітей від жорстокості, попередження злочинів проти них та ними є надзвичайно важливими, соціально значущими й актуальними завданнями, вирішення яких має міждисциплінарний характер. До їх вирішення повинні залучатися працівники правоохоронної системи, органів опіки та піклування, представники соціальної та педагогічної спільнот, співробітники медичної і психологічної служб. Однак, найчастіше зусилля зі створення ефективної системи профілактики та припинення насильства щодо дітей, надання допомоги жертвам жорстокого поводження розбиваються через перешкоди, з-поміж: відомча обмеженість і міжвідомча роз'єднаність, суб'єктивізм у виборі недержавних організацій для співпраці, відсутність єдиних методичних і системних підходів в організації профілактичної роботи; ігнорування профілактичної спрямованості в роботі з дітьми і сім'єю; відсутність законодавчих норм і правозастосовної практики щодо захисту і реабілітації жертв, що посилюється правовою не писемністю і недовірою населення до правоохоронних органів, низькими матеріальними статками, що не дозволяють звертатися за кваліфікованою юридичною допомогою; не сформованістю у педагогічних, поліцейських, соціальних, медичних працівників навичок спілкування з жертвою, що веде до приховування або замовчування фактів насильства, особливо за відсутності особистої зацікавленості дорослого в покаранні кривдника і реабілітації постраждалого від домашнього насильства; відсутність ефективно діючої і доцільно організованої реабілітаційної системи.

Проблема ускладнюється ще й тим, що значна частина постраждалих від насильства, або ж тих, хто його вчиняє з-поміж дітей – це вихідці з неблагополучних сімей, сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а інколи потребують кризового втручання з боку соціального працівника. Вони часто є не тільки жертвами булінгу з боку однолітків, але й самі є кривдниками.

Розв'язати цю проблему можна тільки у разі спільної профілактичної роботи соціальних працівників, соціальних педагогів, батьків і всіх дорослих, які так чи інакше причетні до виховання таких дітей.

Результати дослідження, проведеного ЮНІСЕФ у лютому 2017 року серед дітей 11-17 років по всій Україні, засвідчили невтішну тенденцію: 67 % дітей в Україні у віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу, 24 % - були жертвами булінгу, 44% - на власні очі спостерігали за цькуванням інших, але не розповідали про це дорослим через страх також стати жертвами булінгу.

Перші систематичні дослідження прояву довготривалої агресії серед підлітків належать скандинавським вченим, серед яких: Д. Олвеус, А. Пікас, Е. Роланд, П. Хайнеманн. Серед британських дослідників слід відзначити Д. Лейна, Е. Мунте, В. Ортона, Д. Таттума та ін., які вивчали проблему булінгу у молодшій і старшій середній школі. У США особливу увагу до питань булінгу почали виявляти на початку 90-х років ХХ ст. Щодо України, то проблема булінгу лише починає розроблятися. Заслугують на увагу праці А. Барліт, О. Глазман, А. Король, Л. Лушпай та ін.

Проте, проблема профілактики булінгу у дітей із сімей, які перебувають в складних життєвих обставинах, не була предметом спеціального дослідження. Тому, висока соціальна значущість проблеми зумовила вибір теми нашого магістерського дослідження.

Мета дослідження: здійснити теоретичне обґрунтування проблеми булінгу у дітей із сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, і розробити та перевірити ефективність відповідного змістово-технологічного забезпечення.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність поняття «булінг».
2. Охарактеризувати дітей із сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах.
3. Дослідити вплив складних життєвих обставин сім'ї на ситуації булінгу дітей.
4. Визначити зміст, форми і методи профілактики булінгу серед дітей із сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Методи дослідження: теоретичні: узагальнення теоретичних даних, аналіз наукових, соціологічних, психологічних, соціально-педагогічних джерел, порівняння, синтез праць присвячених проблемі дослідження явища булінгу та особливостей профілактики булінгу серед дітей, які виховуються в сім'ях, що перебувають у складних життєвих обставинах; емпіричні – розроблення відповідного змістово-технологічного забезпечення – тренінгової програми; включене неформалізоване спостереження, опитування дітей та їхніх батьків, вчителів закладів освіти, де навчається ця категорія дітей; методи математичної статистики з метою кількісної обробки даних та визначення статистичної значущості отриманих під час експерименту результатів.

Ключові слова: булінг, дитина, з сім'ї, яка опинилася у складних життєвих обставинах, просвітницька програма.

Ільтяєва Тетяна Олександрівна

Науковий керівник:

Суліцький Вадим Володимирович
кандидат психологічних наук, доцент

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ДО РОБОТИ З ЗАСУДЖЕНИМИ У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Актуальність дослідження. Рівень розвитку країни та зрілість суспільства характеризується її ставленням до соціально незахищених верств населення, до яких можна віднести засуджених, які знаходяться в місцях позбавлення волі. У даний час відбувається реформування кримінально-виконавчої служби України, яке спрямоване на гуманізацію процесів відбування та виконання покарань. Це передбачає не тільки новітніх підходів щодо процесів виправлення та ресоціалізації засуджених, але й підготовки фахівців, які будуть працювати з цією категорією громадян.

Більшість засуджених під час відбування строку покарання втрачають соціально-корисні зв'язки та підпадають під негативний внутрішньо середовищний кримінально-психологічний вплив. Це потребує від працівників установ виконання покарань специфічних знань і умінь для: подолання морального опору з боку засуджених; протистояння злочинній субкультурі; проведення соціальної індивідуальної і групової роботи з метою виправлення та ресоціалізації осіб, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі тощо.

Надання допомоги у вирішенні значущих соціальних проблем і забезпечення соціального захисту засуджених сприяє їх виправленню та підготовці до звільнення (процес

ресоціалізації), відновленню або створенню соціально-корисних зв'язків, побутовому та працевлаштуванню після відбуття строку покарання. Проведення соціальної роботи працівниками у пенітенціарній системі допомагає засудженим прийняти моральні норми та етичні правила, що встановлені в суспільстві, сформуванню потреби в їх дотриманні, вести повсякденний правослужняний спосіб життя.

Зараз кримінально-виконавча служба потребує високопрофесійних і морально-психологічно підготовлених соціальних працівників, які будуть здатні виконувати функції виправлення та ресоціалізації засуджених на основі сучасних підходів і методів соціальної роботи.

Проте, специфіка діяльності щодо виконання покарань у пенітенціарних закладах, негативні особливості осіб, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі, потребують від майбутніх соціальних працівників професійної і психологічної мотиваційної готовності до роботи з засудженими, володіння певними особистісними психологічними і моральними якостями та характеристиками, знаннями, вміннями та навичками, а також певними фаховими компетентностями.

Особливості діяльності в кримінально-виконавчій служби України, питання професійної та спеціальної підготовки фахівців для роботи з засудженими, проблеми мотиваційної готовності курсантів для майбутньої діяльності в установах виконання покарань, розглядали такі вчені, як О. Беца, І. Богатирьов, А. Галай, О. Джуца, Т. Журавель, І. Іванов, С. Кушнар'єв, Т. Кушнерова, В. Львовичкін, О. Романенко, В. Середницький, В. Синьов, В. Суліцький, М. Супрун, В. Стаднік та інші.

Проблематику професійної компетентності соціальних працівників розглядали Л. Анциферова, Ю. Варданян, П. Вейл, І. Клімкович, Н. Кузьміна, О. Маркова, Ф. Мерн, Л. Мітіна, В. Огарев. Питанням готовності до професійної діяльності соціальними працівниками в різних середовищних умовах присвячені наукові роботи О. Безпалько, І. Звереві, В. Поліщук, С. Харченка. Проблеми організації соціально-педагогічної та соціальної роботи в пенітенціарних закладах піднімалися у наукових дослідженнях українських фахівців О. Беци, Д. Вітфільда, В. Кривуші, О. Пташинського, В. Суліцького, Д. Ягунова.

Мета дослідження: на основі теоретичного аналізу та практичного дослідження визначити складові мотиваційної готовності студентів для роботи з засудженими в установах виконання покарань, і з урахуванням отриманих даних, розробити та впровадити програму професійної підготовки, що спрямована на підвищення фахових компетенцій і мотиваційної готовності майбутнього соціального працівника до роботи з засудженими в місцях позбавлення волі, та перевірити її ефективність.

Завдання дослідження:

1. Охарактеризувати специфіку професійної готовності майбутнього соціального працівника до роботи з засудженими в місцях позбавлення волі та розкрити складові її формування.
2. Визначити загальні фахові компетенції та складові мотиваційної готовності майбутнього соціального працівника до роботи з засудженими в місцях позбавлення волі.
3. Визначити стан сформованості професійної підготовки та мотиваційної готовності у майбутніх соціальних працівників до роботи з засудженими.
4. Розробити та впровадити програму, спрямовану на формування професійної підготовки майбутнього соціального працівника до роботи з засудженими в місцях позбавлення волі та перевірити її ефективність.

Методи дослідження: теоретичні: узагальнення теоретичних даних, аналіз наукових соціологічних, психологічних, соціально-педагогічних джерел; порівняння; синтез, присвячених проблемі досліджень, з метою накопичення науково-теоретичного підґрунтя для визначення сутності професійної і мотиваційної готовності майбутнього соціального

працівника до роботи з засудженими та його складових; методи узагальнення та систематизації з метою розробки програми, спрямованої на формування фахових компетенцій і професійної готовності майбутнього соціального працівника до роботи з засудженими; кількісно-якісний аналіз результатів впровадження програми для оцінки її ефективності; емпіричні: спостереження, опитування й анкетування майбутніх соціальних працівників для визначення стану сформованості професійної та мотиваційної готовності й оцінки їх потреб; методи математичної статистики з метою кількісної обробки та визначення статистичної значущості отриманих даних під час експерименту результатів.

Ключові слова: професійна підготовка, мотиваційна готовність, соціальна робота, структура професійної підготовки, фахова компетентність.

Маденова Юлія Віталіївна

Науковий керівник:

Денисюк Олена Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

ОРГАНІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. Безумовно, збільшення тривалості життя в країні деякою мірою відображає позитивні зміни якісних характеристик сучасного соціуму. Але при цьому старіння населення це дуже гостра соціальна проблема, яка впливає на планування і здійснення соціальної політики держави. Вона ставить перед суспільством гострі питання економічного, соціально-культурного, психолого-педагогічного, морального плану.

Роль дозвілля в житті літньої людини індивідуальна і залежить від психофізичних можливостей, суспільного становища й умов. Проживання літньої людини в окреслених умовах накладає істотний відбиток на її життєвий тонус, активність, психологічний настрій, зміну ціннісних настанов, рівень домагань.

В Україні, як і в багатьох європейських країнах, в останні десятиріччя значно зросла частка людей похилого віку. До старшого покоління сьогодні належить кожний п'ятий (за класифікацією ВОЗ: 60-74 – люди похилого віку; 75–89 – старі; 90 років і більше – довгожителі). За даними Інституту демографії в Україні нараховується 11 млн. людей похилого віку.

Велика відповідальність відводиться соціальному працівникові, який працює з людьми похилого віку. Адже саме він має можливість вплинути на свідомість старенької людини через емоційну сферу задля того, щоб зробити процес адаптації безболісним. Вибираючи методи роботи з людьми похилого віку, соціальний працівник повинен зважати на особливості емоційної сфери, щоб мати можливість впливу на неї. Робота соціального працівника має бути спрямована на ту складову психічної діяльності, яка і становить сферу її особистісних цінностей. Практично завдання полягає у визначенні обсягу та характеру повсякденної зайнятості. Головна роль тут має бути відведена самій людині. Людина похилого віку схильна до негативних емоцій. Оскільки змінились її соціальний статус, мікросередовище, в якому вона перебувала, ролі, які вона виконувала, знизилась соціальна та біологічна адаптивність, працеспроможність, продуктивність діяльності, погіршився її фон самопочуття. Неспроможність старої людини щось робити для інших викликає у неї почуття неповноцінності, роздратованості та бажання сховатися, яке в майбутньому переросте у

байдужість до навколишнього світу. Саме цього процесу не повинен допустити соціальний працівник. До будинків для людей похилого віку потрапляє велика кількість осіб уже з проявами негативного процесу. Таким чином, головне завдання соціального працівника – підтримати людину похилого віку, показати її значущість для цього світу.

Аналіз філософської, психологічної, соціологічної і соціально-педагогічної літератури показав, що в даний час накопичено певний дослідницький матеріал з проблеми старості. Дослідження біологічних механізмів старіння, профілактики передчасного старіння представлені в працях Г. Бердишева, В. Войтенко, М. Канунго, А. Нагорного, В. Фролькіс, Д. Чеботарева. Дослідженням психологічних проблем людей похилого віку присвячені праці Г. Абрамової, Б. Ананьєва, Л. Анциферової, Г. Майбороди, Рошак Кароль та ін. Особливості самооцінки в похилому віці розкривають Л. Бороздіна, О. Молчанова. Вагомий внесок у вивчення проблеми людей похилого віку зробили українські наукові школи О. Богомольця, І. Мечникова, В. Фролькіса, які досліджували впливи соціальних, психологічних та біологічних чинників на особистість людини похилого віку. Однак, до теперішнього часу недостатньо розкриті соціальні аспекти роботи з людьми похилого віку, організація культурно-дозвілдової діяльності даної категорії людей.

Мета дослідження: дослідити особливості організації дозвілля людей похилого віку, розробити і перевірити ефективність відповідного змістово-технологічного забезпечення.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз літератури з проблеми організації дозвілля людей похилого віку. Схарактеризувати таку категорію людей як соціальну групу.
2. Схарактеризувати особливості організації культурно-дозвілдової діяльності людей похилого віку в неурядових організаціях.
3. Визначити зміст, форми і методи організації культурно-дозвілдової діяльності людей похилого віку в МБФ «Єврейський Хесед «Бней Азріель».
4. Розробити тренінгову програму для соціальних працівників з організації культурно-дозвілдової діяльності людей похилого віку.

Методи дослідження: теоретичні: узагальнення теоретичних даних, аналіз наукових, соціологічних, психологічних, соціально-педагогічних джерел, порівняння, синтез праць присвячених проблемі організації дозвілля людей похилого віку; емпіричні – розроблення відповідного змістово-технологічного забезпечення – тренінгової програми; включене неформалізоване спостереження, інтерв'ю з людьми похилого віку, опитування соціальних працівників, які працюють з даною категорією людей; методи математичної статистики з метою кількісної обробки даних та визначення статистичної значущості отриманих під час експерименту результатів.

Ключові слова: дозвілля, культурно-дозвіллова діяльність, люди похилого віку, соціальна робота з організації дозвілля.

Потапенко Катерина Юріївна

Науковий керівник:

Денисюк Олена Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПРОФІЛАКТИКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА СТОСОВНО ДІТЕЙ В ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ СІМ'Ї, ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Актуальність дослідження. Сім'я як основний осередок суспільства виконує найважливіші соціальні функції та відіграє визначальну роль у становленні людини. У сім'ї дитина робить перші кроки на довгому шляху своєї соціалізації. У сім'ї формується ціла низка соціальних потреб особистості, серед яких прагнення моральної підтримки, безпеки, захищеності від зазіхань, емоційного комфорту, визнання та прийняття з боку значущих людей. Але у цьому осередку часто наявні знушення та насильство. Жорстока поведінка з дітьми, нехтування їхніми інтересами можуть мати різні види й форми, але їхні наслідки завжди завдають серйозної шкоди фізичному й психічному здоров'ю, розвитку й соціалізації дитини, нерідко становлять загрозу її життю чи навіть спричиняють смерть.

На жаль, немає достовірної статистики про реальні вияви домашнього насильства щодо дітей, оскільки насильство в сім'ї – прихований бік її життєдіяльності. За неофіційною статистикою, понад 3 млн. дітей в Україні щороку стають свідками й жертвами домашнього насильства. Більшість із них зазнає важких психологічних травм, замикається в собі, виявляє схильність до суїциду, страждає від заниженої самооцінки.

В наш час проблему домашнього насильства, створення ефективної системи профілактики досліджують багато науковців. Тому доцільно виокремити декілька напрямів: пошук причин і факторів виникнення, виявлення та подолання домашнього насильства над дітьми (О. Коломієць, Т. Гончарова, О. Кочемировська та ін.); виділення основ соціально-правового захисту дітей від жорстокості (В. Голіна, Ж. Петрочко, Г. Черепанова, О. Іващенко та ін.); аналіз зарубіжного досвіду попередження явища жорстокості щодо дітей (С. Айропетов, З. Зайцева, В. Железнов, І. Зверева, О. Пилипенко, О. Романова та ін.); виділення окремих аспектів соціально-педагогічної діяльності щодо подолання жорстокого ставлення до дітей (Т. Журавель, Н. Заверико, І. Зверева, А. Капська, О. Караман, Л. Міщик, А. Мудрик, І. Трубавіна та ін.).

7 січня 2018 р. набув чинності Закон України № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Закон визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства.

Аналіз джерельної бази наукових досліджень дозволив зробити висновок, що проблема соціальної роботи з профілактики домашнього насильства стосовно дітей на сучасному етапі є недостатньо розкритою.

Мета дослідження: здійснити теоретичне обґрунтування проблеми домашнього насильства стосовно дітей, дослідити зміст, методи та форми роботи соціального працівника з профілактики домашнього насильства щодо дітей в центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність поняття домашнього насильства.

2. Проаналізувати зміст, форми та методи профілактики домашнього насильства стосовно дітей в центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

3. Дослідити фактори, що впливають на прояви домашнього насильства щодо дітей.

4. Визначити зміст, форми і методи профілактики домашнього насильства стосовно дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Методи дослідження: теоретичні: узагальнення теоретичних даних, аналіз наукових, соціологічних, психологічних, соціально-педагогічних джерел, порівняння, синтез праць присвячених проблемі дослідження явища домашнього насильства та особливостей профілактики домашнього насильства щодо дітей; емпіричні – розроблення відповідного змістово-технологічного забезпечення – профілактичної програми; включене неформалізоване спостереження, опитування дітей та їхніх батьків; методи математичної статистики з метою кількісної обробки даних та визначення статистичної значущості отриманих під час експерименту результатів.

Ключові слова: насильство, домашнє насильство, дитина, профілактика, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Радомська Дар'я Юрїївна

Науковий керівник:

Суліцький Вадим Володимирович
кандидат психологічних наук, доцент

ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ СЕРЕД МОЛОДІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Актуальність дослідження. Ми живимо у прогресивному суспільстві в умовах соціально-економічної нестабільності, що призводить до виникнення нових протиріч і потенційних джерел конфліктів. Окрім того, кожен з нас щодня контактує з багатьма різними особами, які дуже відрізняються один від одного. Завжди є відмінності: в сімейному, соціальному і культурному вихованні, в умовах розвитку, в типах темпераменту, особистісному характері, установках і цінностях, в умінні ефективно спілкуватися, в інтелекті, здатності до розуміння. Часто саме через зіткнення цих чинників, на тлі особистих незгод, виникають конфліктні ситуації. Люди не хочуть або не вміють слухати свого опонента, і не можуть обійтись без третьої сторони - медіатора.

Особливо відчутна конфліктність, через зштовхування поглядів і цінностей, серед молоді, у тому числі студентів, які навчаються у вищих закладах освіти. Це обумовлено внутрішніми протиріччями юнацького віку, перехідністю соціального становища, отриманням більших прав і можливостей, необхідністю у короткий термін адаптуватися до соціального середовища й опанувати систему знань, навичок і умінь для подальшої успішної соціально-професійної соціалізації.

На сьогоднішній день саме медіація є самою успішною формою регулювання конфліктів. І соціальному працівнику, як майбутньому професіоналу потрібно оволодіти цим методом, адже, його можливі клієнти - це вразливі верстви населення, як, наприклад, діти-сиріти; сім'ї, що опинилися в складних життєвих обставинах, підлітки з девіантною поведінкою, колишні засуджені тощо.

Тому, є важливим підготувати майбутніх соціальних працівників, які будуть мати справу з конфліктними ситуаціями у своїй професійній діяльності, для кращого розуміння роботи медіатора – як одного з виду їх роботи.

Свою увагу дослідженням різних аспектів медіації присвятили такі вітчизняні науковці, як: О.В. Аллахвердова, Ю.В. Бауліна, В.С. Гопанчук, І.А. Войтюк, В.В. Землянська, В.Т. Маляренко, Н.В. Нестор, Ю.Д. Притики, М.І. Хавронюк. Проблематика медіації, також, розглядалася багатьма іноземними вченими, серед яких: К. Мур, С. Пеппіт, Л. Райскін, А. Роу, Дж. Фолберг та інші.

Мета дослідження: на основі теоретичного аналізу наукової літератури щодо підготовки майбутнього соціального працівника до профілактики та попередження конфліктів, впровадити програму, спрямовану на формування професійних якостей та компетенцій медіаторської діяльності.

Завдання дослідження:

1. Розкрити науково-теоретичну сутнісні процесу медіації.
2. Проаналізувати моделі посередницької діяльності та специфіку їх застосування у роботі з молоддю, у тому числі, зі студентами ВНЗ.
3. Визначити стан сформованості професійних якостей майбутніх соціальних працівників, як медіаторів.
4. Впровадити програму, спрямовану на формування професійних компетенцій майбутнього соціального працівника, як медіатора.

Методи дослідження: теоретичні: узагальнення теоретичних даних, аналіз наукових соціологічних, психологічних, соціально-педагогічних джерел; системно-структурний аналіз літературних джерел та нормативних документів; синтез – дослідження з метою накопичення науково-теоретичного підґрунтя для визначення сутності процесів медіації у діяльності соціального працівника; методи узагальнення та систематизації з метою розробки програми, спрямованої на формування компетенцій та професійних якостей майбутнього соціального працівника для діяльності в ролі медіатора; кількісно-якісний аналіз результатів – впровадження програми для оцінки її ефективності; емпіричні: спостереження, опитування анкетування, тестування для виявлення рівня сформованості готовності майбутніх соціальних працівників до роботи медіатором; методи математичної статистики з метою кількісної обробки даних та визначення статистичної значущості отриманих під час експерименту результатів.

Ключові слова: молодь, громадські організації, медіація, конфлікт, соціальний працівник, студенти.

Резніченко Вероніка Георгіївна

Науковий керівник:

Сулицький Вадим Володимирович
кандидат психологічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Актуальність дослідження. За останній рік, кількість правопорушень вчинених неповнолітніми, за даними МВС України, зменшилося на 8 %. Але, за статистичними даними Генеральної прокуратури України, чисельність протиправних дій серед цієї категорії громадян, складає 18% -21% від загальної кількості вчинених населенням злочинів.

Визначення «правопорушення» в науці трактується як неправомірне (протиправне) суспільно-шкідливе винне діяння (дія чи бездіяльність) деліктоздатної особи, за вчинення якого особа може бути притягнута до юридичної відповідальності. Правопорушення

(delictum) за ступенем суспільної небезпеки поділяються на злочини і проступки. Відповідно до Кримінального кодексу України, злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину. Визначення проступку наведено в ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Відповідальності за проступок підлягають особи, які досягли на момент його вчинення шістнадцятирічного віку; за вчинення особливо-тяжких злочинів – з 14 років.

Кожний рік приймається багато нормативно-правових документів, які регламентують соціально-правову роботу серед підлітків з метою профілактики правопорушень. На жаль, вони не спрацьовують, а заходи, що застосовуються, мають тимчасовий позитивний ефект. Комплексність роботи втрачає найголовніший інструмент у цьому напрямку діяльності – індивідуальний підхід.

Кожне правопорушення має певні особливості (правові, соціальні, індивідуально-особистісні), оскільки його вчиняє конкретний індивідуальний чи колективний суб'єкт у певний час, у певному місці, при певних обставинах. Окрім того, щоб визнати ту чи іншу дію правопорушенням і встановити, чи має вона передбачені кримінальним законодавством ознаки, треба чітко визначити причини, умови, обставини, чинники, що спонукали неповнолітнього для вчинення протиправної дії.

Дослідженнями проблеми щодо правопорушень серед підлітків займалися такі вчені як К. Бартол, Ф. Дольто, Ф. Райс, М. Ратгер та Х. Ремшмідт.

Серед вітчизняних вчених особливий вклад у питання профілактики та попередження протиправних дій серед підлітків внесли Н. Максимова, Т. Кушнерова, Т. Журавель, В. Суліцький.

Вчені визначають поведінку, що відхиляється від норми (протиправна, асоціальна, злочинна, кримінальна), та пов'язують її, у процесі самовизначення підлітків, з такими його формами, як дрібне хуліганство, прогули шкільних занять, крадіжки, знуцання над слабшими тощо. Також доведено, що підлітки зазначеної категорії характеризуються визначенням себе в агресивних діях, які нерідко мають протиправний характер та спрямовані на завдання шкоди особистості. Але, питання соціальної роботи серед неповнолітніх правопорушників у наукових працях розкрито частково і потребує всебічного вивчення.

Мета дослідження: визначити зміст, форми та методи соціальної роботи щодо профілактики протиправної поведінки серед підлітків громадськими організаціями.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати явище протиправної поведінки серед підлітків як соціальну проблему.
2. Проаналізувати законодавчу базу України щодо профілактики та попередження протиправної поведінки серед неповнолітніх.
3. Визначити зміст, форми та методи правопорушень, які вчиняють підлітки, їх причини, умови чинники та обставини.
4. Розробити рекомендації громадським організаціям з питань профілактики правопорушень серед неповнолітніх.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз психологічної та педагогічної літератури з метою з'ясування сутності, особливостей, причин схильності підлітків до вчинення правопорушень, умов її профілактики громадськими організаціями; емпіричних: спостереження, анкетування, бесіда, тестування, метод експертних оцінок, на основі яких буде визначатися рівень схильності підлітків до вчинення правопорушень; за допомогою соціального експерименту перевірятимуться умови профілактики схильності підлітків до

правопорушень; методи математичної статистики будуть застосовані з метою кількісної та якісної обробки даних і визначення статистичної значущості результатів, отриманих під час експерименту.

Ключові слова: підліток, протиправна поведінка, профілактика, попередження, громадська організація.

Сімановська Марина Геннадіївна

Науковий керівник:

Спіріна Тетяна Петрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНА РЕІНТЕГРАЦІЯ БЕЗПРИТУЛЬНИХ ОСІБ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Актуальність дослідження. Бездомні особи та безпритульні діти – це особи, які знаходяться у найбільш скрутному становищі. Наявність дому для кожної людини – невід’ємний атрибут нормального існування, відповідно, ті особи, які лишилися житла, не можуть повноцінно реалізовувати свої права, до того ж, вулиця негативно впливає на всі сторони їх життя: на здоров’я, на можливість реалізувати себе, здобувати засоби для існування, встановлювати соціальні зв’язки. У зв’язку з цим бездомні особи та безпритульні діти потребують особливого соціального захисту з метою повернення їх до життя в суспільстві як повноправних його членів.

Проблема захисту бездомних осіб і безпритульних дітей є актуальною на міжнародному і національному рівнях. Перед міжнародною спільнотою ставиться завдання забезпечити гідне життя для всіх без винятку, включаючи бездомних осіб і безпритульних дітей.

Як відзначається в узагальнюючій доповіді Генерального секретаря ООН Пан Гі Муна на шістдесят дев’ятій сесії Генеральної Асамблеї ООН «Дорога до гідного життя до 2030 року: викорінення нужденності, перетворення умов життя всіх людей і захист планети», ми повинні зробити перші найбільш рішучі кроки у напрямку побудови сталого і гідного майбутнього для всіх. Ми повинні перетворити економіку, навколишнє середовище та суспільство. Ми повинні повною мірою усвідомити взаємозв’язок таких найважливіших елементів, як гідність, люди, процвітання, наша планета, справедливість і партнерство.

Окремі теоретичні аспекти соціальної роботи з людьми без визначеного місця проживання досліджуються у роботах таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як: О. Анатольєва, М. Буянова, Р. Іванова, М. Захаров, С. Злупко, Л. Кожура, О. Колосова, О. Мачульська, К. Мельника, О. Потопахіна, С. Прилипко тощо.

Проблематика реінтеграції бездомних осіб, які втратили житло внаслідок позбавлення волі, знаходиться на перетині досліджень практики роботи з бездомними (С. Ананко, Н. Кабаченко, Л. Соловій, М. Соха) та напрацювань у галузі соціальної роботи з особами, що звільняються з місць позбавлення волі (Т. Журавель, В. Калівошко, О. Кочемировська, В. Проскура, О. Вакулєнко). Втім, у вітчизняній науці до цього часу ще не було здійснено спеціального комплексного дослідження теоретичних та практичних проблем бездомних осіб. Значне коло важливих питань, зокрема, щодо поняття, форм, видів соціальної роботи з бездомними особами, системи реінтеграції зазначених осіб, взагалі залишаються поза увагою науковців.

Мета дослідження: проаналізувати потреби, рівень соціальної підтримки безпритульних осіб для оптимізації заходів щодо їх реінтеграції в територіальних громадах.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати явище бродяжництва і безпритульності як соціально-педагогічну проблему.
2. Виокремити та дослідити форми та види соціального захисту безпритульних осіб.
3. Охарактеризувати складові елементи системи реінтеграції безпритульних осіб.
4. Розробити тренінгову програму для безпритульних осіб.

Методи дослідження: аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація науково-теоретичних положень – для визначення змісту базових понять дослідження та експериментальна перевірка тренінгової програми для безпритульних осіб.

Ключові слова: бродяжництво, безпритульність, реінтеграція, безпритульні особи, соціальна робота, територіальна громада.